

România literară

SALA DE
LECTURĂ

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor: Fundația România literară

Director general
Nicolae Manolescu

Coeditor: Editura Național

Redactor-șef
Violeta Borzea

12 - 18 septembrie 2001
(Anul XXXIV)

36

TEXTE INEDITE

CAMIL PETRESCU

pe front și în lagărul
de prizonieri

(pag. 16)

Aurel Dumitrașcu – JURNAL

(pag. 12-13,14)

- Singurătatea memorialistului
de cursă lungă (pag. 11)
- Poemul din pudrieră (pag. 7)
- Despărțirea de mitologie (pag. 6)

CENTENAR

André
Malraux

(pag. 20-21)

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Toamna se numără manualele

DIN CAUZA M.E.C., proverbul (adaptat) din titlul articolului meu sună ironic. M.E.C. a făcut tot posibilul ca număratoarea cu pricina să nu fie corectă, chiar și dacă în discuție sînt doar manualele pentru clasa a XI-a. După toate semnele, la anul nu va mai exista o piață liberă a manualelor. În loc să intervină în producția paralelă de carte didactică - unde proliferază incompetența - M.E.C. își dă silința să ne întoarcă la manualul unic. Îi atrag respectuos atenția doamnei Andronescu, ministrul școlii, că-și leagă numele de o contrareformă păgubitoare pentru toată lumea.

Fiind plecat din țară pentru cîtiva vreme, am luat cunoștință cu oarecare înfîrziere de criza survenită. Știam, am și scris despre asta, că M.E.C. a limitat la trei manualele de clasa a XI-a, deși n-a fost nici un concurs, ci doar o aprobare care viza compatibilitatea manualelor cu programa. O adevărată dezbatere a lipsit, după cît se pare. Doamna Andronescu și-a impus punctul de vedere, sprijinită și de dl Năstase, care, grijuliu cu banul public, ca orice prim-ministru, n-a fost informat că manualele de liceu sînt tipărite din bani privați, pe riscul unor editori particulari. Cu unele excepții, ceea ce am citit în presă pe această temă este, din păcate, nesemnificativ. Sau chiar greșit. Sau pur și simplu mîrșav.

O însemnare din *Adevărul* din 3 septembrie a dlui C(onstantin) S(tănescu) se referă la unul din cele trei manuale de literatură pentru clasa a XI-a care au fost aprobate. Nu discut preferința dlui C.S. pentru manualul de la Editura Corint. Dar din conținutul notei se vede că dl C.S. cunoaște programa la fel de puțin ca și coordonatorul manualului. Dl C.S. citează, cu multă deferentă, din prefata coordonatorului, care se plînge că posibilitățile de alegere a autorilor au fost drastic limitate de programă. Dacă răsfoia măcar programa, coordonatorul ar fi aflat că, în afară de cîtiva autori "clasici", așa-zicînd, obligatorii, toți ceilalți sînt la latitudinea autorilor de manuale, care pot, așadar, face orice selecție doresc. Programa oferă doar liste de nume - deschise! - menite a-i ajuta pe profesori. Cînd dl C.S. scrie că lăncu Văcărescu, V. Alecsandri, Gellu Naum, Geo Dumitrescu sau A. E. Baconsky sînt "absenți" din programă, cade fără grație în aceeași ignorantă ca și coordonatorul manualului de la Corint, convins acesta că programa e "neîndurătoare" cu scriitorii contemporani. "O situație care trebuie să ne dea, cred, de gîndit", adaugă el. Altceva trebuie să ne dea de gîndit, cred eu, și anume această superficialitate arogantă cu care ne pronunțăm asupra unor lucruri despre care am auzit, cum se spune, din fîrg.

Aroganța devine uneori agresivitate curată. În două numere din *Cotidianul* (3 și 10 august), dl Liviu Ioan Stoiciu se referă la mafia manualelor alternative. Eu știu că există mafie în România, dar mă tem că dl Stoiciu o caută unde n-are cum fi. Sau, mai exact, unde n-ar putea fi, dacă dna Andronescu nu venea cu fatidicul număr trei. Dl Stoiciu profită de un subiect care-i este străin ca să dea cuvîntul unei doamne profesoare, supărată foarte că manualul dsale n-a intrat printre cele trei. E regretabil, desigur, dar dl Stoiciu trebuie să știe că primii care au contestat public hotărîrea M.E.C. au fost doi din cei trei autori aprobați. Mă așteptam de la poetul pe care-l pretuiesc să facă această precizare, în ce mă privește, înainte de a încredința ti parului dejectiile profesoarei cu pricina. Cu o totală lipsă de politete, doamna vorbește despre frustrările dlui E. Simion care ar fi pus la cale toată cabala ca să i se vîndă manualul propriu. E o nemernicie! Și ca să acopere urmele rușinoasei afaceri, dl Simion ar fi sugerat M.E.C. să fie acceptate încă două manuale, acelea coordonate de dl Liviu Papadima (pentru ca direcția de la Humanitas, soția coordonatorului, să nu facă scandal!) și de mine (devenit pentru amabila profesoară, abilul Niki, în stare să-l răsplătească pe unul din colaboratori cu un post universitar și folosindu-se de alți doi "profesori cam incultți"). Nu mă preocupă opiniile doamnei cu pricina nici cît negru sub unghie. Dar felul în care dl Stoiciu pune în pagina unui ziar onorabil astfel de mîrșavii îmi întrece puterea de închipuire. Mă abțin cu greu să nu fac și eu procese de intentie, sugerînd motivul care, bănuiesc, îl mîină pe dl Stoiciu în această cruciadă. Incerc un simțămînt de dezgust care ar trebui să-l pună pe gînduri pe dl Stoiciu.

PiPiPiOfeca

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

Spre NATO, cu securiștii-n frunte!

BIZARA încurcătură de la fundația, revista și partidul *România Mare* au scos în evidență o trăsătură încă puțin studiată a activității "tribunului": stilul de clan. Asemeni lui Ceaușescu, Vadim a burdușit structurile partidului și ale revistei cu neamuri apropiate. Până acum, știam doar de vârful aisbergului, ofițerul de armată Marcu Tudor. Ca frate al marelui om, era musai s-ajungă pe băncile parlamentului, că, deh, asta e logica mafiei de familie! Iată însă că în toate punctele cheie ale afacerilor vadimiote se găseseră surori, cumnați și alte încrengături care sugerează că adevăratul nume al partidului ar trebui să fie "Familia Mare". Ar avea avantajul c-ar spune adevărul și n-ar abuza de-o titulatură împărțită doar de lider și de acoliții săi.

Că Vadim Tudor nu-și recunoaște nici propria semnătură pe-un act oficial, nu trebuie să ne mire. Prins cu mâța-n sac, el a reacționat de fiecare dată la fel: a parat injuriind porcos și a contra-atacat folosind arma sconcsului: duhoarea. În aceste condiții, oamenii de bun simț au considerat că e decent să se retragă, înainte ca slugoiul de-anțăr al lui Eugen Barbu să verse peste ei zoaiele din Groapa lui Ouatu. Nu același lucru se poate spune despre lumea lipsită de educație care-l vede pe Vadim vociferând la televizor. Faimoasele lui costume albe și oribilele cămăși bicolore (gusturi de chelner!) iau privirea analfabetului și-a toapei, încântați că morișca umană "le-a zis-o". Așa s-a ajuns ca instituția politică cea mai importantă a statului să fie burdușită cu prostovani semi-analfabeți, cu tumători nesimțiți și vechi securiști — și anume, partea cea mai odioasă, care nu s-a putut acomoda economiei de piață și suge în continuare la ugerul bugetului.

Aici se află o primă cauză a improbabilității ca România să fie admisă în rândul țărilor civilizate. Prin vot democratic, o populație disperată și dezorientată, rasă pe creier de Ceaușescu exact cât să-i ofere lui Iliescu șansa unei materii cenușii virgine, tocmai potrivită pentru a-și planta propriile aberații ideologice, menține la putere putregaiul secretat de-o jumătate de secol de idiotizare forțată. Firește că de aici decurg toate problemele insolubile ale țării: o economie în derivă, inflație galopantă, sărăcie endemică, imoralitate generalizată, violență și disperare. Și, mai ales, cangrena corupției.

În aceeași ordine de idei, încurajarea (sau "ocrotirea", ca să folosesc un cuvânt-fetis al iliescianismului) a unor partide sau publicații extremist-xenofobe, șovine și anti-semite sunt cuie sigure bătute în talpa celor, pușini, care se zbat pentru a ne menține în jocurile europene. De la liga fotbalistilor până în parlament, țara geme de escroci care și-au făcut din invocarea plângăcioasă a patriei o meserie și din ură față de străin un prilej de satisfacție cvasi-sexuală. Să nu ne închipuim, însă, că aceiași mingicari auto-intitulați "naționaliști" dau un ban pe cei de-un sânge cu ei aflați la nevoie. Vadim Tudor n-are nici un scrupul să vândă unui iranian firma *România Mare* (asta nu e act de trădare națională? Asta nu e călcare în picioare a lozincii "Nu ne vindem țara!", care i-a adus "tribunului" noi straturi de osânză?), iar prosperul Adrian Păunescu nu merge cu "naționalismul" până acolo încât să-i pună la dispoziție o cameră "valorii naționale" Geo Dumitrescu! În România, naționalismul e strictamente o afacere de familie și praf aruncat în ochii idiților.

A doua cauză a fost excelent diagnosticată de către Sorin Roșca-Stănescu, în edi-

torialul său din 30 august din *Ziua*, intitulat *În atenția premierului: Nu intrăm în NATO cu agenți anti-NATO!* Simțind c-a pus degetul pe-o rană gravă, Roșca-Stănescu și-a republicat articolul în ziarul de-a doua zi — și bine a făcut. Ar fi trebuit să-l reediteze zilnic până la întrunirea de la Praga, ca să nu mai avem vorbe că ne persecută Occidentul, bieți îngerași patrioți și naționaliști ce suntem!

Subscriu în întregime la argumentele editorialistului de la *Ziua*, mai puțin la prima parte a titlului: "În atenția premierului". O minimă prudență ar fi trebuit să-l determine pe dl. Roșca-Stănescu să se gândească de două ori dacă dl. Năstase e chiar adresantul ideal al cuvintelor sale. Dacă ne amintim bine, premierul a avut un rol instrumental în cazul Ristea Priboi. Dl. Năstase mai crede că poți duce lumea de nas pozând în protector al copilașilor orfani, dar băgând tare peste populație aceiași vechi și odioși securiști. Gădilurile prim-ministeriale or fi adus ele zâmbetul pe buzele d-nei Nicholson, însă tare mi-e teamă că ele n-au virusat și calculatoarele de la Bruxelles, unde numele marilor securiști români sunt bine arhivate în computere sigure.

Ca și cum abia ar fi așteptat un semnal, Ion Iliescu s-a grăbit să scoată din rezervația proprie de securiști persoane care, vorba lui Roșca-Stănescu, fac să piue demențial "hard"-urile serviciilor secrete occidentale. Adunătura de la vârf își închipuie că dacă românul necăjit nu știe cine-a fost Alexandru Tănăsescu, de pildă, nu știu nici agenții din țările NATO. Ei bine, Alexandru Tănăsescu, zis "Bebe", e unul din vechii securiști cărora Ceaușescu le-a încredințat misiunea de-a anihila protestatarii din străinătate — și când spun anihilare mă gândesc la eliminarea fizică: "...Bebe a jucat un rol important în organizarea asasinatelor și a tentativelor de asasinat cărora le-au căzut victime reprezentanții de marcă ai opoziției anti-comuniste din străinătate. Din acest motiv, François Mitterand, pe atunci președintele Republicii Franceze, a calificat spionajul românesc drept «o bandă de asasinii»", scrie *Ziua*.

Or fi occidentalii naivi, dar chiar atât de proști încât să-și lase informațiile pe mâinile acestor "bebe" născuți din somnul monstros al lui Ion Iliescu n-or fi! Pentru că am uitat să spun că dl. Bebe se ocupă chiar acum de elaborarea, "la umbră generalului Talpeș, șeful administrației prezidențiale, și a lui Gheorghe Fulga, noul director SIE, de organigramele pentru întreg spionajul românesc". Scurt și cuprinzător! Dar și nerușinat! Pe de-o parte, ne căciulim la occidentali să ne admită în lumea lor prosperă, pe de alta implantăm de pe acum spioni, ca să putem asasina în voie când o veni clipa și când o vor cere interesele stăpânilor răsăriteni ai lui Iliescu! Tâmpiți mai suntem! Tâmpiți și patrioți!

Ce e de făcut, în aceste condiții? Tare mi-e teamă că nu mare lucru. Izbitora de măciucă aplicată de cehi e doar o fărâma din ceea ce ne-au rezervat occidentalii. Dacă nici la Praga nu mai putem călători fără viză, cum o să călătorim la Paris și la Roma?! Cum vor explica, în 2002, marii patrioți de azi că și-au bătut joc de țară mai ceva decât sălbăticele hoarde migratoare? Desigur, dând vina de străinătate, pe complotul mondial împotriva prea-purilor aflați la conducerea țării. Pentru ei și nevestele lor, topite de admirație în fața aflului de geniu politic, ar putea fi o consolare. Pentru restul populației, însă, doar nota de diapazon a prohodului.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

N-AM să spun că nu mi-ar face plăcere să vă citesc din când în când. Și lucrul acesta este valabil pentru toți colaboratorii mei cuviincioși cu ei înșiși când imi scriu. Dar sunt atâția jucători de ocazie, care nu respectă pe nimeni și nu respectă regulile elementare ale jocului artei, dar mai ales legile mărturisirii, care nefiind joc, îi rămâne bucuria de a fi mult mai mult și mai important pentru nefericitul suflet! Cum răspunsul anterior este de bine, și cum și acesta tinde să vă liniștească pentru a vă asuma un timp singurătatea creației până la un salt pe care-l veți conștientiza ca revelator, lăsați o pauză până la următorul dvs. mesaj, pentru ca să nu fiu în situația de a o face eu, silită de aglomerație, ca de obicei. Și ca să ne luăm în piept în mod plăcut riscul despărțirii pentru o vreme, voi transcrie aici, cu toate amănuntele lui în aparență dezagreabile, un fragment din *Poemul burții*, recunoscându-vă vocația conversației despre orice, microbul relațiilor bine antrenate, care alertează ceea ce alterează, își face treaba cu grație puțin ratată, puțin mahalagească, nebunească puțin, autoarea având inteligență și informație suficientă în zone pentru a lăsa, până la urmă, cicatricea suportabilă la vedere/citire. "Ca să mă afl-n treabă am băut niște lapte/ Și-acum mă doare burta. Menționez că mă/ doare și-n cot și-n spî și mi se rupe-n pașpe/ Imediat după această examinare în timp/ Ce pun punct și doar cât durează punctul./ În continuare mă doare burta care mă/ Poate durea sau nu în realitatea din/ Bucătăria mea pliiină de vase murdare/ Pe care le spală dracu' dar mai încolo/ Ca acum mă doare angelic burta/ Fostul abdomen împărțit în regiuni/ Topografice când am un corpus mai/ Stilat de litere cu care nu mă doare/ Burta ca acum (ci periumbolicul)/ De-mi tot vine să spun burta burta/ Burta ca să mă afl-n treabă/ Că dacă nu mă afl-n nici o treabă/ Cine știe ce spun neaflându-mă în/ Nimic de treabă spun lapte lapte/ Lapte și mă doare laptele că am băut burta neavând altă treabă... În general sunt să-/Nătoasă și frumoasă când/ Burta mă doare sau poate nu mă doare/ În realitate. Nu-mi vine în cap nici/ O porcărie. Păcat." Cum v-ar putea reproșa cineva nevoia de a monologa, în fața oglinzii, în fața paginii de jurnal, cu spectrul singurătății pe umăr și pe degetul artător care parcă a suferit o modificare, dezvoltându-se aberant și îndoiindu-se enorm către sinele mai mult minte decât trup, mai puțin instinct de apărare decât dor de a evada cu orice risc din oglinzi. Ce mi-ați trimis acum, să știți că am citit și mai demult, într-o primă tentativă epistolară a dvs., la care v-am răspuns, cu citate bogate și atunci. Dar se pare că n-ați prins numărul cu pricina al revistei. Să înțeleg că acestea pe care le rulați cu obstinație ar fi tot ce aveți mai bun, că pe acestea conați la urma urmei? Să urmărim că puțină rabdare fantezia stranie și meandrele încă unui monolog, un fragment, firește: "Stau întinsă pe canapeaua acestui poem/ Închid ochii și fac bîldăbâc în lichidul amniotic/ M-am hotărât să mă încep/ Ca să pot continua/ Îmi amintesc că-n viața intrauterină/ N-am dat nicum de cordonul ombilical/ Nouă luni am crezut că eu sunt mama mea/ Din mine frumos creșteam/ Cred că de-aia nici n-am țipat de spaimă/ Când m-am născut departe de mama/ Am zis lasă că fac eu ceva cu/ Aerul ăsta gădilicios și-am răs/ În semn de respirație pentru doctor/ Care m-a simpatizat pentru curaj/ Și mi-a acordat scorul APEGAR zece/ Cu steluță deși eu m-am întristat/ Imediat după răs că aveam deja/ O trăire și nu știam ce să fac/ Cu ea fără nici o legătură/ Cu nimeni să plîng nici nu-mi trecea prin cap/ Așa că prima trăire a rămas necomunicată/ Și-am crezut c-așa trebuie/ Mama retrasă/ Văzând că sunt liniștită și-nfașată/ Îmi tricota un cordon ombilical/(Era la modă tricotatele)/ Mi-am dat seama că mă iubeste/ Și i-am spus că nu-mi place modelul/ E demodat/(Era de pe vremea fratelui meu mai mare)/ I-am arătat într-o revistă de tricotate/ Ombilicale adusă din vest modele/ Mai zbanghii pentru copii născuți/ Cât au ținut-o puterile a tot tricotate/ La cordoane ombilicale moderne/ Retrasă și concentrată la măiestrie...". (*Iulia Corb, Sighișoara*) ✉ Vă mulțumesc pentru mesaj, recunoscându-mă foarte uimită, nevredeică poate, în fața ofertei. Nu cred că sunt omul potrivit, nu știu cum s-ar putea colabora cu mine, cu alții... prin intermediul unui mijloc ultramodern. Va amintiți, nu toată lumea știe, tablele legii au fost scrise cu Degetul pe piatră. Iar Arhanghelul, și el a îmbunătățit și înfrumusețat cândva cântarea lina către Împărăteasa îngerilor, scriind pe nisip, pe piatră, spre slavă și iubire un și mai dulce și supus început. Dacă puteți lua, de la mine, ce v-ar fi de folos, luați. Ritmul meu este altul, timpul meu a trecut. Bun fiind ritmul meu numai pentru mine, nu-l pot lăsa, nu-l pot tulbura cu tardive încercări de adaptare. Ceea ce pentru dvs. e potrivit, e normal și de la sine înțeles, comunicarea pe care o vedeți supraviețuind doar cu pumnul strâns pe accelerație, pentru mine ar fi o tulburare a apelor mele lente și care s-au limpezit îndelung. Sau, dacă n-am înțeles eu bine, explicați-mi, și mă voi strădui să fac față. (*Voicu Dragomir, București*).

România literară

Director:
Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și Cultelor.

Coeditor: Editura Național - Director general: Dan Chiriac

APEL PATETIC

ÎN ANII Epocii de Aur apăreau în România destule cărți bune. Acesta este un fapt, pe care istoria literară este obligată să îl accepte, indiferent de conotațiile social-politice.

Firește, știm cu toții că, în cea mai mare parte, fenomenul se afla sub controlul autorităților. Depășind idiotenia brutală a anilor '50 și chiar cadrul sufocant al "tezelor" ceaușiste, factorii "de cultură" din cadrul Partidului și al Securității adoptaseră o poziție mai flexibilă, bazată pe un calcul - de ce să n-o spunem? - inteligent: pe de o parte, inexistența unor supape risca să ducă la o explozie, iar pe de altă parte la literatură și la teatru ajungea (și ajunge și astăzi) un procent minor din populație, și anume acei oameni care, cel puțin în viziunea autorităților comuniste, erau mai puțin periculoși. Intelectualii fac, eventual, planuri sofisticate, dar nu prea trec la fapte - aceasta pare să fi fost ideea, Dumnezeu știe cât de departe de adevăr.

În același timp, puterea vremii-știa că intelectualilor oricum nu le poate fi ascuns adevărul. Ei înțelegeau bine ce se întâmplă, așa încât a le tăia orice satisfacție spirituală ar fi fost inutil. În fine, oricât de sever ar fi fost controlat "traficul" intelectual, accesul direct sau indirect (prin intermediul posturilor de radio străine, prin relatări telefonice sau pe viu) la aparițiile editoriale străine nu putea fi redus la zero.

În același timp, ar fi nedrept să nu menționăm aici eforturile curajoase ale unor editori. Dacă la cărți se mai închideau ochii, asta nu înseamnă că era floare la ureche să publici un autor ori un volum neconvenabil puterii.

Atenția maximă a autorităților era, însă, concentrată, pe acele mijloace de comunicare (a ideilor "subversive") care ajungeau la "mase". Drept dovadă stă faptul că, în vreme ce se publicau cărți "cu aluzii" ori chiar cu referiri critice explicite la adresa sistemului, în vreme ce pe scenele teatrelor se montau

piese la care îți era cam frică să aplauzi sau să rizi, în schimb presa era obligată să lucreze la comandă, într-un stil impus și cu restricții draconice (listă de cuvinte și expresii interzise). La rândul lor, filmele străine erau selectate cu grijă, iar o producție cinematografică autohtonă "dubioasă", chiar dacă reușea să fie dusă la bun sfârșit, putea fi retrasă brusc de pe piață fie și din cauza... afișului (cum a fost cazul cu "Faleze de nisip", de Dan Pița, film al cărui poster înfățișa un cap incuiat cu lacătul).

În condițiile succint enumerate aici, apăreau, de bine, de rău, cărți de calitate, românești și străine. Ele nu erau însă decît modeste picături de apă într-un deșert spiritual dominat de interdicția de a spune (public) ceea ce gîndești. Astfel încît, în mod firesc, după decembrie 1989, am așteptat cu sufletul la gură ca autorii citați atunci cu țirița să-și "dea drumul", să apară pe piață cu tot ce au mai bun, pe scurt - să avem ce citi.

Acest lucru s-a întîmplat pentru autorii străini. În același timp, au apărut nenumărate cărți valoroase din zone tabu pe vremea comunismului: memorialistică, istoria reală, religie, parapsihologie, servicii secrete etc. În fine, piața a fost invadată de cărți de specialitate din toate domeniile.

Din păcate, nu același lucru se poate spune despre beletristica autohtonă. N-am să mă refer acum la poezie - știu că este teritoriul cel mai urgisit, dar evit să-mi dau cu părerea acolo unde nu cred că mă pricep. Vreau, în schimb, să-mi mărturisesc gravele deziluzii trăite în domeniul prozei.

În atmosfera greu respirabilă a Epocii de Aur am fost fericit să descopăr prozatori ale căror (puține) cărți le-am citit cu sufletul la gură, entuziasmat. Or, aproape nici unul dintre aceștia nu se află azi în rafturile librăriilor. La început am avut răbdare, apoi am devenit confuz, chiar stupefiat, pentru că pînă la urmă să ajung să fac un fel de

investigații pentru a descoperi ce s-a întîmplat.

Am reușit să obțin o singură explicație direct de la sursă: Tudor Octavian, ale cărui cărți (*Mihai stăpînul și sluga lui, Mihai, Istoria unui obiect aproape perfect*) le re-re-recitsem, mi-a spus acum cîțiva ani că, la tirajele existente, mai bine face copii xerox după manuscrise și le dă prietenilor. Din nefericire, din cîte știu, n-a făcut nici măcar asta.

Adrian Lustig, despre ale cărui romane (*Un loc pe roată, Romanța cu stagiari, Un ceai cu tipele de sîmbătă*) aflasem prin "telefonul fără fir", a devenit un prosper om de afaceri - fiind un excelent profesionist în automatică -, poziție din care tot ce-a mai făcut în domeniul literar a fost să-și reediteze cîteva dintre volume.

Ani de zile, în fiecare joi, stăteam la coadă să cumpăr "România Literară", în primul rînd pentru cronică de Radu Coșășu și în al doilea - pentru "Pegasul troian" al lui Tudor Vasiliu. Ulterior, am descoperit cu plăcere un excelent roman al lui Vasiliu, *Note de căsătorie*. Dacă Radu Coșășu, slavă Domnului, publică aproape o carte în fiecare an (fiind o rară excepție), în schimb despre Tudor Vasiliu mi s-a spus că s-a făcut... apicultor (de altfel, publicase și niște cărți cu albinuțe, pentru copii).

De la Craiova a apărut la un moment dat un excepțional volum de proză scurtă, *Labirintul*, semnat de Aurel Antonie - despre care n-am mai auzit ulterior absolut nimic.

Sorin Preda, autorul remarcabilelor *Povestiri terminate înainte de a începe*, este astăzi doar un stimabil profesor de jurnalistică.

Ioan Groșan, scriitorul semnatar al *Caravanei cinematografice*, ține un editorial simpatic în "Ziua", scrie la "Plai cu boi" și singura producție editorială postdecembristă a fost *Nuți, spaima Constituției*.

Mircea Nedelciu, cel mai bun dintre

toți, a fost cumplit lovit de soartă, încît tot ce ne-a mai fost dat este romanul postum "Zodia scafandruului".

Lista poate continua, și la ea se adaugă majoritatea "clasicilor în viață", care, după 1989, au încetat să publice, din varii motive. Există, desigur, și excepții, inclusiv de autori afirmați abia după revoluție. În mod supărător, însă, cu singura excepție a romanului *Orbitor*, de Mircea Cărtărescu, cărțile noi și bune apărute în ultimii ani au trecut aproape neobservate. Este cazul tulburătorului roman *Aripile arhanghelului Mihai*, de Dan Stanca, al superbibișnuitei cărți *Te pup în fund, conducător iubite*, semnată de Daniel Bănuțescu, sau al volumelor de proză scurtă ale lui Cătălin Mihuleac. Acestea și altele ar fi trebuit să provoace valuri, să stîrmească dispute - nu s-a întîmplat așa. Cu rare excepții, cronicile - dacă au existat - au fost asigurate de relații amicale, mai ales că majoritatea scriitorilor lucrează în presă. De altfel, cîți critici români mai fac azi cronică de întîmpinare?

"Există o explicație!" - vorba unui personaj contemporan (și reprezentativ). Există enșpe explicații, dar mă tem că nici una nu ne poate consola. Din acest colț de pagină îndrăznesc să lansez un apel al cărui patetism nu este trucat:

- scriitorilor menționați și tuturor celorlalți - dacă mai aveți ceva de spus, vă rog, spuneți!

- editorilor - știu care vă sînt greutățile, dar, vă rog, încercați să nu lăsați cărți de valoare nepublicate;

- criticilor și ziariștilor - nu uitați, vă rog, că trei rînduri scrise de dv. pot aduce o carte la cititorii care, altfel, ar putea să nici nu știe că există.

Pe cititori nu este cazul să-i rog nimic. Ei citesc și vor citi oricum - cu condiția să aibă ce și să știe că au.

Tudor Cătălin Zarojanu'

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

Copilul teribil (I)

COPILUL teribil al prozei portugheze se numește António Lobo Antunes. Unul dintre ultimele sale romane a apărut de curînd în românește la Editura "Univers". Numele romancierului - figură curioasă, contradictorie, dar incontestabilă a literaturii portugheze - e mai puțin familiar străinilor decît cele ale lui Miguel Torga, José Saramago, Agostina Bessa Luís ori Virgílio Ferreira: fără el, însă, romanului portughez i-ar lipsi concomitent sarea și piperul. Ceea ce a reușit acest autor să obțină din limba sa maternă și din narațiune a ajuns atît de neobișnuit, încît frizează uneori absurdul. O mică doză de absurd se dovedește vitală cînd e vorba de marile inovații în materie literară, așa încît "nebulia Lobo Antunes" s-a instalat definitiv și este unanim recunoscută.

Romanul tradus în românește (*Manualul Inchizitorilor*, datînd din 1996, tradus de Micaela Ghițescu, cu o prefață de Dinu Flămînd) marchează

un prag semnificativ; autorul se află actualmente într-o fază de "deconstrucție romanescă" nu doar avansată, ci și galopantă. După ce a încercat, timp de două decenii, să anihileze proza portugheză în varianta ei tradițională, se pare că romancierul nostru, în sfârșit, a reușit! Fraza sa a devenit irecognoscibilă, ca fraza de roman. Odată acest străvechi vis îndeplinit, din umbră mai pîndește doar dificultatea lecturii; la un autor de anvergura lui Lobo Antunes, riscul pare însă neglijabil: poziția sa în literatura portugheză a secolului XX este atît de bine marcată, încît autorul își poate permite, de acum încolo, orice.

Să precizăm că *Manualul Inchizitorilor* n-a atins punctul dizolvării totale a prozei: el doar îl anunță, cu suficientă convingere, și se află pe culmea lingvistică la care echilibristica rămîne posibilă - dar nu pentru mult timp.

Capodopera încă tînarului romancier (pe vremea aceea) Antonio Lobo Antunes poartă numele de *Fado Alexandrino* (poate aluzie la celebrul "cvartet" al lui Lawrence Durrell, dar titlurile romanelor lui Lobo Antunes nu au decît o foarte vagă legătură cu conținutul cărții) și datează din anul 1983.

Un an mai tîrziu, alt roman notoriu, *Auto dos Danados* (*Un auto al damnaților*), impunea definitiv în literatura europeană numele autorului lor, oferind un univers socio-uman pe care romanele ulterioare aveau să-l stilizeze la nesfîrșit.

În lumile românești imaginate de Lobo Antunes,

se află în centru, explicit ori implicit, Revoluția din aprilie 1974, care a doborât vechiul regim în Portugalia. Cîteva prototipuri umane pitorești (aristocratul voluntar și bestial, soacra tiranică, nebunul blind, servitoarea devotată, bărbatul care a făcut războiul în Africa, femeile tinere cu sexualitate debordantă etc.) revin în restul romanelor, cu mai mari sau mai mici variații.

Schimbarea fundamentală față de punctul artistic cel mai înalt marcat de *Fado Alexandrino* o reprezintă însă fragmentarea și pulverizarea discursului narativ. În ultimul roman semnificativ al autorului, *Manualul Inchizitorilor*, situația a evoluat dramatic. Fiecare capitol al cărții narează varianta realității propusă de un singur personaj, intervenient o singură dată pe parcursul romanului; fragmentarea capătă formă atît de radicală, încît chiar și textul lui Faulkner din *Sound and Fury* pare, față de cel portughez, sobru și tradițional. Ce se întîmplat, strict diegetic, în *Manualul Inchizitorilor*, aflăm abia o dată cu ultima pagină, cu ultimul monolog, o dată cu completarea puzzle-ului, cu aflarea ultimei părți de adevăr. Care adevăr? Demonstrația autorului tinde spre concluzia că nu există Adevăr, că trăim într-o lume a aparențelor fără limite și a contradicțiilor irezolvabile. Mesajul ontologic destructiv al romancierului portughez este rostit pînă la capăt și nici o rază de lumină nu străbate de nicăieri.

LECTURI LA ZI

de Julia
Alexa

Primăvara halucinantă a lui Miller

PRIMĂVARA neagră apare în urma șederii la Paris a lui Miller, într-o atmosferă de boemă bizară, elaborarea romanului făcându-se în perioada exploziei curentelor de expresie artistică cele mai diverse. Asociat filmelor expresioniste germane sau surrealismului oniric, romanul lui Miller se pretează, de fapt, multiplelor abordări, fie ele psihanalitice, biografice, stilistice sau ținând de un complex sincretism al modurilor de expresie. Textul este deschis, polivalent și polimorf, de o poezie uluitoare, cu o construcție aparent arbitrară, ludică, modernă și, de ce nu, postmodernă *avant la lettre*, pentru că stilul îl apropie pe Miller deopotrivă de narativitatea joyciană sau faulkneriană, dar și de discontinuitatea epică de mai târziu a lui Pynchon, de atmosfera de anonim și alienare citadină din romanele acestuia.

Specific lui Miller, umorul truculent și irreverent, dinamitând tot, inclusiv părți din literatura canonică; cităm un savuros pasaj demonstrativ: "Nu-i nici un rău să iei cu tine la toaletă o carte bună. Numai cărțile slabe au de suferit din pricina asta. Doar cu ele te poți șterge la fund. Una ca *Micul Cezar*, tradusă în franceză și scoasă în seria *Pasiuni*. Răsfoind-o, am neplăcuta senzație că sunt din nou acasă: citind titlurile de ziare, ascultând blestematele de radiouri sau călărind pe vagonete de tablă, bând gin ieftin, excitând fecioarele sau legând și arzând de vii negrii. E ceva ce-ți provoacă diaree. Și același lucru e valabil pentru Atlantic Monthly sau pentru orice alt lunar, pentru Aldous Huxley, Gertrude Stein, Sinclair Lewis, Hemingway, Dos Passos, Dreiser etc. Nu vibrează nimic înăuntrul meu când duc păsăruicile astea la WC. Trag apa și iată, se duc jos pe canal. Apoi în Sena și Oceanul Atlantic. Poate peste vreun an se vor ivi din nou pe malurile de la Coney Island, sau Midland Beach, sau Miami, o dată cu meduzele moarte, cu melci, scoici, prezervative uzate, hârtie igienică roz, știrile de ieri, sinucigașii de mâine..."

Complexitatea tematică a prozei lui Miller acoperă deopotrivă teme mari ale creației, iubirii, morții și trecerii timpului, colorate de un stil variat și discontinuu, urmărind conturarea unui epos american al marilor anonimi 'megalopolitani' ("băieți care mai târziu vor muri cu scăfăriile retezate de ghiulele, cu măruntaiele hăcuite de băionete - băieți ca

Alfie Letcha, Tom Fowler, Johnny Dunn, Harry Martin, Louis Piroso...", dar și al descrițiilor poetice și înalt metaforice sau imagism POP-Art: "Orașul are cel mai mult farmec când începe blânda petrecere a morții. Propria lui viață trăită ca o sfidare a naturii, electricitatea, frigiderule, pereții săi fonoizolați. Ca o cutie înăuntrul altei cutii, el își ridică zidurile pustii, unghii lăcuite lucesc, penele plutesc în văzduhul ondulat. Aici, în adâncurile funerare, cresc imortele trimise prin telegraf. În subteranele de sub albia râului, lingouri de aur. Un deșert cu mică sclipitoare, un telefon sunând zgomotos").

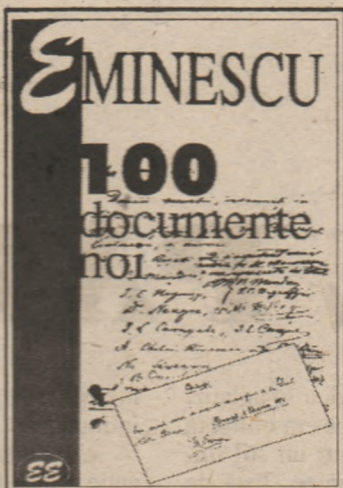
Interferența modurilor de expresie realist, suprarealist, coincizând cu o coerență mai mică sau mai mare a discursului sta sub semnul visului și amintirii. Romanul e în bună măsură autobiografic și alternează episoadele copilăriei din Coney Island, cu pasajele impresioniste pariziene, oferind numai coerența unei biografii subiectivizate la extrem, cu oameni deveniți personaje episodice, aglomerate uneori haotic, urmând logica visului, alături puternic individualizate și conturate cu umor rabelaisian.

Deliciul pe care îl procură la lectură stilul lui Miller, excelent transpus în românește de Cristina Felea, rezidă în caracterul fluctuant, proteic, metaforizat până la poezie. De altfel, senzația de muzică sau de plastică surreală pe care o lasă romanul, e o altă fascinație pe care cititorul experimentat o simte la lectură.

Eminescu - 100 de documente noi

EDIȚIA îngrijită de reputatul critic George Muntean adună (peste) 100 de documente noi, episoade din viața lui Eminescu sau a celor ce i-au atins mai mult ori mai puțin existența vine în completarea volumului apărut la Polirom, cuprinzând corespondența dintre Eminescu și Veronica Micle. În această carte scrisorile Henriettei Eminovici, ale Veronicăi Micle adresate lui Slavici sau lui Maiorescu, ale medicilor de la Leidersdorf, unde Eminescu era internat după declanșarea bolii constituie uneori documente extrem de interesante, edificatoare pentru calitatea sufletească a emitenților (găsim aici o Henriette bolnavă și cu accese de egoism dar capabilă și de grație față de Maiorescu și toți cei ce se îngrijeau de soarta nefericitului ei frate), găsim o mână de oameni - Maiorescu, Emanoil Gregorovitz, Arthur Hynneck, fostul coleg de gimnaziu al poetului, îngrijorați în mod real de soarta lui Eminescu și adunând cu discreție bani pentru tratamentele lui sau găsim versurile naive ale Veronicăi Micle, ori articole apărute la moartea poetului între care cel din 'Revista Politică' la 1 aug. 1889 la Suceava are tonul naiv, emoționat și pios al admirației fără limite, oferind, nonșalant și comic, informații despre autopsia poetului alăturată convingerilor lui: "După părerea doctorilor, moartea a provenit din apoplexie. Eminescu a fost conservator în vederile lui politice."

Cliseele stilistice romantice din scrisori sau poemele reproduse aici și sobrietatea administrativă a dărilor de seamă despre cheltuielile legate de nevoile materiale ale poetului, o 'moldovenească' revolută a unor documente sau scrisorile redactate în germană, graiul elitei epocii, recompuș, mozaicat, tabloul încă incomplet a biografiei lui Eminescu.

Eminescu - 100 de documente noi, Ed. Eminescu, Buc., 2000; Ediție îngrijită de George Muntean, 258 pag., 5000(?) lei.

Volumul îngrijit de George Muntean e o apariție notabilă în acest moment.

Tratat de amintiri neverosimile

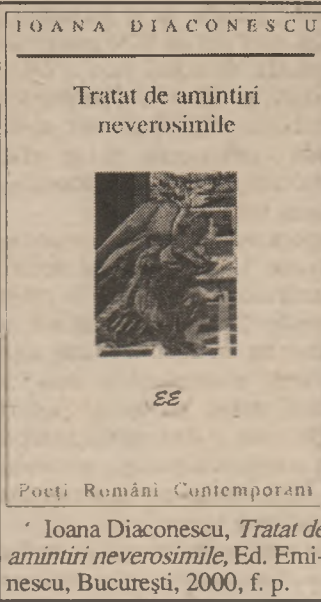
VOLUMUL antologic în colecția *Poeți români contemporani* adună poeme din cele 14 vol. apărute în perioada 1967-1999. Poeta și traducătoarea Ioana Diaconescu primește multiple premii și diplome între care ar fi suficient să menționăm Premiul Perpessicius al Academiei Române, Premiul Asociației Scriitorilor.

Tratatul de amintiri neverosimile e structurat într-o manieră specială, astfel încât cititorului să i se ofere o imagine de ansamblu asupra creației autoarei, atât prin poemele selectate, cât și prin referințele critice cu autoritate de la sfârșitul volumului, între care, opiniile lui Laurențiu Ulici, Alexandru Piru, Grete Tartler sau Nicolae Steinhardt sunt suficiente pentru validarea estetică a creației Ioanei Diaconescu.

Poemele ei cuprind o lume a lucrurilor poetizate, parcă imateriale, într-o perpetuă stare de zbor și de visare, lucruri obsedante, intense, vii ("Desenez lucruri, lucruri lungi, străvezii./ Parcă din vârful unei piramide./ Care în ore cenușii./ M-alungă și mă prinde.") Sunt poeme spiritualizate, cu o respirație aproape mistică ("Plouă soare/ Să nu fii și totuși ești/ Serafima./ Și în vis./ A înmărmurit lumina.")

Poezia de dragoste are tonuri de pasiune și senzualitate sublimite până la transformarea lor în principii primordiale: "Și mă prinse iar în brațe./ Care nu erau deloc./ Răsuflarea mea de gheață se făcu./ Iar a lui de foc." Moartea e un "munte de oase" cu "cioburi de sticlă" și "resturi de iarbă de apă", imagine extraordinară ca putere de sugestie.

Însă temele mari de meditație sunt camufiate în poemele Ioanei Diaconescu sub haina preocupării pentru lucruri, în materialitatea lor sau semnificația lor ascunsă sub

Ioana Diaconescu, *Tratat de amintiri neverosimile*, Ed. Eminescu, București, 2000, f. p.

coaja: "Pe masa mea./ Un semn cât o mică rană./ O tăietură cât unghia." Materia este prezentă ori la nivelul lucrurilor mărunte, ori e vorba de vârtejul amețitor al frunzelor: "Cenușa furtunoaselor// imperii de frunze!", al lăve: "Pieptul fierbinte al pământului". Obsesia scrisului apoi, "poemul desfigurat" având "urme de masacr", cu "cerneala bușind pe gură", sunt imagini puternice, violente suprarealiste. Toate acestea fac emoția vie, dură, transformată în viziune constituindu-se în poeme unitare interior, cu ecouri și influențe "bine temperate", cu un limbaj poetic stabil și matur ce face poezia Ioanei Diaconescu să reziste.

Domnița nebănuitelor sentimente

"DRAGĂ Lucian,(...) tu rămâi singura mea lumină frumoasă." "Știi, e o Tomnița, - de-o mirare. Am să mă duc în fiecare dimineață, să văd cum se face Ardeea de toamnă." "Domnița, care te iubesc eu pe Tine, și atunci când vorbesc, și atunci când tac. Nu-i așa că o știi și Tu?" Acesta e tonul greu

Lucian Blaga - Domnița Gherghinescu-Vania, *Domnița Nebănuitelor Trepte*, București, Editura Humanitas, 183 pag., f.p.

de definit ca intensitate a poeziei și afecțiunii dintre cei doi corespondenți, Lucian Blaga și Domnița Gherghinescu-Vania, în perioada 1941-1948, Domnița fiind un "personaj" blagian clasic, de o enigmatică feminitate "runică", șagălnică Domnița pentru care poetul nutrește sentimente și mai greu de definit. Să fi fost înalta prietenie intelectuală care îi anima, hrănită de pasiunea comună pentru poezie și inspirația permanentă din ființa Celuilalt? Să fi fost iubire ceea ce apare sublimat în poezia *Nebănuitelor trepte* și în corespondență? Greu de spus, și scrisorile păstrează tonul echivoc. Este certă însă valoarea literară inestimabilă a unor pasaje epistolare din partea amândurora, Domnița cea cu atât de poetic nume fiind ea însăși poetă, și traducătoare, pentru care frumosul era un viciu. Domnița va fi doborâtă de tuberculoză în 1969. Boala nu a împiedicat-o însă, în răstimpul dintre internări, să fie animatoarea vieții culturale a Brașovului, și Simona Cioculescu, prefațatoarea volumului enumera personalitățile importante ce frecventau salonul "răspânditoare de farmec": Blaga, Argehezi, Enescu, Nae Ionescu, Corneliu Baba, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Vlasiu, M.R. Paraschivescu, Victor Papilian, Petru Comarnescu, toți aceștia atrași de "magnetismul" acestei aristocrate "prietene a poeziei". În corespondență Domnița pastişează mai mult sau mai puțin conștient stilul marelui ei prieten, îi secondează cu fidelitate ideile și gusturile. Să fie acesta motivul pentru care această femeie cultă și-a refuzat creația,

socotind cu luciditate că "mediocritatea în creație nu da niciodată ascendent asupra excelenței în receptare"?

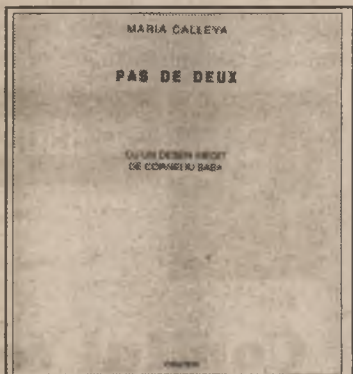
Corespondența dintre cei doi are adesea tonul îngrijoratei preocupări pentru sănătatea subredă a Domniței, preocupare pe care poetul o împletește cu șagălnice scuze și amănări ale vizitelor poetului sau cu umorul dezolat al acestuia, citindu-și poemele apărute cu greșeli de tipar ce schimbau radical sensul. Sufletele lor se simt apropiate și Blaga îi scrie minunat: "Ce mai faci, Domnița, de nu mai dai nici un semn? Tu știi, că eu vreau să știu, că doresc să știu cam fiecare pas al luminei Tale! Eu neschimbat. Cu gândul dincolo de carul cel mare. Să facem la Brașov o ședință literară cu aceste traduceri, într-o după-amiază cu zăpadă. Și cu căldura inimei Tale imprăștiată în toată camera, ca mirosul de gutuie!" Concluzionând, putem spune că această ediție a corespondenței Blaga-Domnița Gherghinescu, luminează două personalități remarcabile, revelează cititorului moduri înalte de trăire și sublimitate sentimentală, un fel special de poetizare a existenței, de trăire a ei în spațiul ideal.

Pas de deux

UN ALT volum de poezie meritând a fi citit filă cu filă adună poeme sub forma unui mozaic al sensibilității solare, deschise, îndrăgostite de lume și de lumină, evocând episoade ale copilăriei și muzicii. E o poezie care se citește mirându-te de greutatea clipei, a esențelor, de pacea pe care forma merelor sau biserica de lemn din crucea amiezii o pot induce. Simbolurile sunt tradiționale, imaginile evanescente și rafinate, mișcarea sufletească e ascendentă, religiozitatea are parfum de icoane vechi, totul e o traducere senzorială, proustiană, de undeva de la marginea memoriei, a imaginilor din copilărie.

Există vibrație metafizică în fiecare metaforă, și respirație de haiku: "Nefiresc de albe./ Petalele primăverii/ Cine ar îndrăzni să le atingă/ Știind că se va spulbera în vânt?"

Poemelor Mariei Calleya li se pot recunoaște și ecouri blagiene, și din Ioan Alexandru, cuvinte neasimilate în substanța poetică proprie, însă chiar și așa, poeziile rezistă, sunt unitare, coerente interior,

Maria Calleya, *Pas de deux*, Ed. Crater, 1999.

și compun un orizont propriu de teme și simboluri. Acestea sunt ele înșele departe de a rupe tiparele originalității, însă transparența și greutatea lor paradoxală, dau valoare poemelor de citit în după-amieze de octombrie. Uneori câte un singur cuvânt se încarcă de conotații multiple și fulgurante, ca în poemul acesta: "Apelativ de dragoste./ Minune./ Pedepsă./ Floare de crin./ Lancelot./ Har./ Neatenție a zeilor./ Vis îmbătat de sare./ Furtună./ Izvor." Lătmotivul acestei cărți ar putea fi nu neapărat un cuvânt sau o idee, ci muzica lui Mozart, să zicem uvertura *Flautului fermecat*. Sunt poeme eterate, în nuanțe subtile, ce nu cer atât un demers interpretativ cât unul de identificare simpatetică și de visare.

Henry Miller - *Primăvara neagră*, Ed. Est, 2000, fără preț.

În așteptarea dezbatărilor

TRADIȚIE și libertate este o carte foarte importantă pentru un profil complet și complex al omului de cultură Virgil Nemoianu. Sînt strînse în volum articolele sale importante, apărute în presa culturală din ultimul deceniu al secolului XX. Sînt două motive pentru care această culegere de articole atîrnă foarte greu în bibliografia autorului. În primul rînd, este scrisă pe un ton dur, ca să folosească sintagma lui Virgil Nemoianu. Există o vioiciune în scris care depășește tonul temperat, echilibrat, rațional din cărțile care l-au consacrat. Duritatea vizează intelectualul român pe care Nemoianu îl acuza indirect de foarte multe eșecuri. În al doilea rînd, într-un plan mai general, *Tradiție și libertate* exprimă o contradicție între spiritul extrem de viu al autorului său și lipsa de replică. Încă o dovadă că presa culturală de la noi pare să fi amorțit complet, orice ai face, orice ai spune. Nemoianu provoacă, încearcă să stîrnească polemici pe marginea unor probleme de mare interes. Știe cum să depășească tot timpul "țarcul" culturii, să facă dintr-o simplă dezbatere culturală o discuție cu date și răspunsuri concrete. Am inventariat numeroase astfel de mingi ridicate la fileul intelectualului român care, din cîte știu, au cam rămas fără răspuns. În cele ce urmează voi încerca să schitez cîteva caracteristici ale "durității" lui Virgil Nemoianu.

Au fost cîteva voci care susțineau că Virgil Nemoianu își asumă o mare libertate (și în sensul rău al cuvîntului) cînd publică în România. Probabil, multora li s-a părut că li se dă lecții; complexul care ar putea fi numit "vine asta din America să-mă învețe pe mine?" face, se pare, încă multe victime. Aceasta ar fi prima caracteristică a durității tonului. A doua este răutatea, o răutate gratuită pe care mi-a fost greu să o înțeleg: "După cum se știe, *sau poate se știe mai puțin printre intelectualii români*, Ernst Jünger este un autor foarte controversat încă" etc. Dacă în primul caz era vorba despre un anumit tip de discurs provocator, "americanesc", în al doilea caz duritatea se transformă în răutăți mai puțin explicabile.

O temă extraordinară adusă în discuție de Virgil Nemoianu a fost problema canonului. Din păcate, a propus prea devreme această dezbatere. Intelectualul român abia începea să se dezmeticească să-și autentifice discursul și Nemoianu punea pe masă una dintre cele mai complexe probleme ale secolului. Așadar, în septembrie 1990, în *România literară*, apărea un articol cu o greutate care nici pînă acum nu a

fost apreciată: "Bătălia canonică - de la critica americană la cultura română". Mai întîi, autorul observă că în Apus există o tradiție a contestării canonului - ar fi vorba, de fapt, despre un fenomen care îi ține pe clasiți în viață, sînt dezbătuți, recitiți etc. În Est nu există această tradiție. Or, ea trebuie inventată urgent pentru că, deja, nume precum Eminescu, Brîncuși sau Caragiale devin extrem de antipatice prin discursurile stereotipe însoțitoare. Intelectualul român se apropie cu circumspecție de numele "mici" din istoria culturii noastre - nu dorește schimbare, pentru că ar periclita o balanță, și așa fragilă, a unei literaturi de numai două sute de ani.

Trei mari virtuale ofensive pentru reconstruirea canonului românesc intuiește Nemoianu în acest studiu. Este vorba, mai întîi, despre o reorganizare în interiorul culturii. Rediscutarea unui Eminescu este absolut necesară. Este și singurul pas care a fost făcut pînă acum (celebrul număr din *Dilema*). În rest, continuăm să vorbim despre Caragiale, veșnicul, deși, poate, nu e chiar veșnic - la fel ca orice autor mare își poate schimba "fața", fără să piardă prea mult. Noi însă continuăm să-l privim ca pe un nea Mitică.

Celelalte două "atacuri" canonice vin din cîmp socioistoric. Trebuie descoperită tradiția scriitoarelor. Femeia, genul ignorat, va modifica radical canonul. Așa spera Nemoianu atunci. Astăzi, sîntem încă foarte la început cu acest tip de reformă a canonului. Mișcarea feministă este încă aproape inexistentă. Lucrările de teorie întîrzie să apară. Așa că, încă avem o viziune falocentrată asupra scriitoarelor. Hortensia este un bărbat care, accidental, a fost... femeie, în viziunea multor critici; în orice caz, așa se predă în școli.

Ultima ofensivă este și cea mai îndepărtată de noi. Însă ipoteza lui

Virgil Nemoianu, deși poate pareă excentrică, mi se pare o temă de dezbatere excelentă. Este vorba despre etnia romilor, mult mai mare decît arată ultimul recensămînt. Aceste milioane de oameni nu pot exista într-o comunitate, fără să aibă, mai de vreme sau mai firziu, un impact asupra canonului central. În '90 semnele ofensivei erau aproape inexistente - intuiția lui Nemoianu este, de aceea cu atît mai șocantă. Astăzi, o lovitură puternică a fost dată prin intermediul manelelor, la nivelul culturii populare. Bineînțeles, rafinatul intelectual român ignoră fenomenul, nu-i dă nici o importanță culturală. Rămîne să mai așteptăm și să mai vedem.

Nemoianu își încheie studiul cu următoarea considerație: "Obiectivul principal al considerațiilor de mai sus a fost de a sugera proporțiile vaste și implicațiile adînci ale unei dezbatere care pornește de la umila «programă analitică», pentru ca apoi, mai iute decît ne-am așteptat, să ajungă sub semnul întrebării chiar identitățile și temeurile existențiale ale unei întregi comunități, în America, în Vest în general, în România, sau oriunde s-ar pune ea în mișcare". Dezbaterea pe care o spera Nemoianu avea să înceapă după șase ani, abia cînd a început să se pună serios problema reformei în învățămînt.

Mobilitatea extraordinară a acestui om de cultură este fermecătoare în interviuri. Mi-au reținut atenția nu atît discuțiile "serioase", cu întrebări care azi au mai puțină relevanță (entuziasmul de după alegerile din 1996 apare astăzi într-o lumină destul de penibilă), cît micile mărturisiri despre omul Nemoianu. Într-un interviu luat de Osana Nicolae, aflăm: "Da, poate că o să vă surprindă, printre emisiunile mele favorite se numără cele științifico-fantas-

Virgil Nemoianu, *Tradiție și libertate*, Editura Curtea Veche, București, 2001, 536p., f.p.

tice. *Star Trek - The next Generation* am constatat cu plăcere că se transmite și aici. Mă uit cu multă regularitate la acest serial, îmi dau seama că nu e vorba de o mare valoare estetică; pe de altă parte, sînt prins de acțiune, de personaje care mi-au devenit familiare și dragi." Este o altă lecție dată intelectualului român - cultura nonșalantă, deloc rigidă. Cultura nu este un set de reguli de viață, de comportament. Faptul că ești autorul "teoriei secundarului" nu te împiedică să constăți cît de plăcute pot fi un serial S.F. sau o carte "ușoară", de citit pe plajă: "Țin minte că se făcea o glumă răutăcioasă în Franța despre snobismul cîtorva intelectuali care se duc pe plajă cu un volum din Immanuel Kant și cu *Aventurile lui Tin-Tin*. Mie nu mi se pare neobișnuit acest lucru. De fapt, chiar eu însumi fac așa". Frivolitatea acestor afirmații este, de fapt, extrem de serioasă. Intelectualul român (și nu numai el, după cum vom vedea) suferă încă de o ipocrizie complet dizgrațioasă. Și efectul acestei atitudini păguboase se vede imediat în cărți, sînt cărțile care îl irită pe Nemoianu: "Cărțile care-mi stîrnesc iritarea sînt de multă ori în America acelea scrise de colegii mei academicieni, de critici care mi se pare că nu au o viziune realistă asupra lumii, a societății în care trăim și care se refugiază într-un soi de stîngism foarte artificial, într-un turn de fildeș al epocii noastre contemporane ce nu are nimic de-a face cu stările de fapt, nici din America, nici din alte părți ale lumii."

Rîndurile despre "cărțile iritante" îmi amintesc de o aceeași mare problemă în cultura română. Mai toată lumea înalt intelectuală se plînge de subcultura care invadează librăriile, de cărțile superficiale și nocive. În schimb, nimeni nu se plînge de tonele de maculatură academică, de cultură moartă din start, subvenționată în fel și chip.

Am ales dintr-un volum de peste cinci sute de pagini, doar un studiu și un interviu. De fapt, întreaga carte conține nenumărate subiecte pentru viitoare dezbatere. Faptul că multe dintre ele nu au avut loc dovedește că textele lui Nemoianu nu și-au găsit încă un teren propice în România.

Lansare de carte

ÎN ZIUA de 3 septembrie a.c. a avut loc la Muzeul Literaturii Române lansarea volumului *Marin Preda - Scrisori către Aurora*, apărut la Editura Albatros. Despre semnificația cărții și personalitatea lui Marin Preda au vorbit Cornel Nistorescu, Ioan Buduca, Octavian Paler, poeta Aurora Cornu, destinatară scrisorilor, și Georgeta Dimisianu, directoarea Editurii Albatros.

Despărțirea de mitologie

CONSTRUITĂ, în timp, pe două registre, cu o aparent radicală deosebire, creația lirică a poetei și pictoriței clujene Mariana Bojan e în măsură a-și releva o launtrică unitate. Ruptura e mai mult de ordin plastic decât de substanță morală, aceasta din urmă, în pofida unei linii evolutive, dînd tonul omogenizator al unei poezii a candorii vulnerate, semnate de o ființă "rău vindecată/ de copilărie". E adevărat că prima etapă pare a ilustra un festin al asociațiilor, o orgie imaginativă, dar sub sclipitoarea, voioasă suprafață mustește amarul dezamăgirii. Am putea zice că iluzia jocului frenetic de imagini e convocată pentru a marca deziluzia de fond. Ironizînd și autoironizîndu-se prin mijlocirea unei fantezii ațitate (ciclul în chestiune se intitulează *Phantastikon*), poeta nu abordează de-a dreptul realitățile dure ce-o rănesc, ci prin intermediul imaginarului solemn, convențional, în care ele se drapează adesea, ergo prin referire la mitologia lor. Deși adînc decepționată de real, se luptă cu reprezentanța abstractă a acestuia. Și pentru a fi la paritate, înscenează ea însăși o mitologie caricată, emisie a ingenuității rănite, precum delirul "unui înger nebun/ care mă urmează șontic-șontic". Un duel cavaleresc, cu arme egale. Demitologizarea se petrece printr-un simulacru de mitologie: "Frumoasa mea panteră logică/ Sint încă o ființă mitologică/ Am aripe albastre, ochi verticali și triști/ Și alergii diverse la turiști// În labirintul păcii ce se-ășterne/ Iști fețe mohorîte, rele, terne,/ Roboți de stradă asmuțind secrete/ Alcovuri pentru diletanți și midinete" (*Ființa mitologică*). Pentru a-și sublinia procedeele, autoarea își azvirle nu o dată deriziunea asupra personajelor Olimpului, victime tardive ale unei demistificări operate cu programatică statornicie, ca o exasperare a antiidealizării: "În noaptea asta Pan cerșea în cer/ O linguriță neagră de piper/ Și apostolicele frunți cedară/ Prinț gratuit nebunului o vară" (*Noaptea cărașilor*). Sau: "Și ce plictis era pe mare/ Dormea zeita de-a-mpicioare/ Prin

pîlnia de lut, ovală/ Da drumul norilor din cală/ Ce-asupra-i se-abăteau apoi/ Mugind a palizi văduvoi" (*De n-ar fi toate acestea*). Sau: "În jilțul rupt îmbătrînită gemă/ O muză vitregită multă vreme" (*Jilțul*). Sau: "În gări satirii dorm pe câni nemțești/ Spîterii picotesc între seminte" (*Nocturna*). E un soi de anti-simbolism, precum în poezia lui Argezi, intitulată *Evoluții*, ce se complace în a străpunge zeitățile cu acul persiflării, a le fixa precum fluturi fastuoși într-un insectar: "Vîiteii, vin vîiteii să pască-n Paradis/ Substanța cultă-și strînge petalele bizare/ Ia-ți numărul de ordine proscris/ Și nu uita să-l treci în inventare// Nu ne mai vin condurii. Un inutil Orfeu/ E gurii mele rană și rana vrea să cînte/ Și undeva în lume se naște cite-un zeu/ Ci-l urgisește-ndată o lepră de cuvinte// Deschideți iute poarta să intre cite-o vită/ Pan bea și-n turme urcă hipnoticul alean/ De cerul nu vă place, priviți-l dar prin sită/ Albastrul nu mai cîntă. L-am auzit în van" (*Izgonirea*).

Dar atenția Mariane Bojan se concentrează asupra mediului curent care-i contrariază simțirea inocentă, mediu pe care-l citează sarcastic subiectiv (o mitologizare secundă, așijderea parodică), spre a-i putea descifra mecanismele perfide, obiective. Un atare joc de-a mitologia care se regăsește pe un palier inferior, pentru a se pierde în criza ce pare fără capăt a inadapării, reprezintă filonul indiscutabil cel mai bogat al producției în chestiune. De fapt, sub aspectul unui joc infantil, adumbrit de tristețe, actul mitologic este întors pe dos. Dacă, în plan grav, acesta indică originea fabuloasă a ființelor și lucrurilor, aci, în plan antifrastric, indică decăderea și pieirea lor. Avem a face cu un carnavalesc ce ia în deridre nu doar sacralitatea, ci și fenomenologia a toate cite sint: "Era război de candele aprinse/ Roze mureau pe trotuar prelinse/ Lăsînd în aer ochi de carnavale/ Și-n pasageri bătrîni uimiri ovale// Și biata mea, fireasca întrebare/ Se preschimba încet în cerșetoare/ Răzbind mulțimea leneș, vinovat/ Cum un copil de mult intunecat// Un ciine am zărit, cu ochi de ciine/ Mi-am aminat ființa, deci, pe miine./ Adulmecînd dulceața lui sminteală/ M-am potrivit spre dulce hoinăreală// Foșneau gingașe silfe sub veșminte/ Pămîntul mirosea a jurămintă/ Noi, cîntăreții patrupezi, în van/

Visam s-ajungem prin livezi la Pan" (*În aer carnavale*). Plantată în spațiul unei mitologii inversate, poeta găsește suficiente resurse productive, se arată suficient de inventivă, ca și acum, prin stăruitor exercițiu, ar căpăta dexteritatea de-a merge, repede și fără greș, de-a-n-daratele. Eliberată de respectul factice față de forme și formule, le cultivă, provocator, pe cele ce-i convin. Exotismul (formal luat peste picior) o atrage ca o patrie pierdută ori ca una doar virtuală, ceea ce, în cîmpul sensibilității, este echivalent: "Fiorduri zgircite cu dinți cenușii/ Dînd nopților oarbe dureri sidefii" (*În amintirea căpitanului Roberto*). Ca și: "De n-ar fi pustiu în tînutul Puerto/ De n-ar fi bătut căpitanul Roberto/ De n-ar fi plesnit inocența-n surdina/ Poseidon de n-ar fi dorit o mașină/ De n-ar fi atîtea picioare bolnave,/ Comori îngropate cu resturi de nave,/ De n-ar fi pustiu în tînutul Puerto/ De n-ar fi murit căpitanul Roberto..." (*ibidem*). Ori ne oferă un fel de pictură naivistă, în culorile tipătoare ale căreia Rousseau Vameșul își dă mîna cu al nostru Leonid Dimov (în genere observăm intervenția în poezie a pictorului, care-și depune cu voluptate culorile în straturi groase): "Panterele nu știu ce-i graba/ Ele te-nvîrt cînd dormi cu laba./ Cu gesturi moi de curtezane/ Prînd papagalii pe tavane/ Și-i toarnă-n roșii geamantane/ Apoi se duc la tanti Kate/ Și-i cer bilete asiatic/ Pe termene necugetate/ Iar tanti Kate le servește/ Tartine moi în sos de pește/ Și raci depozitați de clește./ Pe cînd citeam un mic tratat/ De-un autor nedelicat/ Cenușă-n rime austere/ Cum se dă iama în pantere/ O vîd, o, Doamne, cum adastă/ Cu cotul labei pe fereastră/ Zvirindu-i o ochiadă castă/ Oooo! patrupeza mea nefastă" (*Despre caracterul infect al panterelor*). Ori își îngăduie - probă de virtuozitate - a relua cadența lui Octavian Goga, pusă în slujba dezabuzării, umplută cu fantasmă grotescă, blasfematorii: "Stăpine nu mai pune moarte/ La hanuri decăzut albastre/ Nu pune moarte în himere/ Și-n mițele iconoclaste/ În spații goale care cîntă/ În colivii, în hornuri frînte/ Nu pune moartea hoț de coarde/ În tot ce poate să cuvînte./ Fă-ne ostateci dacă-ți place/ Și leagă-ne în cercuri roșii/ De cum se-nseară între oameni/ Și pînă vor cînta cucoșii/ Doar la mătusa tutungioaică/ Să ne trimiți suvoi de ploaie/ Să-i crească ochii cît gutuia/ Și pulpele să i se-nmoaie/ Tutunul să i-l sugă dracii/ Să nu-i rămîna decît pipa/ Ori fă-o înger de hirtie/ Să i se rupă-ncet aripa" (*Hoțul de coarde*). Contrapunctic, urmează imaginea tandreții obosite, somnoroase, ca o retragere a autoarei în culcușul său sufletesc: "Voi dormi supravegheat/ Ca un pui intunecat/ De balaur la odore/ Strîns în aripe sumare// Pilcuri de sfîeli gingașe/ Trec clipind din fluierașe/ Pe picioare de agat/ Cobori-vor la-mpărat/ Purtînd arme lunecoase/ Pe pernîțe de mătase" (*Puiul de balaur*). La un moment dat, armele antimitologice sînt depuse, utilizarea lor nemaivînd rost într-o altă fază a creației, ce, refuzînd confruntarea cu Lumea, se dedică mărturiei eului, interceptat direct în microuniversul său, în care pur și simplu "doare sîngele de viață". Viziunea fantast-anecdotică devine o viziune a subiectului ce se asumă fără adjuvante ocolitoare.

Acum, Mariana Bojan se înveșmîntă în penitența *Haină de cîneapă* (titlul celui de-al doilea ciclu). Dacă în *Phantastikon* poeta coopera fertil cu pictorița, plăs-

muind frenetice tablouri ludice, iscînd un turbion carnavalesc al unei satire contrastate în imaginar, în textele mai noi d-sa se disociază de limbajul plastic, se denudează sufletește în vederea confesiunii. La ușa confesionalului, mitologia e părăsită precum o slăbiciune. Poetica înscrie, prin reducția sa la notația fragilă, degajată de sonoritatea formei tradiționale, un act de umilință. Scăpată de povara mitologiei, fie ea și în rîspăr, reflectînd compromiterea valorilor pe care și-a sprijinit credințele aurale, autoarea înțelege a-și purta propria povară existențială, dureros diafană, de-o dramatică transparentă. "Închipurile rebele", emanații tulburi ale concretului, fac loc "spațiului absurd", sieși îndestulător, "golului" moral, bun conducător de semnificații salvate astfel de "spaima-potmolirii" în luxuria discursului. E o ascetică renunțare la materia mai mult ori mai puțin alienantă, poezia ajungînd a semăna cu acele hanuri din Spania în care călătorul nu poate avea la îndemînă decît hrana pe care a adus-o de-acasă: "acum să mîncăm din pachet/ pentru că lucrurile au în sfîrșit/ dimensiuni rezonabile" (*O ureche aproape perfectă*). Despărțindu-se de mirajul echivoc al materialității sale fabuloase, lirismul devine evanescent, fragil însoțitor al pururi inadapabilei ființe: "Fă-ți casa, folosește intens/ Spațiul acesta absurd/ Iar în golul sufletului tău/ Pe Matilda așaz-o./ Soldatul din tine e mort/ Artistul, singur./ Poezia se destramă la micul dejun/ În aburul de cicoare/ Un morman de istorioare ticăloase/ Mucegaiesc pe rafturi/ Pledînd pentru această infirmitate/ Biografică" (*Biografică*). Demitizării îi succede dematerializarea, resimțită ca o stare paradiziacă, o grație a solitudinii: "Am visat/ că eram cu dimineața în cer/ Priveam crucificările pămîntești/ fără să simt durere/ Mîncam fără să-mi fie foame/ Beam fără să-mi fie sete/ Iubeam fără să doresc/ Ochiul meu plîngea fără lacrimă/ Risul meu ridica fără inimă// Mă plimbam/ printre dulăii dezlanțuiți/ ai misterelor/ SINGURĂ/ ca un clopot" (*Am visat*). Pactul cu existența e rupt, printr-o extazie mîntuitoare, printr-o comunicare cosmică în cadrul căreia individul se livrează, fără de regret, universalului: "M-am așezat lingă tine, viață/ Dar tu nu voiai/ Decît să plîngi cu ochii mei/ Să ucizi cu gura mea/ Să mori cu inima mea...// M-am întins lingă tine, moarte,/ Dar tu nu voiai/ Decît să visezi prin ochii mei/ Să iubești cu gura mea/ Să traiești prin inima mea..." (*Lingă tine viață, lingă tine moarte*). Declarîndu-și sufletul "un azil al săracilor", arătîndu-se gata a executa munci umile ("Voi freca podelele mai tîrziu./ voi coace plăcinte" - *Paznicul cel bun*), poeta se simte expurgată treptat de ispitirile lumescului, situată în perspectiva indefinibilă a absolutului: "Eu cred că Dumnezeu/ mi-a sortit acest peron/ spre Purgatoriu/ unde se despart rădăcinile/ de florile lor zilie-re// Acum ați venit/ cu microfoanele voastre lustruite/ și-mi cereți «să ma definesc»/ ca și cum sufletul meu/ ar avea început și sfîrșit" (*Interviu sau de ce n-ora oamenii pe la casele lor*). Mariana Bojan aspiră, prin urmare, la acea condiție supramitologică a poeziei, care e transcendența intuită, în zărea căreia "fac penitență/ cuvintele pedepsite", iar cele cinci simțuri fug "ca niște gheșe începătoare" (*O zi de vară*).

Mariana Bojan: *Arta infocării*, Antologie, cuvînt înainte de Irina Petraș, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001, 130 pag., preț neprecizat.

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

150 000 lei

MIHAIL BULGAKOV
Maestrul și Margareta

În colecția *Cartea de pe noptleră*

79 000 lei

LECTII PARTICULARE

CRISTIAN ANDREI
Lecții particulare (vol. 2)

În colecția *Humanitas Junior*

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 45 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

Poemul din pudrieră

„JE EST UN
AUTRE”

de
Ioana
Pârvulescu

Geo Bogza, Sașa Pană, Virgil Gheorghiu în fața
Parcului Carol, 1929

„SAȘA PANĂ scrie... ca să nu fluiera”. Sub acest titlu a apărut răspunsul redactorului revistei *unu* la o amplă ancheta literară din 1935 a revistei *Facla*, în care este pusă o singură întrebare: „De ce scrieți?”. (Răspunsurile au fost reluate într-o pasionantă culegere de anchete literare ale anilor '30 de către Victor Durnea și Gh. Hrimiuc-Toporaș la Ed. Polirom, în 1998). Titlul pare persiflant, nonconformist, avangardist, așadar potrivit cu spiritul de la *unu*. Or, în volumul de memorii, *Născut în '02*, în care sînt inserate și pagini de jurnal, Sașa Pană se arată nemulțumit de „mica insolentă a micului Badea Marinescu, anchetatorul”, care i-a ironizat și răstălmăcit răspunsul serios, dat, mărturisește autorul, sub influența lecturilor din Freud. Scrisul ar fi așadar o sublimare a surplusului de energie.

Scriu, fiindcă simt nevoia să scriu. La fel cum simt imperioasa necesitate să dorm, să citesc, să iubesc. Aud mesajii care se cer exprimate; primesc un ordin și nu-mi rămîne decît să-l execut. [...] Aș încerca să nu mai scriu. Dar s-ar putea ca din acea zi să încep a fluiera. Și fluier prost... (23 mai 1935)

MEDIC militar, Sașa Pană poartă cu el o servietă burdușită cu manuscrise și corecturi de la revistă, pe care o ascunde cu grijă de ochii colegilor. Cum cititul și scrisul sînt socotite activități neserioase pentru un om din armată, poetul nu îndrăznește nici măcar să citească ziarul în timpul serviciului. Duce însă o viață dublă. Căci în timpul liber are în grijă o revistă și o editură, citește sau i se citesc manuscrise, unele publicabile altele de aruncat la coș, întreține o corespondență cît se poate de variată cu scriitori și pictori din România și din Franța, editează primele poeme ale lui Tzara căutîndu-le prin reviste în ore întregi de bibliotecă, se ocupă de textele rămase de la Urmuz, își scrie propriile cărți și le publică, traduce din Breton, Aragon, Eluard, stă în cafenele, găzduiește prieteni avangardiști cînd sosesc în București. Lui i se datorează fotografia făcută lui Roll în ușa celebrei *Lăptării*

la *Enache Dinu*, numită și *Secolul* (am publicat-o recent în articolul despre Geo Bogza). În 13 februarie 1934, la una din aniversările soției sale, Mary Ange, Sașa Pană care nu împlinise încă 32 de ani, îi face cadou un poem, *Cadența inimii*, pe care i-l ascunde în pudrieră. Poeziile dedicate iubitelor (soțiile avangardiștilor rămîn toată viața iubite) apar uneori în *unu* și cadourile în versuri sînt la mare preț.

Sașa Pană nu a rămas însă între marii poeți avangardiști. În perioada interbelică vocea lui e mai clară, din moment ce Eliade, de pildă, scrie la un moment dat în *Memorii* că, întîlnindu-l pe Ion Calugăru i se pare că acesta vorbește cu citate care i se par din Urmuz și

din Sașa Pană. Astăzi vocea lui Pană este aproape indistinctă, poezia lui e înecată în tonuri comune cu ale celorlalți, în schimb activitatea de editor, delicata muncă de păstorie a unui grup nu tocmai comod, iese în evidență. Unul dintre cei care îi vor fi produs cele mai mari griji este Geo Bogza. Mai întîi pentru că Bogza a fost îndrăgostit de Magdalena (Madda Holda), sora lui Pană. Dar acest episod, prezent în jurnalul lui Bogza și sursă de chinuri pentru el, lipsește atît din memoriile lui Sașa Pană, cît și din jurnalul propriu-zis, care începe în 1933, deci după ce Bogza renunțase la Madda și se însurase. Apoi, pentru că Bogza a avut datorită poeziei probleme mai grave decît ale celorlalți, iar acuza de pornografie l-a pîndit încă de la începutul anilor '30. Pe baza unor pagini din jurnal, Pană reface cîteva opinii exprimate pe această temă de Geo Bogza, la sfîrșitul lui septembrie 1931. Cuvintele lui Bogza, chiar dacă aflate indirect, de la Roll, care le pune într-un context negativ, sînt lamuritoare: „Se declară contra pornografiei, dar se balăcește în ea în ultimul timp. Se poate scrie c..., dar acel c... să fie plasat în azur, pentru că dacă e pe pămînt, îl evită. Cum e și împotriva cuvîntului azur cînd pute a altceva”. Pană pune pe seama lui Bogza și îndemnul adresat academicienilor, „să se bărbierească pe creier”. Ca și în jurnalul lui Bogza, și în cel al lui Pană se simt destule animozități în interiorul unui grup care,

În anul debutului, 1920

privit din exterior pare extrem de solidar. La Bogza dăruirea e totală, iar suferința, cînd apar fisurile, e aproape copilărească. Pană are ceva didactic în scris, judecă rece purtarea lui Bogza, are un ton supărător de neutru. Totuși, cînd pericolul crește și Bogza e arestat prietenii se unesc din nou.

La 20 februarie 1934, înapoiat de la Buzău unde se afla compania lui, Sașa Pană află că mai tînărul său prieten e închis la Văcărești. Motivele arestării nu sînt clare de la început. Circulă trei versiuni: prima, o intervenție a puritanului Iorga, a doua, un atac gazetăresc din „cotidianul gogist” *Țara noastră*, semnat Zenobie Bîrsan și intitulat *Literatură cu scîmăvii*, a treia, că un profesor a găsit *Poemul inectivă* în banca la un elev. După cum se știe, Bogza a fost de fapt arestat pentru că *Poemul inectivă* ar reprezenta un atentat la bunele moravuri. O zi mai tîrziu, cînd Mary Ange îl vizitează (în calitate de avocat) pe Bogza, la

Sașa Pană, colonel

închisoare, îl găsește liniștit, interesat de ceea ce se întîmplă în jur, ca viitor material pentru scris. Urmează o săptămîină în care ziarele dezbat problema „Artă și morală”, prietenii lui Bogza iau atitudine, iar la 28 februarie Bogza este eliberat din închisoare, urmînd să fie judecat. Dacă aceste lucruri sînt destul de cunoscute, un alt episod consemnat atunci în jurnalul lui Sașa Pană e surprinzător. Cartea lui Bogza nu fusese retrasă din librării, ba chiar era „ceva mai căutată”, cum se întîmplă îndeobște în cazul cărților însoțite de scandal. În două librării care aveau *Poemul inectivă* (Montaureanu și Alcalay) a apărut un individ care se dădea drept agent de la Siguranță și ridica volumele. Pană află că „agentul” era Bogza însuși și are „o discuție neplăcută” cu el în legătură cu această diversivă. Cum autorul jurnalului nu revine asupra episodului, intențiile lui Bogza rămîn, pînă astăzi, nelămurite. Iar gazetele anului 1934 se concentrează, curînd, asupra altui scandal: Prefața lui Nae Ionescu la *De două mii de ani*, cartea lui Sebastian. Cea mai bună apărare a lui Bogza apăruse însă cu doi ani înainte într-un articol de primă pagină din *unu*. Geo Bogza discută aici „aspectul sexualității” în revistă și în poemele sale „imorale” și încheie cu următoarea profesiune de credință: „M-am servit de imagini și de cuvinte tari nu pentru a-mi provoca un gen de satisfacții pe care l-am detestat, ci dintr-o pornire mai adîncă de a-mi

mîntui spiritul [...] de intensitatea unor turmentări atavice cu care întotdeauna nu s-a făcut decît poezie și cu care nici eu n-am vrut să fac altceva decît poezie”.

Dintre celelalte personaje ale jurnalului lui Sașa Pană, nici unul privilegiat, nici măcar cel care-și spune „eu”, îl voi mai pomeni doar pe Gellu Naum. În octombrie 1932 la revista *unu* ajung trei poeme și un bilet: „Stimate Domn / trimet pentru revista d-voastră poeziile alăturate, cu credința că îndeplinesc toate condițiunile cerute pentru a putea fi publicate. / Dacă d-voastră credeți altfel, aștept în aquariumul viitorului *unu* pentru n.g. ceva care să semene a refuz. / În așteptare vă strînge mîna / n. gellu”. Poemele nu vor fi publicate pentru că după nici două luni revista dispăre, dar biletul însuși e de o sobrietate caldă fără cusur.

La o tutungerie, unde intru să iau ziarele, aflu o veste tragică. Aseară pe peronul gării Sinaia, cînd se înapoia de la o audiență la rege și vroia să urce în trenul de București, I.G. Duca, primul ministru, a fost ucis cu patru focuri de revolver [...] Asasinul e un membru al Gărzii de fier, Nicolae Constantinescu. Dintre cei doi complici, unul e Doru Belimace. E același Belimace care, în urmă cu 2-3 ani scria într-o revistucă infamă, *Licăriri*, sub titlul *Modernismul exagerat* diferite ineptii despre scriitorii grupați în jurul revistei *unu*: că sînt o liotă de perversi sexuali, nebuni etc. (30 decembrie 1933)

ISTORIA mare se amestecă cu istoria mică în paginile din jurnalul lui Sașa Pană. Ca mulți avangardiști este un om de stînga, citește Aragon (pro-sovieticul *Hourra L'Oural !*), Maiakovski, vibrează la filmele sovietice, e prezent la seri de lectură din G. Lesnea, Demostene Botez, Haralamb G. Lecca și Aron Cotruș. Ce m-a deranjat în aceste pagini nu este opțiunea politică (pe atunci primejdioasă), ci faptul că punerea în scenă pare trucată, frazele sînt cosmetizate sau scrise în primul rînd pentru ochiul cenzorului. *Născut în '02* a apărut în 1973, tezele din iulie încep să fie aplicate, iar intervenția cenzurii este evidentă în multe pagini. (N-am simțit-o în cazul jurnalului lui Bogza, publicat mai tîrziu, în 1987). Chiar în descrierea seriei de lectură din poezii amintiți, după numele lui Aron Cotruș apare o paranteză, adăugată evident ulterior și care n-ar avea ce căuta într-un jurnal conceput într-un singur plan: „...Aron Cotruș (alt viitor trădător al nădejzilor stîngii)”. Formula aleasă, amalgam memorii și note zilnice, se explică probabil prin imposibilitatea de a publica în 1973 un jurnal pur al perioadei anilor '20, '30, '40. Cartea lui Sașa Pană se încheie la revelionul dintre anii 1944 și 1945 cînd, la familia Pană apare „primul secretar al Partidului”, care „părea întinerit” și „a dansat cu cîteva tovarășe”. Anul 1945 este socotit anul „primului guvern de democrație reală”. Iată și ultima propoziție a memoriilor: „Ne-am regăsit, frumoasă libertate!”. Sfîrșitul cărții lui Pană lasă un gust teribil de amar. Abia acum Sașa Pană dă impresia că „scrie ca să nu fluiera” și că greșește opțiunea.

Gheorghe MOCUȚA

PREGĂTIRI PENTRU MAREA CĂLĂTORIE

«Însă întâi trebuie să faci o altă călătorie și să ajungi la tărâmul lui Hades și înfricoșătoarei Persefona, să te sfătuiști cu sufletul tebanului Tyresias, proorocul orb cu mintea limpede; deși e mort, Persefona i-a dăruit numai lui stăpânire asupra minții sale, în vreme ce umbrele celelalte sunt fără minte» (Odiseea).

Într-o dimineată de ianuarie a noului mileniu
m-am trezit mai devreme și am început să scriu
de mult timp îmi stă pe limbă vârtejul acestor cuvinte
necruțătoare
le pierd gustul pe măsură ce le mâzgălesc pe hârtie
nu m-am oprit din scris până nu m-am eliberat de
cruzimea lor
de la o vreme mi-a încolțit în minte ideea pregătirilor
pentru marea călătorie
de atunci înapoi în memorie ca pe un limb
pierdut în mare
mi-am cercetat cu încredere părinții familia
mi-am cercetat cu sfială prietenii rămași
i-am cercetat cu o undă de îndoială pe filosofi pe preoți
pe nebuni pe marginali
i-am cercetat cu scârbă pe politicieni și pe conducătorii
acestei lumi
care scapă totul de sub control
și m-am cutremurat.
m-am cercetat pe mine și m-am scârbit.
părinții sunt un pumn de țărăni acum dar prezenta lor
a fost mai elocventă decât moartea.
mi-au vorbit în vis mi-au trimis semne prin îngeri
prin întâmplările petrecute și prin semnele lăsate de tata
în biblia veche a familiei.
prin semnele lăsate de mama pe trupul meu fragil
când mi-a dat sângele ei m-au ținut în perfuzii
ca să nu mor după naștere pregătindu-mă pentru numărul
de iluzionism al vieții. mama se săturase de mine
dar încă se mai ruga fără speranță
doctorii ridicau din umeri apoi au renunțat.
și ea a început să mă urască eram o povară prea grea
pentru călătoria lor.
mama mă ura ca o mamă care își vedea propriul trup
schingiuit
propriul suflet părăsit pe cărările sălbătice ale vieții.
de la ea am moștenit obsesiile și himerele
m-au urmărit o viață întreagă ca niște erinii.
eriniile îmi șoptesc și acum mama își dorise o fată un ajutor
era epuizată de bărbății din jurul ei.
după ce am scăpat de penele rele ale copilăriei
tata a început să-mi exploreze sensibilitatea
vorbindu-mi de dumnezeu și de îngeri.
vedea că nu voi fi un bun plugar
vedea că sunt rodul târziu al războiului din război
vedea totul cu ochii unui moromeț blajin citea biblia
se încovoia sub vreme și profetea *colhozul nu e bun nu o să țină
multă vreme se fură ca în codru*. aduna cu sfinte
firimiturile de pâine albă
și profetea *vom mânca pită neagră comuniștii distrug caii
și pământurile taie lizierele și se leapădă de dumnezeu*.
din când în când noaptea avea coșmaruri visa că îi fură caii
atelașul și plugul
până într-o zi când a obosit și le-a dat de bunăvoie.
tata m-a iubit în felul lui deși nu și-a pus speranțe în mine
ghionturile și loviturile lui erau urmate de căință
vorbea cu un zâmbet amar despre viitor n-am înțeles
niciodată
de ce zâmbea când ne prevestea nenorocirile
zâmbetul acela îmi dă și acum forță pentru marea călătorie
știe că voi fi un bun aluat pentru frământarea nenorocirilor
lunii
părinții mei au murit pe rând în pragul bătrâneții
după ce au împlinit 60 de ani
au privit sfârșitul cu scepticism apoi cu tot mai multă
încredere
credința i-a călit pentru marea călătorie
(azi noapte câinii lătrau dinspre cimitir s-au luptat cu vântul
și cu hergheliile nopții și le-au învins
nu aș fi bănuț că această primăvară timpurie și febrilă
mă va împinge atât de mult în purgatoriul subconștientului)
despre soția și băiatul meu de șaisprezece ani nu voi vorbi
acum
ei ar accepta cu greu pregătirile pentru marea călătorie

și le confundă mereu cu vacanțele din fiecare an
cu lenea plimbările odihna tratamentul la izvoarele
cu ape minerale
somniale dolce far niente din stațiunile de odihnă
concediile petrecute la munte și la mare în camerele sordide
de sindicatului
călătoriile cu mașina (îi văd și acum crispați pentru prima
dată în fața mării neliniștite
o mamă tânără cu copilul ei mic și bolnăvicios privind golul
acela
conștienți că așteaptă ceva apoi zbuciumul valurilor
jocul urmele șterse castelele de nisip fascinându-i zile în șir
ca o chemare interioară
până când un prieten s-a înecat la neptun
salvându-și copiii pe aceeași plajă unde ieșisem și noi
cu o lună-nainte)
ne-am petrecut vacanțele pe cont propriu sau cu bilete de
sindicat
într-un an la sângerz-băi într-un an la vila uniunii la neptun
și tot așa la poiana-brasov la sinaia la moneasa la
căciulata sau olănești la bălățești
apoi o lună întreagă în franta belgia și germania cu dacia
nouă
câteva zile lângă tours la gil despax care ne dădea bani de
benzină
pour les pauvres roumains glumea el să vedem castelele
de pe valea loarei
la paris unde am dormit o noapte lângă porte de pantin în
mașină
spre disperarea prietenilor ca să vedem parisul două zile
parisul
by night și mai ales pânzele impresionistilor de la musée
d'orsay
o săptămână la michel & annie lângă lille
ei ne-au dus la parcul asterix pe plaja de la dunquerque și în
champagne
două zile la moara ponosită de pe sille a poetului christian
duray
care ne-a plimbat cu discobusul prin patria lui rimbaut
poetul fără patrie și frontiere
două zile la madame lalouette lângă florenville
ne-a invitat la un restaurant italian cu pizza & moules
două zile la philippe & jeanine care țin o farmacie
la meix-devant-viron
pe rue de gérouville. le fou du ferrari ne-a dus la o
retrospectivă juan miro
în luxemburg și la un resto într-o grotă al altui fan ferrari
am petrecut în sfârșit cinci zile la stelu & cornelia
în micul lor apartament din frankfurt am main
am văzut domul și am vizitat cel mai mare bazar din lume
de unde am luat nimicuri (ein stuck ein mark)
am traversat europa fără să vedem vreun polițist
numai vameșii austrieci ne-au tras pe dreapta
pentru că suntem români au întrebat de *scnnaps*
(dar eu prevenit îl introdusesem în sticle de *bonaqua*)
iar la intrarea în germania dinspre luxemburg
ne-a oprit un echipaj al poliției de frontieră
ne-au cerut politicos actele într-o parcare
le-au verificat pe computer și ne-au ura călătorie plăcută
în românește
era în '96 câștigase constantinescu și convenția
și aveam speranțe
de atunci tot așteptăm viza schengen și intrarea în europa
*la roumanie est un pays de fous - îmi scrie un prieten -
lorsque j'ai vu aux actualités les hordes de cosma
deferter vers bucarest
j'ai vérifié si je n'étais pas en train de regarder un
documentaire d'il y a dix ans
pauvre pays où la conscience du bien commun et où la
solidarité existe si peu*
nici un călător nu cunoaște cu adevărat ceea ce vede
dacă nu e atins de fulgerarea noimelor. călătorim și
nu călătorim suntem și nu suntem dacă nu ne căutăm
pe noi înșine dacă nu ne cercetăm sinele ca pe o busolă.
sătul de cărți bați cu piciorul alte cărți spre tine. obosit

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

De spus la gura sobei și-a iubitei (1)

Îngerii dau foc la case
Sfinților să le-amiroase
Dulce,-n raiuri de mătase,
Sufletele noastre grase.

Și fecioarelor zmulg sînii
Fiindcă-s prea zemoși și-n pîlnii
Îi storc pe felia pîinii
La sfîrșitul săptămîinii.

Și ademenesc pe jaruri
Coapse largi, spre-a urca daruri,
Tăvălite prin măraruri,
Ție, Doamne, Doamne, Doamne!

te așezi pe o piatră și îți răcorești picioarele în apa râului.
Îți ții urechile și nu mai auzi șopotul apei nu mai distingi
vuietul aerului între pereții înalți ai cheilor. nici nu mai vezi
dansul mecanic al găzilor de apă. nu mai simți atingerea
apei nici pala curenților de aer. în plămâni nu-ți mai intră
aerul parfumat al înălțimilor. nu-ți mai înghiți saliva.
încremenești în mijlocul trecerii. te afli într-o sală a muzeului
d'orsay față în față cu propriul portret. o barbă neîngrijită.
cineva declanșează un flash în spatele tău. te retragi
înspăimântat
duci mâna la ureche. e plină de sânge. te trezești din
îmbrățișarea
muntelui și apa râului se înroșește la picioarele tale. țiuitul
s-a oprit. lumea se pune în mișcare. vine fiul tău te bate pe
umăr
și îți spune ceva despre vreme. tragi o dușcă de cola.
sângele tău
a luat-o la vale. fiul tău aruncă o piatră. stropii îți ating fața.
vă hârjoniti în apa râului sub privirile mamei.
până la această vârstă prietenii și-au făcut propria lor încercare
în viață
căsătorii din dragoste ce se prăbușesc în serbede convietuiri
căsătorii de conveniență prelungite de amăgirile anilor tociți
împreună
cu toate că și-au făcut propria lor părere despre fatalitate
despre adevăr și compromis despre conștiință și vină
despre noii îmbogățiți și valorile căzute în ruină
mulți dintre prietenii mei nu se gândesc la marea călătorie
suntem o națiune sedimentară dar practicăm transhumanta
adunăm de veacuri energia pe care o cheltuim într-o clipă
europa nu ne dă vize nu ne dă vise *malgré les splendides
paysages je m'entends encore dire à mon copain jaques:
faisons le camps ils sont tous fous ici et ils le sont resté
c'est le chacun pour soi le royaume de la démerde presque
l'anarchie*
*après les années de survie le tout de suite le chacun pour soi
l'époque des affairistes: voici iliescu de retour en attendant
d'autres remakes petre roman Il michel une suite royale et
pourquoi*
*pas un épisode religieux dans le genre la grande roumanie car
tout est possible en roumanie même le pouvoir aux tziganes
heureusement la réalité va empêcher vos dirigeants de céder
à leurs reflexes pervers hérités du passé à faire n'importe
quoi*
*car il ya a l'appât le nirvana le but idyllique entrer dans l'u. e.
j'ose te dire que vous n'êtes pas prêt du tout et j'ose aussi
te prédire qu'une fois dedans vous le regretterez amèrement
pendant un certain temps car avant d'en jouir de l'europe il
faut la subit*
așa că ei prietenii preferă cheturile de sărbători acasă
sau la munte
la restaurant sau în birturi cafeaua servită în pat tutunul fin
și sexul în oglindă bucurăți-vă prieteni de clipa ce trece
călare pe două secole pe două milenii nu simțiți
cum vă subjugă vremurile? bucurăți-vă prieteni
că ați pășit cu dreptul în noul mileniu/ a intrat
în sufletele voastre cu mult înainte să vă întrebe
și le-au găsit pustii bucurăți-vă prieteni de bucuriile mărunte
bucurăți-vă de melancolia veacului-inorog
de semnele oraculare și de prevestirile horoscopului
de banii câștigați necinstit de averi de anii mănoși
de vile de beția succesului de putere de podoabe
și de confort iată lucrarea vieții e aproape împlinită
și nu v-ați căutat aproapele și nu v-ați găsit de atâta vreme
departele/ de aceea nu e târziu să te pregătești în
singurătate
pentru marea călătorie să-ți limpezesti gândurile obscure
și chemările amăgitoare să stai la taifas cu duhul tău
și să nu-ți trăiești viața cu angoasa că aceasta
e ultima zi

**CRONICA
EDIȚIILOR**de
Z. Ornea

Final de jurnal

AM COMENTAT fiecare volum (din cele cinci cite au apărut) din jurnalul lui C. Rădulescu-Motru, intitulat *Revizuire și adăugiri*. De-abia acum am găsit cel de-al șaselea volum, apărut anul trecut, care încheie ciclul. Inițial, în 1943, când s-a apucat să redacteze aceste însemnări ele voiau să fie și memorii sau jurnal și țineau să amendeze sau să completeze mai vechi scrieri. Până la urmă, a biruit, în aceste însemnări, partea jurnalieră, puține revizuiți și adăugiri urmărind să fortifice dimensiunea conservator tradiționalistă a operei sale, începută, în 1904, cu *Cultura română și politicianismul* (un junimism mult întirziat) și *Românismul, catehismul unei noi spiritualități* (1936), un țărânișm care polemiza cu ideologiile totalitare, de aceea fiind aspru întimpinat de Nichifor Crainic și exponenții legionarismului. Și asta, probabil, pentru că filosoful, în cartea sa, nu punea, în prim plan, dimensiunea religioasă, nefiind de acord cu fascismul și totalitarismul. Și, acum, în 1948 (avea 80 de ani), scriind la jurnalul său, urmărea să înalte un studiu despre totalitarism, din care n-au rămas decit fragmente, pe deasupra neinteresante cu totul. La 14 februarie

1948, făcând referiri la scopul acestor însemnări, mărturisea: "Miine, 15 februarie, se împlinesc cinci ani de când am început însemnările de față. Ele au fost începute cu gândul să servească la revizuirea și adăugirea celor publicate de mine și de oamenii timpului meu. Fără voia mea însă ele au devenit o cronică a evenimentelor petrecute în ultimii cinci ani în legătură cu persoana mea și neamul meu. În cursul acestor cinci ani am crezut că evenimentele își vor schimba cursul și că România va reveni din nou la independența ei de altădată și că cele publicate de mine și de oamenii din timpul meu vor fi continuate și de aci înainte, formând cu acelea ce se vor publica de viitorime un singur trunchi de cultură românească. Astăzi văd că m-am înșelat". În general se poate spune că bătrînul filosof, copleșit de invazia atotstăpînitoare a sovietismului, gîndea că această nouă realitate lui (dar numai lui?) silnică și imposibilă, se va înveșnici. Oricît de dotat filosofic era, n-a avut, atunci, forța previzionară de a înțelege că acesta e numai un moment din ciclul nostru evolutiv și va veni vremea, ce-i drept tîrziu, cînd se va reveni la trunchiul solid al culturii române de dinainte. Iată, așadar, că îl descoperim pe îmbătrînitul filosof, carent la capitolul acesta, confundînd o etapă (ce-i drept cam prea lungă) cu întregul. La 23 august 1948, vorbind despre Europa care va redeveni o Euro-Asia, dominată de bolșevism, previziona: "În rîstimpul cît va dura această perioadă istorică, ce va fi desigur lungă, neamul nostru românesc va dispărea, ca ființă viețuitoare; amintirea lui doar se va păstra în cîteva instituții culturale din Europa, așa cum se păstrează astăzi amintirea celților, a ilirilor, a bascilor și atîtor alte popoare dispărute". Iată, să subliniez din nou, o previziune exagerată, contrazisă de realitatea evoluției istorice. Aș adăuga că astfel de previziuni, cam fără acoperire, se fac azi despre fenomenele globalizării și mondializării. Dar nici ele nu ating cote atît de pesimiste, sperîndu-se, totuși, că viitorul, chiar îndepărtat, va îngădui și supraviețuirea culturilor popoarelor mari și mai mici. Dar nu uit că filosoful Rădulescu-Motru era, în 1948, confundat în pesimism. El, filoantonescian, judeca, și în 1948, după prăbușirea hitlerismului, negativ gestul celor care au condus înlăturarea dictaturii militare antonesciene, trecînd de partea foștilor inamici. Și asta numai pentru că puterile apusene au cedat România Rusiei sovietice. Dar a existat, în august 1944, altă cale de ales pentru România și n-am fi pierdut Ardealul pentru totdeauna dacă acceptam soluția Antonescu? Și cine știa, atunci, în 1944, de înțelegerile secrete între marii aliați în defavoarea României? La toate acestea refuza să gîndească bătrînul filosof, ferm pe convingerile sale pesimiste.

Sigur, de la un cugetător de talia sa eram îndreptățiți să așteptăm altceva. Dar nu e mai puțin adevărat că filosoful nostru, ajuns la vîrsta senectuții, era copleșit de griji și lipsuri jenante. Din sfoara lui de moșie de la Butoiești rămăsese cu o proprietate de fermă de 50 de ha, pe care abia izbutea să o cultive. Era, desigur, tratat, atunci, ca un chiabur și avea de înfruntat toate angaralele cotelor obligatorii și a impozitelor exagerate care, toate la un loc, nu puteau acoperi veniturile slăbănoage. Iată surprinsă realitatea colectării silite a produselor agrare, în calitatea sa de fermier: "În toamna anului 1947, agricultorul a primit pentru un kg de grîu, prețul pe care-l plătește muncitorul de fabrică, pentru ziarul cu care-și învește bucata de pîine distribuită pe cartela. Cine nu-și vinde produsele agricole pe prețul fixat de stat este dat în judecată pentru sabotaj, închis și condamnat la amenzi grele. Îndată după recoltă, începe colectarea forțată a produ-

selor. Nu la o dată anumită, ci la nenumărate date și, pe cît posibil, prin surprindere, pentru ca hoțul de agricultor să nu poată ascunde nici o provizie în plus peste rația ce-i este fixată. Și rația fixată pentru agricultor este pe sfert de cum este aceea pentru muncitorul de fabrică. Agricultorului îi trebuie puțin, fiindcă el are din belșug aerul dintre pămînt și cer, pe cînd muncitorul de fabrică se învîrtește între patru pereți de zid. Agricultorii proprietari pe un pămînt cu o suprafață pînă la 50 ha, cărora nu li s-a confiscat moșia prin reforma agrară, din martie 1945, au în rîstimpul acesta de așteptare, pînă la instituirea legală a paradisului comunist, o soartă și mai tristă decît aceea a muncitorilor agricoli. Aceștia din urmă cel puțin sunt exploatați, dar odată exploatați, lăsați în pace, pe cînd proprietarii sunt exploatați și în același timp torturați". Era atît de strimtorat încît, în noiembrie 1948, deși își plătise, cu greu, impozitul agricol, era amenințat, de autorități, dacă nu achită diferența, să i se pună sechestru pe mobilele din conac. Elevii săi, aducîndu-și aminte de ziua lui de naștere, au colectat suma necesară (Vianu, N. Bagdasar, N. Petrescu, I. Brucăr, I.M. Nestor). "De fapt, darul este o ușurare providențială din greutățile financiare în care mă găseam. Cele 23.000 lei, pentru care fusem sechestrat, erau acum plătiți, dar agentul fiscal mă avizase că va trebui să plătesc anticipat alți 28.000 lei tot cu anticipație, că așa este ordin de sus. De unde noua plată, cînd recolta viei de anul acesta n-are cumpărători, din cauză că toată lumea este săracă? Nevastă-mea s-a gîndit la această perspectivă și a primit darul fără să mă întrebe. Astfel am constrîns pe foștii mei elevi, și astăzi buni prieteni, ca din toată sărăcia lor să-mi plătească forțat un tribut pe care nici ei, nici eu nu l-am prevăzut posibil niciodată!". De aici trece, brusc, la considerații generale despre burghezia românească. Văzînd cit de anemică este în lupta cu puterea comunistă care se instăpînea, emitea, de aici teoria că lipsa de rezistență a burgheziei, "este cea mai bună dovadă că ea a fost o creație artificială a capitalismului apusean. Scrierile mele anterioare sunt toate fondate pe această convingere: adevărata burghezie n-a existat la noi". Să mai spun că, aici, vorbește vechiul tradiționalist antiliberalist și potrivnic capitalismului? În realitate, într-un veac de dezvoltare, burghezia românească și capitalismul românesc au fost o realitate incontestabilă, lovite, acum, de puterea comunistă în chiar centrul lor vital. Nu face el însemnări despre actul naționalizării întreprinderilor industriale din 11 iunie 1948? Ba chiar, el, anticapitalistul, găsește noii legi și părți pozitive pentru că de fapt, capitalismul românesc n-a favorizat decît invazia capitalului străin. ("Teoreticește, așadar, se pot aduce argumente puternice în favoarea legii votate la 11 iunie 1948"). Dar, i se pare, că, practic, experiența, poate, nu va confirma prevederile socialismului comunist. Sechelele vechilor sale concepții tradiționalist conservatoare și antiliberaliste apar, puternic, atît de tîrziu totuși, la suprafață, în dauna adevărului istoric.

Dar, acum la bătrînețea lui înaintată, e pîndit de mari pericole. Cel dintîi e cel al pierderii pensiei sale de vechi și bun profesor. La 4 august 1948 notează în jurnal alarmat: "Sunt amenințat să sfîrșesc bătrînețea într-o sărăcie cumplită. Legea pentru revizuirea pensionarilor îmi suprimă pensia de 15.860 lei și impozite 120.000 lei, adică venit net 200.000 lei, aceea ce întrece plafonul tolerat de lege. În realitate venitul net este acel stabilit de Ministerul de Finanțe, fiindcă el stabilește venitul impozabil și impozitele. În categoria mea sunt o mulțime de colegi. Legea mai pre-

vede că acela care a contribuit la promovarea și menținerea guvernelor din trecut nu mai primește pensie. Adică, orișice membru al fostelor partide istorice: liberal și țărânesc! Prin urmare, pensia mea se suprimă și pe temeiul că am fost reacționar... După suprimarea pensiei va veni exproprierea urbană care-mi va lua casa din București, tot pe motivul probabil că sunt moșier. În sfîrșit, colectivizarea pămîntului care mă va arunca pe drum la vîrsta de peste 80 de ani, aproape orb, dar, din nenorocire, sănătos la minte ca să sufăr și mai adînc de urgia moscovită căzută asupra neamului românesc! Iată răsplata pentru cei 44 ani servicii învățămîntului public în mod conștiincios, chemat fiind de el prin vocația pe care mi-a dat-o natura. După 44 de ani de profesorat în Universitate aruncat ca un netrebnic!". E citat, în septembrie 1948, la Comisia pentru revizuirea pensiilor. Și i se suspendă pensia: "Așfel, începînd de astăzi, perioada de mizerie este deschisă pentru mine. Dacă tradiția europeană nu va triumfa contra nebulniei comuniste voi sfîrși ca un cerșetor". Așa a și sfîrșit-o, adăpostit, din milă, de d-na Aslan, la Institutul de Geriatrie, unde îl mai vizitau foștii lui studenți și, apoi, colegi, M. Ralea și T. Vianu, care îi lăsa, la plecare, și bani. Ralea voise să mă ia cu sine, la una dintre aceste vizite, și numai un fapt neprevăzut m-a împiedecat să-l cunosc, pe marele cugetător. Apoi a venit asupra-i și excluderea din Academia Română, al cărui președinte fusese din 1940 pînă în 1944. Faptul s-a produs treptat. La 20 mai 1948, în București fiind, nota în jurnal: "Academia Română este amenințată cu desființarea. Era de așteptat. Regimul comunist nu poate tolera un cuib de naționalism, așa cum este de fapt Academia Română". Cîteva zile mai tîrziu revenea: "Ieri s-a pus în discuție la Academie proiectul de modificare al Legii din 1870, după care ar urma să fie declarată Academia Română drept instituție de stat. Propunerea acestei modificări vine din partea secției științifice a Academiei. De fapt, ea vine din partea guvernului". În 10 iunie 1948 Academia Română se transformă în Academia RPR. Apoi, în august, apare lista cu membrii Academiei RPR, printre care C. Rădulescu-Motru nu e menționat. Cum se așteptase, fusese exclus. Din tot ceea ce reprezentase odată, deodată devenise un bătrîn oarecare, aproape orb, neputincios și lipsit de cele elementare traiului. Trist, amărît sfîrșit pentru cel ce fusese multe decenii o mare personalitate a culturii românești. Mă corectez imediat. Nu fusese, ci rămăsese și așa il va consemna istoria culturii noastre.

D-na Rodica Bichis, experimentată editoare, a vegheat impecabil (ca și la unele dintre volumele precedente) publicarea acestei foarte bune ediții, insolită și de un bogat, foarte util aparat de note și comentarii. I se cuvin respectuoase omagii.

**SFÎNTUL
PAVEL**Marie-Françoise
Baslez**compania**Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16
Sector 1, 71149 București
Tel/Fax: 210 61 94, 211 59 48
e-mail: compania@fx.ro**PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL**

Va ofera:

"Encyclopedia of Physical Science and
Technology", 18 volume
Autor: Robert A. MEYERS
Editura: Academic Press, 2001
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28;
212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@di.al.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

Publicistica românească - ieri și azi

A SPIRAȚIA de restabilire a legăturii cu trecutul poate fi considerată una din particularitățile societății românești a ultimului deceniu. Trimiterile la istorie - mai ales la cea relativ recentă, abolită prin interdicție severă timp de o jumătate de secol - se întâlnesc în cele mai diverse situații. Anvergura și ponderea socială, dar și motivația evocării (și invocării) tradiției variază de la caz la caz: deși se încadrează în aceeași tendință de restabilire a temeiurilor istorice, refacerea proprietății private sau referirea la modelul Constituției din 1923 nu pot fi puse pe același plan cu, de pildă, preluarea denumirilor tradiționale ale unor formații politice, referirea la trecut sau sugerarea continuității servind, în acest caz, cu mai multă sau mai puțină îndreptățire, ca suport și legitimare.

Un fenomen frecvent întâlnit în anii din urmă, mai ales în domeniul cultural și politic, este cel al preluării unor nume și denumiri evocatoare de trecut. Trimiterea la tradiția istorică prin utilizarea unor titluri consacrate ale trecutului pare a se manifesta cu predilecție în publicistică. Când nu este rezultatul unei întâmplări reminiscențe culturale, utilizarea unui titlu cu rezonanță tradițională pentru denumirea unei publicații noi poate corespunde nu numai unei intenții evocativ omagiale, ci și raportării, nu totdeauna întemeiate, la un anumit model. În peisajul publicisticii actuale, unele titluri istorice (cum sînt *Viața românească* sau *Contemporanul*) se asociază dăinuirii în timp - măcar ca tip, dacă nu totdeauna și ca spirit - a publicației, altele, reluări ale ultimului deceniu (*Adevărul* sau *Curentul*, de pildă), evocă peste timp cunoscute publicații interbelice.

Cea mai recentă reactivare a unei denumiri istorice e legată de apariția publicației săptămânale *Albina* (nr. 1, 15 iulie 2001), al cărei titlu trimite chiar la începuturile publicisticii în limba română.

În istoria culturală a societății românești presa are o "istorie" proprie de aproape două veacuri, care debutează, în 1829, prin apariția a două gazete în limba română: în aprilie, începe să apară, la București, *Curierul românesc*, iar câteva luni mai târziu, în iunie, vede lumina tiparului, la Iași, *Albina românească*. Apariția lor, aproape concomitentă, se asociază cu numele a două personalități ilustre ale istoriei culturale românești, - I. Heliade Rădulescu și Gh. Asachi - și se datorează unei benefice competiții culturale, parte componentă a profundelor transformări presupuse de procesul de modernizare a societății, în care erau angrenate, în acea perioadă, cele două state românești. În desfășurarea acestui proces, a cărui direcție - comună - nu a fost distorsionată nici de apartenența la organizații statale diferite și nici de eventuale deosebiri de opinie și rivalități personale, o pondere importantă a avut componenta *iluministă* a acțiunilor culturale, a căror finalitate principală o reprezenta instruirea, pregătirea, pe diverse căi, a mentalului social pentru schimbările economice și politice presupuse de alinierea la nivel occidental a țărilor românești. Cele două gazete ale începutului de secol al XIX-lea se identifică programatic cu idealurile iluministe și se organizează în consecință. În același fagaș se înscrie, zece ani mai târziu, Transilvania prin publicațiile *Foaia Duminică spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe* (1837), *Gazeta de Transilvania* (1838) și *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (1838).

În condițiile istorice ale începutului de secol al XIX-lea, presa nu aspira încă la a reprezenta "a patra putere în stat". În viziunea lui I. Heliade Rădulescu, de pildă, "gazeta" - concepută ca instrument de instruire, de formare și omogenizare culturală a societății - se asociază cu învățămîntul ("Școalele pregătesc numai tinerimea...") și cu teatrul, care se adresează tuturor generațiilor ("Teatrul în limba națională, cîrmuit cu duh metodic, poate aduna toate clasele de orașani" - știutori, dar și neștiutori de carte). Adresîndu-se diverselor categorii de știutori de carte, presa reprezintă, în această cuprinzătoare construcție, o modalitate de informare imediată, dar și, nu în ultimul rînd, de instruire, variată și eficientă ("Prin gazetă află cineva ce se lucrează într-alte părți mai înaintate în cunoștințe în tot felul de materie: se familiarizează încetul cu încetul, deși fără metod, cu ideile veacului și ajunge încît, deși nu se poate a se pune d-akaturea sa cel învățat, dar împlinește un loc în treptarea ce trebuia sa urmeze în acel spațiu atît de mare și deșert ce era între cițiva învățați și lumea cealaltă").

Construite în această concepție, primele gazete românești - dar și alte publicații, multe efemere, care apar în anii următori - ofera, în paginile lor, numeroase informații cu caracter general, de istorie și geografie, explica termeni și concepte privind instituții și realități din alte țări și timpuri, completînd (și clarificînd) astfel știrile curente, referitoare la actualitatea imediată, internă și internațională: știri administrative, culturale și școlare, dar și informații privind variate evenimente, adeseori, preluate din importante perioade străine. Nu lipsesc nici anunțurile publicitare.

Că introducerea prin presă a unor cunoștințe cu caracter enciclopedic răspundea, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, unei imperioase cerințe sociale se vede și din faptul că, la un moment dat, cînd "Neînvațații au început sa citească ca nu înțeleg ce este *Marsilia*, *Amsterdam*, *Hanovra*", cînd reacțiile cititorilor dovedesc mari lacune privind științele și artele sau "deosebitele feluri de guvernări", I. Heliade Rădulescu s-a văzut obligat să extindă spațiul acordat acestui gen de probleme și, pentru a nu sacrifica literatura (textele literare se bucurau de un statut aparte în primele gazete în limba română: *Albina românească* precizează în titlu că este o "gazetă politico-literară", *Curierul românesc* publică și el texte literare originale și traduceri), adaugă gazetei un supliment literar: *Curierul de ambe sexe*.

De o atenție specială, pe măsura importanței sociale și culturale a problemei, a beneficiat scrierea cu caractere lati-

ne a limbii române. I. Heliade Rădulescu, pînă la un moment dat fervent susținător al principiilor ortografice raționale (într-o primă etapă, în vestita prefață la *Gramatică românească* publicată în 1828, propusese o simplificare a grafiei cu chirilice), a avut o contribuție decisivă în impunerea scrierii cu litere latine, pe care a susținut-o teoretic și a promovat-o practic prin metoda ingenioasă a "alfabetului de tranziție" (procedeu folosit atît în Țara Românească, cît și în Moldova. Publicații și-au familiarizat cititorii cu noile caractere grafice prin înlocuirea treptată în paginile lor a "slovelor slavonești" tradiționale cu *literile* latine. "Perioada de tranziție" - jalonată prin publicarea unor tabele, cuprinzînd alfabetul mixt utilizat în diverse faze ale procesului - se încheie în 1844: volumul al V-lea al *Curierului de ambe sexe* apare tipărit în întregime cu caractere latine.

Actuala *Albina*, "săptămînal informativ de tradiție românească", în calitatea sa, declarată programatic, de continuatoarea a gazetei lui G. Asachi ("Reapare săptămînal "Albina" - revista de fiecare duminică" în vîrstă de 172 de ani", se afirmă chiar în titlul casetei redacționale din prima coloană a primei pagini, unde se face totodată însă și referirea la *Albina* din 1897 "revistă enciclopedică populară") își propune "să continue tradiția de informare și formare a unor largi categorii de populație" adresîndu-se în special cititorilor la care, din lipsă de timp sau de bani, "nu ajung alte publicații".

Primul număr (din 15 iulie 2001) se constituie în "înainte-mergător" atît prin anunțul că "Revista își va începe apariția săptămînală... în prima duminică a lunii octombrie" (adică "la exact 104 ani de la... apariția "Albinei" lui Spiru Hare") și prin detaliile cu caracter comercial-administrativ pe care le oferă prezumtivilor viitori cititori și abonați, cît și, mai ales, prin informațiile referitoare la structura de conținut a săptămînalului. Profilul noii publicații, prefigurată de precizările referitoare la rubrici, ca și de mostrele propuse în acest număr-semnal, pare a anunța un săptămînal de *informare pragmatică*, care își propune să țină la curent pe cititor cu principalele evenimente de interes general ale săptămîinii ("Actualitatea săptămîinii în sinteze și comentarii"), dar, mai ales, să-i ofere informații punctuale, de interes mai restrîns, legate de viața și activitatea curentă a "țării" ("Cronica județelor și localităților"). În aceeași sferă de preocupări s-ar include și diversele rubrici de "sprijinire și apărare a cititorului" ("Consultații", "Albina", "Baricada cititorilor"). Destinatarul acestor informații - din cît se poate deduce din textele publicate în numărul-semnal - ar fi, în primul rînd, segmentul "mediu", mai ales rural (existent sau în formare) al societății civile românești.

Cu condiția respectării promisiunilor programatice, prin structură, finalitate și adresă socială, săptămînalul anunțat ar putea completa o importantă zonă vidă a peisajului, de altfel (supra)abundent și pestriț, al publicisticii actuale românești, care, în varietatea sa nespecializată, de largă audiență, este deficitară sub aspectul informației curente social utile.

Presa "perioadei de tranziție" (care aspiră la statutul ambițios de "a patra putere în stat", ignorînd total rolul modest, dar atît de necesar în condițiile nebulose ale tranziției - de "îndrumător", cu care se mîndrea presa românească la începuturile sale) s-a dezvoltat, mai mult sau mai puțin stihnic și neprofesional, sub impulsul luptei politice acerbe, al dorinței aprige de cîștig și al imitației, nu totdeauna selective, a modelului occidental. Ceea ce explică abundența comentariului - în detrimentul informației -, dar și locul preponderent acordat în publicațiile nespecializate faptului divers anecdotic și senzational, reprezentat prin crime, corupție și abuzuri de tot felul. În goana după cîștig, multe publicații actuale exploatează (și cultivă) prin "știrile" oferite interesele derizorii și curiozitatea adeseori morbidă a cititorului, neglijînd informațiile social-constructive, necesare și utile adaptării la exigențele (și posibilitățile) unui tip de organizare a vieții sociale profund diferit de cel precedent. Larga categorii de cetățeni - nefamiliarizați, prin forța împrejurărilor și din lipsa de informație, cu diverse instituții, neinformați în legatură cu oportunitățile multiple de care ar putea beneficia implicîndu-se în mod social adecvat - devin victime fara apărare ale unor escrocherii de mare anvergură (de felul "Caritas" sau FNI, de pildă) sau ale neînțelegerii unor imperative sociale (cum sînt disponibilizările inevitabile impuse de rentabilizarea întreprinderilor), în fața cărora, dezarmați prin formație și lipsa de informație, recurg la soluțiile cele mai contraproductive social.

În aceste condiții, o publicație de variată informație civică concretă, adresîndu-se unor categorii foarte largi de populație, rurală, dar și urbană, care își caută, bescetic, un drum și un loc într-o structură socială la care aspiră, dar la care nu știe cum să ajungă, de unde s-o apuce și cum să procedeze, ar satisface o acută necesitate socială aducînd un mare serviciu țării (și o largă audiență publicației). Un asemenea țel e ușor de asumat, dar dificil de atins: succesul unei atari întreprinderi nu depinde numai de bunele intenții ale redacției, ci și de discernămintul și profesionalismul ei. Eficacitatea informativă presupune transmiterea în timp util a unor informații judicios selecționate și accesibil prezentate. În condițiile actuale, calitatea de "îndrumător civic", la care aspiră săptămînalul anunțat invocînd ca model gazetele secolului al XIX-lea, presupune, în primul rînd, articole oferind informații factice punctuale (nu considerații vag teoretice ca cele propuse de textele ilustrative din numărul-semnal), corecte și clare, pe care cititorul să se poată bizui în soluționarea problemelor complexe a căror rezolvare este presupusă de încadrarea lui "fericită" într-o societate modernă, prosperă și neostilă.

Valeria Guțu Romalo

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

"NAȘPA"

ÎN ARGOURILE tinerilor, datorită funcției esențiale de semnal distinctiv pe care o capătă limba-jul, folosit pentru a marca solidarități și a separa generații, schimbările lexicale sînt de obicei rapide. În ultimul deceniu, un cuvînt care și-a amplificat vizibil sfera de întrebuintare, mai ales în rîndul tinerilor, e adjectivul și adverbul *nașpa*: "Vom acorda premiul de cel mai *nașpa* student" (*Opinia Studentească*, 24, 1991, 3); "e tare *nașpa* să lucrezi pe ger" (M. Avasilcăi, *Fanfan, rechinul pușcăriilor*, 1994, 34); "cea mai «*nașpa*» fază a trăit-o o dată cînd (...) a rămas mut sesizînd că și-a uitat știrile în alta încăpere" (*Evenimentul zilei = EZ*, 2313, 2000, 2) etc. Cuvîntul face parte din categoria mijloacelor evaluative cu sens foarte general; în cazul dat, sensul global negativ se poate particulariza ca "rău", "prost", "urît" etc. Cuplul antonimic *mișto* - *nasol* nu a disparut, dar marca de actualitate și avantajul de frecvență par să aparțină de cîtiva ani perechii *marfă* - *nașpa*. Aceasta e asimetrică din anumite puncte de vedere: în vreme ce *marfă* e un cuvînt foarte cunoscut și frecvent, avînd o evoluție semantică destul de transparentă, *nașpa* e unul inexistent în afara limbajului argotic și are o etimologie neclară. Le apropie totuși trăsăturile formale și funcționale: ambele sînt invariabile chiar în uzul lor adjectival; ambele apar și ca adverbe. În cazul lui *marfă*, sursa caracterului invariabil e schimbarea valorii gramaticale; în cazul lui *nașpa*, trunchierea. *Nășpa* are, ca și *mișto* (cuvîntul-lemnă al argoului românesc, rămas în uzul principal invariabil, deși i s-au format un feminin, - *miștoacă* - și cel puțin un diminutiv acordabil, *miștocuț*), o terminație atipică pentru un adjectiv.

Nășpa nu e de găsit, deocamdată, în dicționarele generale. Nu a fost cuprins în primul glosar de argou apărut după 1989 (T. Tandin, *Limbajul infractorilor*, 1993); e însă prezent în dicționarele specializate care i-au urmat: Nina Croitoru-Bobârnice, 1996, Anca Volceanov - G. Volceanov, 1998. A fost înregistrat de Florica Dimitrescu, în *Dicționarul de cuvinte recente* (DCR2), ediția a II-a, 1997, cu sensurile "urît" și "antipatic, nesuferit" și cu atestări orale "niște blugi... *nașpa*", "cel mai *nașpa* individ din sud-estul Europei".

E cert că *nașpa* reprezintă o trunchiere a adjectivului *nașparliu*, care circula în paralel - "o cutie de chibrituri de-ale *nașparlii*" (*Cațavencu internațional*, 10, 1991, 3), chiar și substantivizat - "«*nașparliile*», cea mai de jos categorie (...). La «*nașparlii*», prețurile (...) variaza între 40.000 și 150.000 de lei" (*EZ* 1627, 1997, 3) - și care este înregistrat de dicționarele de argou citate (cu sensuri ca "persoană nesuferită, timpită" la Croitoru-Bobârnice). *Nășparliu* provine cu mare probabilitate din adjectivul țigănesc *nasvaló* (cu accentul pe vocala finală și cu varianta *nasfaló*, cf. *Micul dicționar român* al lui Gh. Sarău); acesta are sensul "bolnav". de la care se poate imagina ușor o extindere negativă. De fapt, a existat ipoteza că țigănescul *nasvalo* ar fi chiar sursa mai vechiului *nasol* (adjectiv, substantiv, adverb), care s-a răspîndit destul de mult, depășind sfera argoului și constituindu-și o familie lexică deloc neglijabila (*a nasoli*, *nasoleala*, *nasulie* etc.). Ipoteza îi aparține lui Al. Graur, primul care a scris, în anii '30, despre cuvintele țigănești care stau la baza unor termeni argotici românești. Schimbările fonetice pe care le presupune această etimologie nu sînt însă tocmai ușor de explicat. *Nasol* pare sa provină de fapt din țigănescul *nasul* (cu accentul tot pe ultima silabă), adjectiv și adverb cu sensul "rău", "urît", atestat în graiul lăieșilor, al spoitorilor - cf. și un mic *Dicționar trom (spoitoresc)* - român (autor tot Gh. Sarău). Mult mai justificată pare transformarea lui *nasfaló* (*nasvalo*) în *nașparliu* (înregistrat de Alphonse Juillard, în 1952) și apoi în *nașparliu*. Prima fază a descris-o Vl. Drimba, într-un articol din 1992 despre împrumuturile din limba țigănească; explicația sa a fost susținută cu argumente fonetice de Andrei Avram (într-un articol din 1994). Trecerea la forma *nașparliu* se poate explica prin instabilitatea fonetică a termenilor de circulație aproape exclusiv orală, prin fenomene de expresivitate și simbolism sonor, ca și prin eventualele contaminări cu alte cuvinte familiar-argotice (*a șparli*, de exemplu, sau *șperlă*).

Oricum, sensul foarte general al cuvîntului permite numeroase variații semantice, ca în exemplul următor: "Mi-au dat de la ei (...) 3.500 de dolari, dolari *nașpa*, deci pe risc m-am dus" (*Academia Cațavencu*, 42, 1998, 3), în care semnificația "non-bun" se actualizează contextual ca "fals".

Singurătatea memorialistului de cursă lungă

ÎNTOCMAI cum la aparatul fotografic distanța focală decide calitatea obiectivului de a fi de portret ori de peisaj, de tăioasă precizie sau de artistic flou, la fel primele probe ale unui *Jurnal* edifică dacă ai de-a face cu un subiect întors către sine sau de exuberantă exteriorizare, care se iubește sau se respectă, care se cunoaște sau care se caută, neliniștit sau echilibrat, ca un memorialist ce se răsfăță sau se detestă, se dezvinovățește sau acuza, se exhibă sau se învâluie, evoluează între sau dincolo de bine și de rău.

Variantele se pot alterna, prezentând, ca și specia pură, interes sub zodia reușitei în formula propusă, a fericitei loviturii în gen, cu relativă trimitere la setul de evenimente raportat și oarecum major, la atitudinea față de acesta, implicându-l secret pe cititor. O potrivire de caracter ține de necesitate, departamentând degustătorii unui anumit tip de jurnal de ceilalți posibili amatori, fosile, în caz negativ, larve apte să devină coconi, în cazul median. Un experiment pe lector este, așadar, un *Jurnal* care vede lumina tiparului: ce înghite paragraful de jurnal se va pompa în vidul decomprimat al lectorului, satisfăcându-i sau dezgustându-i așteptările.

E de înțeles atunci reflexul de exasperată respingere a unui eu visceral de suprafață la textul abisal luxuriant al unui Mircea Cărtărescu, nemulțumirea celui însetat de panoramă socială la lectura memoriilor lui Radu Petrescu, frustrarea celui care, citind amintirile profesorului Beldie intuiește că i s-a oferit o versiune periată!

Etalarea unei personalități de structură scăpând sieși poate să producă egal fascinație sau alergie, colici, stări de vomă. Unitatea cristalină a unei personalități, punctul acesteia de vedere în lume, cuiul lui existențial, de la Samuel Pepys la Amiel, de la Titu Maiorescu la Mihail Sebastian rămâne, așadar, chestiune de afinități, altfel zis de stadiul de pregătire și de propria situație față de proiectul memorialistic în cauză. Între eseu și roman, *Jurnalul* pune problema fuziunii dintre autenticitate și talent, pe când, din indistinctă masă a lectorilor se degajă firi achizitive, deschise entuziasmului, aflându-și mulțumirea până și în neobosita transcriere a unor date meteorologice pe câte un sfert de veac. Operează, în definitiv, și-și spune decisiv cuvântul acel element dător de maximă bătaie de cap analistului - sârmană entitate interpusă între text și un terț necunoscut -, obișnuit

numit farmec auctorial. Punct final de disecție, acolo unde cel mai fin scalpel nu desprinde, ci distruge...

Și, desigur, evoluția însăși a genului, de la tabloul de epocă -, acolo unde, precum în memoriile lui Constantin Argetoianu se perindă două-trei generații, o întreagă societate cu inextricabile ramificații și încrângături, cu răsunătoare nume ce nu pot să nu spună ceva fie și celui mai inocent neofit, - la jurnalul cu un singur personaj, exibat pe înșelătoare fețe în continuă palpitare și desmodelare. Încât, nici în miezul vieții, schimbându-i alcătuirea, nici erou al unor senzaționale aventuri - ce ar rămâne altcumva ascunse - nici damnat, nici cu lauri incununate, nici pe plaiurile paradisiului râvnit, nici în bolgiile infernului, un memorialist își poate începe liniștit opera, chiar prin lapidare notații care, cu timpul, vor umple tomuri.

Este exact cazul prozatorului Constantin Mateescu, ajuns la al cincilea tom al *Jurnalului* său, într-un cerc aproape neschimbat de personaje, în ambianța anilor 1984-1989, anii temi de constant declin ai comunismului român, ce nu garantau, însă, ceea ce numește poporul, o prăbușire "de-a'n boulea". Cel care spune eu nu mai este tânăr, ba chiar aspira la deliciile pensionării, chinuit de varii suferințe fizice și rupt între obligațiile de profesor secundar și chemarea de literator. Ca scriitor care nu s-a supus tezelor din iulie - și cu toate că autor al unui număr considerabil de volume, apreciate de public, dar neîmpinse în față de critica de sprijin ce-și avea favoriții ei, întâmpină tot mai serioase dificultăți editoriale, încât în timpul celui din urmă cincinal comunist publică doar trei titluri, dintre care unul o monografie a lui Nicolae Filimon. Eugen Negrici îl caracterizează cu justete: "Vreme de 40 de ani a așteptat încrezător să audă pasul celui ce se apropie și de fântână lui, dar nu a avut parte decât de trecători distrați și de priviri distrase." După ce îi enumeră datele generale (născut 1929, la Râmnicu Vâlcea, trei ani de medicină, absolvent al Facultății de Litere și Filosofie), cam la fel se pronunță și Marian Popa în recenta sa *Istorie a literaturii române*, tom II: "Fecund, parcă decis în dorința de a nu fi băgat în seamă" - formulă în esență ambiguă.

În fapt, în cercurile politicii culturale este un tolerat: "Mă opresc la *Eminescu* (Editura, n.n.). Îi dau lui Anghelescu pe *Nicolae Filimon*. Discuția se desfășoară astfel: eu în picioare, el răsturnat comod într-un fotoliu (e cu 15 ani mai tânăr decât

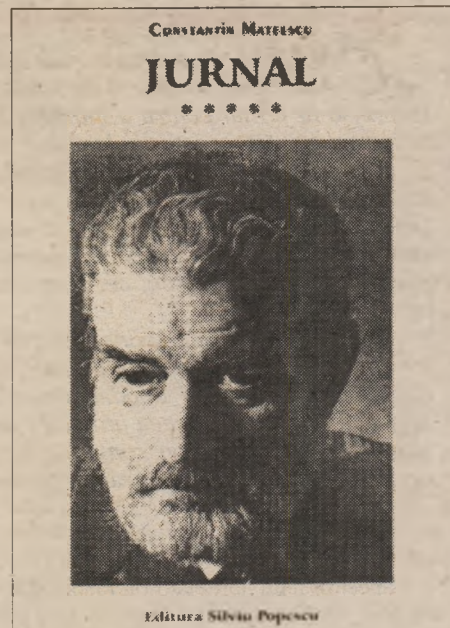
mine). Nu-și amintește de articolul pe care el însuși l-a scris și publicat în *Tomis*, despre *Flamand*. De necrezut! Ce oameni! Refuză să tipărească ediția a doua din *Memoriile Râmnicului*."

Exemplar caz de răbdare, de continuitate nealterată a eului, indicând un luptător, iar Constantin Mateescu este unul. El trebuie să se confrunte, când îi este lumea mai dragă, cu felurite necazuri ale sănătății, căci are o scăzută imunitate, trece prin succesive suferințe ce nu-i inspiră însă gânduri mortuare. Între spitalizări, concedii medicale, bune/rele perioade de creație, alergături de neînălțurat, ceasuri de calmă gustare a roadelor vieții. Memorialistul are, oricum, o excelentă viață familială, copii înzestrați, ajunși la maturitate, prieteni devotați și, de asemenea, prietenii noi, ce-l întăresc în lunga sa cursă singuratică, în lumea literelor.

Între greutățile zilei de muncă, adesea la limita suportabilului și calmele ore ale serii, cu lecturi și ascultare de muzică bună, anotimpurile își impun circularitatea. În primul paragraf al celui de-al cincilea tom, la duminică 1 ianuarie 1984, citim: "Petrecem revelionul în familie. Ținem închis cu obstinație televizorul (programul e execrabil, abundă în elogii, plugușoare, chiuituri, urări sinistre). Încă o cuvântare a Șefului ratată. La 12 noaptea deschidem o sticlă de șampanie. Pun muzică de Bach. Ne veselim în sărăcie și speranță". Și acum, paragraful final al tomului, la 31 decembrie 1989: "Petrecem revelionul în familie. Șampanie. Copiii veseli. La ora unu mă retrag la mine. Tristețe mare, inexplicabilă la urma urmei. Pus Mozart. Răsfoiesc capitole din *Biblie*. (Eclesiastul) Împușcături în stradă. Sting lumina."

Autorul duce, drept vorbind, viața obișnuită a intelectualului român din acele vremuri. Mulți alți intelectuali ar putea semna asemenea rânduri: "Pierd două ore la Miliție (în Mărășești), ca să obțin o hârtie ce-mi conferă dreptul să folosesc mașina de scris pe care o am de zece ani(...). Bat declarația de zece ori(!) și două texte idioate despre marasmul economiei țării occidentale. Ce mizerie!" (În aceeași situație, noi mai completăm și formalitățile pentru mașina de scris a lui Liviu Rebreanu, mașină care nu devenise încă obiect muzeal).

Geruri cumplite, suportate în încăperi unde presiunea gazelor e infimă, reforme școlare care trimit profesorii în fabrici și uzine, lecturi compensatorii: "Viscol. Baricadat în casă. Mă îndeletnicesc cu

Editura Silviu Popescu

Baudelaire de Sartre. Gândirea sartriană mă irită. E omul cu care n-aș putea fi prieten." Tot pe vreme de iarnă grea citește *Corespondențele* lui Joyce, precum în miez de vară: "Citesc *Șoarecele B* de I. D. Sârbu, cumpărat la Râmnic. Surpriză, cartea foarte bine scrisă. Ecouri expresioniste." Cu inerente dezamăgiri: "Primesc din Honolulu scrisoare de la Băciu, însoțită de un articol (tras la xerox). Articolul - banal, reflexii despre *Editura Litera*. Mă-ntreb de ce mi l-a trimis". Notează, luni 7 ianuarie 1985: "Mă așez la lucru, în fotoliu. Aceeași coală de hârtie albă, obsedant de albă. Crochiuri pe tema, mereu reluată, a *Fedrei, Noaptea, Despre eroi și morminte* de Sábato. Excelente pagini, departe însă de modelul Joyce, pe care îl mimează. Episodul Borges - regretabil". Și inevitabilele momente de indoială: "Sunt clipe când mă gândesc să ard *Jurnalul*. Cui folosește? Arareori citecsc câte o filă-două, ca pentru aducere aminte. Peste 30 de ani, aceste rânduri își vor pierde cu desăvârșire relevanța. Și, totuși, mi-e greu să mă despart de el. E ca o haină veche pe care nu te înduri să o arunci."

Ceva este adevărat în acest verdict. Unui lector care, ca noi, a trăit în paralel cele din *Jurnal*, l-a cunoscut, de pildă, pe Bazil, i-a frecventat pe alții dintre amicii lui Constantin Mateescu, i-a îndrăgit pe Ada Orleanu și pe Cae, a avut cam aceleași opinii despre o serie de alte figuri, de întâlnit și astăzi unde nu te aștepti, lectura însemnărilor zilnice ale unui spirit afin este reconfortantă, diferențiind gustul fiecărei secvențe.

Citadin, cultivat, lucid, obiectiv, memorialistul certifică o personalitate și narează un destin care își continuă fluxul. Propun cititorului tânăr, pentru care fiecare nume din *Jurnal* poate fi o necunoscută, să-l abordeze ca pe un roman.

Barbu Cioculescu

CALENDAR

29.08.1881 - s-a născut *N. Dunăreanu* (m. 1973)
29.08.1946 - s-a născut *Ivan Covaci*
29.08.1961 - a murit *George Margărit* (n. 1923)
29.08.1975 - a murit *Theodor Constantin* (n. 1910)
30.08.1910 - s-a născut *Augustin Z.N.Pop* (m. 1989)
30.08.1922 - s-a născut *Maria Zimniceanu*
30.08.1936 - s-a născut *D. Matală*
30.08.1942 - s-a născut *Alex. Protopopescu* (m. 1994)
31.08.1915 - s-a născut *Andrei A.Lilin* (m. 1985)
31.08.1926 - s-a născut *Octavian Grigore Goga*
31.08.1927 - s-a născut *Dan Deșliu* (m. 1992)
31.08.1927 - s-a născut *Radu Petrescu* (m. 1982)
31.08.1933 - s-a născut *George Genoiu*

1.09.1847 - s-a născut *Simion Fl.Marian* (m. 1907)
1.09.1901 - s-a născut *Marin Iorda* (m. 1972)
1.09.1922 - s-a născut *Gabriel Teodorescu*
1.09.1941 - s-a născut *Alexandru Grigore* (m. 1981)
1.09.1944 - a murit *Liviu Rebreanu* (n. 1885)
1.09.1947 - s-a născut *Ion Mircea*
1.09.1952 - a murit *Corneliu Moldovanu* (n. 1883)
1.09.1966 - a murit *Teodor Murășanu* (n. 1891)
1.09.1972 - a murit *Anișoara Odeanu* (n. 1912)
1.09.1974 - a murit *Coca Farago* (n. 1913)
1.09.1977 - a murit *Ștefan Tita* (n. 1905)
1.09.1989 - a murit *Tr. Ionescu-Nișcov* (n. 1898)
2.09.1895 - s-a născut *D.I. Suchianu* (m. 1985)
2.09.1900 - a murit *Aron Densusianu* (n. 1837)

2.09.1916 - s-a născut *Ion Potopin* (m. 1998)
2.09.1920 - s-a născut *Florin Murgescu* (m. 1993)
2.09.1928 - s-a născut *Alexandru Dușu* (m. 1998)
2.09.1935 - s-a născut *Damian Ureche* (m. 1994)
2.09.1940 - s-a născut *Viorel Știrbu*
2.09.1962 - a murit *Natalia Negru* (n. 1882)
2.09.1996 - a murit *Jean Livescu* (n. 1906)
3.09.1887 - a murit *Timotei Cipariu* (n. 1805)
3.09.1907 - s-a născut *Pavel Dan* (m. 1937)
3.09.1919 - s-a născut *Ovidiu Drimba*
3.09.1923 - s-a născut *Nicolae Smeureanu* (m. 1991)
3.09.1935 - s-a născut *Vasile Spoială* (m. 1993)
3.09.1939 - s-a născut *Horia Ungureanu*
4.09.1881 - s-a născut *George Bacovia* (m. 1957)

4.09.1891 - s-a născut *Alexandru Vițianu* (m. 1985)
4.09.1941 - a murit *Sergiu Ludescu* (n. 1911)
4.09.1992 - a murit *Dan Deșliu* (n. 1927)
4.09.1996 - a murit *Anda Boldur* (n. 1924)
5.09.1857 - s-a născut *Maica Smara* (m. 1944)
5.09.1858 - s-a născut *Alexandru Vlahuță* (m. 1919)
5.09.1862 - s-a născut *Mihai Lupescu* (m. 1922)
5.09.1921 - s-a născut *Adrian Marino*
5.09.1925 - s-a născut *Rodica Ciocârdel-Teodorescu*
5.09.1929 - s-a născut *Catinca Ralea* (m. 1981)
5.09.1935 - s-a născut *Ion Butnaru*
5.09.1947 - s-a născut *Al. Dobrescu*
5.09.1959 - a murit *Marta D.Rădulescu* (n. 1912)
5.09.1986 - a murit *Nicuță Tănase* (n. 1924)

5.09.1986 - a murit *Al. Voitin* (n. 1915)
6.09.1817 - s-a născut *Mihail Kogălniceanu* (m. 1891)
6.09.1819 - s-a născut *Nicolae Filimon* (m. 1865)
6.09.1910 - s-a născut *Dumitru Corbea*
6.09.1915 - s-a născut *Nicolae D.Pârnu*
6.09.1972 - a murit *George Baiculescu* (n. 1900)
7.09.1897 - s-a născut *Alexandru Traian-Rally* (m. 1986)
7.09.1902 - s-a născut *Șerban Cioculescu* (m. 1988)
7.09.1911 - s-a născut *Alexandru Bistrițeanu* (m. 1976)
7.09.1916 - a murit *Nicolae Vulovici* (n. 1877)
7.09.1924 - s-a născut *Ștefan Luca* (m. 1991)
7.09.1973 - a murit *N. Argintescu-Amza* (n. 1904)
7.09.1993 - a murit *Eugen Barbu* (n. 1924)

Aurel

CREDEM că a trecut suficient timp de la plecarea lui Aurel Dumitrașcu și încă mai mult de la "evenimentele" surprinse în jurnal pentru a îndrăzni tipărirea acestuia. Jurnalul, în întregime, este o istorie destul de amănunțită a unei perioade în care mai toți recunoaștem obiceiurile și oamenii, memoria însăși devine "personaj" care ia chipul celui cu care se confruntă. Orice asemănare a celor numiți în aceste pagini cu ei înșiși e o chestiune de interpretare și de tîrzie "încercare de drag" de la poetul Aurel Dumitrașcu, cel care a trăit, efectiv, pentru prietenie.

Nicolae Manolescu spunea cîndva, sentențios: "Un jurnal are tot atîta valoare cită are omul care-l scrie". Aurel Dumitrașcu a trecut "proba poeziei" deodată cu cei mai valoroși reprezentanți ai generației '80, de aceea jurnalul este deopotrivă "laborator" și mărturie, ezitare și curaj, roman "punctual" și amînare a întîlnirii decisive cu singurătatea. Trăind într-un sat, în România anilor de

dictatură ceaușistă, departe totuși de zgomotele lumii, Aurel Dumitrașcu și-a "dresat" jurnalul să-i asculte și cele mai intime voci.

Se va supăra cineva pentru aprecierile pe care le făcea atunci Aurel Dumitrașcu? Cum să te superi pe cineva care a plecat de tot? În acest caz nu mai spunem "despre morți numai bine" ci, schimbînd perspectiva, vom zice: "Despre vii cu sinceritate". Dacă a greșit în aprecieri, timpul iartă. Dacă n-a greșit, cu atît mai bine. După cum o spune și în jurnal, Aurel Dumitrașcu "n-a trăit ca să placă". Sau, mai bine zis, n-a trăit ca să placă oricui...!

Considerăm, în ultimă instanță, că fiecare pagină publicată e o pagină salvată.

Primul volum va cuprinde perioada decembrie 1983-decembrie 1984 și va apărea pînă la sfîrșitul acestui an la Editura "Timpul".

Adrian Alui Gheorghe

1 ian. 1984

- Spectrul unui apropiat nou război macină puterile și voința oamenilor! Dar cum să-ți pierzi credința în salvarea prin cultură, tu care ți-ai spus de atîtea ori singur că ești fiul unei bibliotecii!?

- Nimeni nu va ști vreodată cîte eforturi faci pentru a învinge depărtarea de marile biblioteci! Ai învățat totul singur, știi că nu a fost niciodată ușor! Pentru că a trebuit deseori să ai lecturi aiurea pentru a le descoperi pe cele esențiale. Suferi mult că nu ai la dispoziție toate marile texte ale lumii, că nu poți citi sistematic, serios, cu creionul în mînă - așa cum faci întotdeauna cînd citești.

- EA. Cită slăbiciune ai putut avea "întru" EA! Ce pasiune nebună, cit devotament întru EA! Și ce puțin receptează EA de fapt! Cit de departe este totuși de spirit, de puritatea INTELIGENȚEI! EA este blîndețea pe care ți-o doriseși mereu, poate, hămesirea în care găsești fîntîni! Dar poate fi un suflet minor, egoist și ipocrit, dincolo de toate minunile cu care o investești și înfrumusețezi din cauza sentimentului de iubire pe care i-l porți. Părăsește-o, poete! Tu ai nevoie de o femeie care să-ți arate iubire și devotament, nu de una care nu știe să-ți prețuiască condiția ta!

- În seara asta plină de vînt, aici în munți, vrei să-i spui EI o poezie de Dimitrie Stelaru:

Prietenă mea

Prietenă mea începe să moară acum, și e în munți.
Cum o cheamă virfurile de ceață?
Cum îmi spunea mie alaltăieri?
Viața e repede și, încolo,
ca o mireasmă din care gust.
E atît de limpede că boturile cerbilor
sînt sătule, numai vîzînd-o.

Of, eu nu sînt cerb?

- Citești un discurs ținut de A.D. Xenopol la Academie în 1895, reiei ce-ai subliniat în Gustave René Hocke, citești eseuri de Nicolae Balotă; apoi transcrii din Sade (poate pentru că circula rar la noi, nu pentru că te-ar interesa într-adevăr!). E soare și cald. Ești mulțumit că nu te vizitează nimeni, deși ți-ar plăcea să vină EA sau M.

2 ian. 1984

- Ți-a fost teamă că nu mai poți să înțelegi adolescența EI. Ai răsfoit "Adolescentul, acest necunoscut" de Jean Rousselet.

* O, spaima fetelor virgine! Zilele lor!

- Virstele tale. Cea a jocului, mai întii. Prelungită pînă tîrziu, ocupîndu-ți inclusiv adolescența, anii de după 18 ani. Apoi erosul perturbînd jocul, asimilîndu-l mai bine zis. Altă treaptă, alte voci ale cărnii. Între 20-23 de ani ai înțeles și trăit disprețul. Poezia te-a "naivizat", ai lăsat timpul să treacă. Ai nevoie de împlinire, dar nu știi să-i bănuiești perspectivele. Ți-e teamă de perspective.

- Continuî lectura din Sainte-Beuve. Azi te nemulțumește. Ce e aceea "istorie naturală literară"? Azi pare de ris! Și nu e? Psihologism?! Nici asta.

- Stai într-un cabinet de biologie, singur și citești o sută de pagini din "Estetica rococoului" de J. Philippe Minguet. O găsești erudita, o citești cu interes...

- Minguet are dreptate înaintînd ipoteza că

Eugenio d'Ors gîndește barochismul plecînd (involutar?! de la Cordier de Launay. Cordier de Launay repetase că o operă "compozită" se prezintă ca o "aglomerare a mai multor întreguri fără ca ele să convergă spre un centru comun".

- O fi tradus Wölfflin la noi?! E necesar!

- Epsitolă de la EA. Cu o ramură de brad de la Brașov. Pisica de EA! Și iar ești senin și bun! Ce efect nemaipomenit poate avea asupra ta atenția EI!! De-ar ști să trăiască pentru tine! Doamne al lor, și iar prostițezi, iar ești sentimental, iar îți fură viața EA. O aștepti!

- Timp în care Mil te roagă s-o lași să te iubească mereu. E a doua epistolă de la o femeie care te roagă s-o lași să te iubească. Prima fusese V. L. Deh!

- Ileana B. - nici un semn. Jenant! Trebuia să le vorbești mai mult despre bun-simț și respect, și mai apoi despre literatură!

- Conform patologiei patoplastice, poezii sînt amenințați în primul rînd de schizofrenie, apoi de nevroză și psihopatii, apoi de epilepsie și paranoia. Cîte posibilități!

- E cald. Fără noroi, fără omăt. Uscat. Hoinărești pe munte, pe lingă piraie și ape. Și o aștepti pe EA.

- Asta noapte te-ai visat la L., la EA. Dormeai acolo. Apoi ți s-a spus că vine autobuzul. Ai fugit în pijama la autobuz, cu gîndul să-ți tragi pantalonii în stație, pînă se urcă ceilalți călători. Ce vis!

- Ai vrea să citești Nabokov și Antonin Artaud. Luca Pițu trebuie să aibă ceva de ei!

- Te întrebai mai zilele trecute ce rost are să scrii atît, să citești atîtea ore, să te zbați pentru a ști cit mai multe, din moment ce nu mai poți să ții seama de potențialitatea unui război atomic! Bacovia-i zicea (se spune) Agathe Bacovia: "Dragă, eu nu sînt scriitor, eu sînt poet!". Într-o lume amenințată, cum e cea de azi, un poet trebuie să fie... scriitor, să nu tacă, să nu rămînă doar de partea poeziei.

- EA nu e jumătatea ta de lume! EA e jumătatea ta de moarte.

- Da, domnule Noica, "...dacă vrei să te bați, bate-te cu regii, nu cu vaeții!"

3 ian. 1984

- După foarte mult timp, în seara aceasta te dedai poeziei. Scrii. Hălăduială. Dezordine. Dar ai simțurile amețite, îmbufnate, pline de gînduri. Doamne, dă să te "reversî!"

- Este atît de obositor să scrii poezie! Să te rupi de tine pentru a te căuta peste tot! Să te răzbuni pe cuvinte pentru că tu ești singurul cuvînt zăpăcit.

tot 3 ian. 1984

- Ai un suflet milos, de aceea riști să te ratezi!

- Măreția ta stă deseori în a nu avea măreție.

- Tentația scriitorului de "a ciștiga" simplitatea prin rafinament.

- De ce nu vine EA!? De ce nu vine!? Om bolnav ce ești de EA!

- În suplimentul "Tribunei" din 29 dec.

1983, nr. 52, este tipărită ("Ar fi altfel?") și intervenția ta în legătură cu "ce este un festival de poezie/proză", alături de ale lui Sorin Grecu (trăiește?) și Petru Cimpoesu.

- Cei de la "Ceahlău" ți-au trimis și bani pentru articolul cu "tradițiile" de la Borca: 141,50 lei. Te amuză povestea aceasta.

- Ești sunat la școală și ești chemat pînă la Consiliul popular pentru că un tovarăș de la Cons. Jud. de partid și "unul de la cultură" vor să stea de vorbă cu tine. Te duci. Îi trimisese prima secretară, Maria Gheorghe. Te întreabă. Discuțați. Frumos. Le-ai precizat că nu ai făcut nici o "reclamație", pentru că reclamațiile se fac numai din motive pur personale. Voiau să-ți dea și un răspuns. Le-ai precizat că nu ție personal trebuie să-ți dea un răspuns, ci oamenilor cu bun-simț de la Borca. N-ai uitat să le spui că tu nu ai încredere în inteligența celor care conduc acum comuna Borca, le-ai spus și de ce... Cel de la Cultură era Alupului. Îi va trece dacă l-a deranjat! Dar e și o problemă a dumnealui. Ai stat vreo trei ore acolo... Ba nu, două. Fără cetățeanul primar și fără tovarăsa "stînga-dreapta" Tănase (mereu îți vine să zîmbești - milă? - cînd ți-o amintești cum era la Mădei, supărata deseori pe Partid, dar îndrăgostită pînă la a fi ridicolă de ședinte).

- După plecarea de acolo, te întîlnești "dans la rue" cu soțul tovarăsei Stînga-Dreapta. "Ce voiau ciumeții ăia?" (adică cei de la județ!). Așa, mai mult ca sigur, discută și cu consoarta despre activiștii superiori ei... "Cum nu vîi tu, Țepeș, Doamne...!"

- În 1984 e centenarul TRIBUNEI! Stai cu mama în bucătărie și-i spui că ai să le trimiți "baieților" de acolo poezii. Zice mama: "Si scrii și una di Cîușăscu, ci-i slăbit, săracu'!". Mama! Nostimă în naturalețea cu care o spunea!

- Citești revistele literare. Te gîndești la Adrian, cu mîhnire. La faptul că l-au păcălit la editură, la concursul de debut. L-am auzit pe Ulici spunînd că are cel mai bun manuscris în concurs și acum, poftim!... Și nu știi ce-i de făcut?!

4 ianuarie 1984

- Epistolă de la V.L. Se reva căsători. Îi doarești tot binele. Poate-l va avea. Tu nu i-ai fi pu-

tut darui tare mult. EA te fura tuturor încă.

- În seara aceasta ți s-a făcut dor de Traian Coșovei și i-ai scris, ai stat de vorba cu plîns (uneori ai, poate, vocația plînsului! spunea, printre altele: "Mori cînd ești... or eu sînt mereu nemulțumit"; "Dacă auzi că au spînzurat, să fii sigur că merita să fî spînzurat pentru EA"; "Praf și pulbere, vezi îndoielei..." etc.

- La 14, mort de dorul EI, te duci la găsești minunată! Dorise să vină și ieri și a tîne, dar n-o lăsase mama - din motive în vizibile. Cu buna și frumoasa ei mama întîlnit la Borca și ați mers împreună spre lor. EA! Într-un tricou albastru ce-i vene minune, în pantalon negru, cu părul strîn spate. O dulce minune. Te simți așa bine cu De ce să nu poată ține toată povestea asta?!

- Revii liniștit, deși ai neplăceri în zona nei. Reflex duoden!?! EA, de o viață numai

5 ianuarie 1984

- EA. Venirea Ei este, desigur, o sărbătoare! Își ia "angajamentul" că nu va n reia etc., în acest an! S-o audă zeii! Era min azi! Ați stat îmbrățișați și v-a părut rău ca tu a trecut prea repede. Vorbești mult cu EA, mai tare, dar poate că încet-încet își va reve va fi dezinvoltă. Te bucuri enorm de EA, ești cu EA. Realmente EA exprimă tot ce de tu de la o femeie acum. Dorești să o pastrezi și să bateți pentru a rămîne împreună!

- Astă noapte n-ai dormit deloc. N-ai dormi. Ce se-ntimplă?

7 ianuarie 1984

- Întotdeauna cînd vine EA ești bucur liniștit. Dar întotdeauna a doua zi mai rămîi îndoială. Sau ți-o "oferă" cineva. Nesigur aceasta vine în contradicție cu cea senină gîndurilor tale, seninătate care este un alt r dat detașării de "obiectul" gîndit, oricît de l iar ți-ar fi. Gîndul tau se neînțelege de l punct cu trupul tău. EA nu poate fi în nici o cale a spiritului tău, ci doar o cale a cărnii. Sigur, Eros își dă mina cu Thanatos întotde cînd vorbește carnea. Nevoia ta de a trăi în în spirit este perturbată de ce e hămes cămea-ți.

EA mulțumește doar singurătatea ta?! S EA doar o trecere spre împăcarea cu carr Nimic nu poate avea timp dacă nu e marci spirit. Știi atît de bine acest lucru încît e pe ca "îndoiala de a doua zi" să plece tocmai aici.

Uneori o privești intens și de la un p încolo EA devine inexpressivă, un chip co între celelalte obișnuite. Nu te poți despăr EA pentru că, totuși, carnea ta trăiește și o împlinire, numai c dente. De fapt, carnea nu împlineste pe deplin niciodată este prea tînară, de aceea sear și cu crima, dar și cu gloria, frivolitătea, însă cel mai mult puritatea. E prea tînară ca să i fascineze. Dar timpul o poate c cenușei. Și tu nu ești nici acu nici miine foarte împăcat. Te îndoii mereu (încă) de devoti EI, de superioritatea puterii E asimilare a trăirilor tale extrem spirit și-n afect.

- Pleci miine spre P Neamț, Iași, București și te bu sincer că îți vei reintîlni o part marii tăi prieteni.

8 ianuarie 1984

- E ziua lui Lucian! La r ani! acum și mereu, cu t prețuirea ta!

- Escală la Piatra Neamț, R Adrian, Daniel. Îți era dor de e

Dumitrescu - JURNAL

...ită. Adrian nu era, totuși, prea amărit de a la ALBATROS. Sau se prefăcea. A zis scrisul lui, "Un oarecare Oedip", a fost e Acsan, iar Domnica Filimon și-a cerut !-a asigurat că va ieși sigur anul acesta. ...pestea spuse de editorii noștri sint în povești de adormit tinerii scriitori! a duceți la Tg. Neamț. Era luni. Noaptea cu vorbe. Cu cărți. În zori pleci spre Iași. Ing: 4 ore și jumătate.

și, Lucian. Vă îmbrățișați bucuroși de Căsătorit, zice, se simte ca și înainte - e foarte bine. Îți dă câteva exemplare din ui pentru a le duce la București pentru Carolina Ilica, Alex. Ștefănescu, C-tin și Vasile Vlad.

nda e și mai frumoasă, parcă. oriștii sint tot în formă și te bucuri că-ndu Vlad, blindat contre l'hiver, dans la passant.

a Pițu. O! La el ai și dormit noaptea. La nent dat l-ai privit dormind. Semăna cu on. Cu Luca și Dorin Spineanu prin cele de lux. Tu - abstinent. Spineanu injura nclusiv pe Nichita Stănescu... Înjurând rjurătura nici nu mai poate avea vreo cație...!

numai cu Luca (plus o vizită, seara, tot i Lucian - unde și cinați împreună, veseli, rari).

unate inteligența lui, erudiția-i. Răsfo-gramada de cărți la el, din cele citeva su-ai străine. Ai luat pour lire, Artaud, jur-ului Baudelaire, parodii și pastişe erotice re Louÿs. Luca - același causeur nepres, admirabil! Ești tare onorat de prietenia

rumul spre București. Mergând spre gară: a scurta cu Nichita Danilov. Te-a strigat celălalt trotuar și a traversat. Era după Simpat, rar în vorbă, treaz!

rești rece. Florian et comp. minunați.

ian. 1984
um la "Cartea Rom.", la domnul Balăița. de obicei. "Faci" o oferta pentru 1986. 5 e deja aprobat planul editorial. Despre a. Pentru că el întreabă mereu "Ce mai . Poți conta pe el pentru '86. Ce târziu, Îți dă un bon pentru "Moarte pe credit" - și "Mountolive" a lui Durrell. Să treci și Poate! Vei da un telefon. Trebuie să te cu D.R. Dar este reconfortanta amabili-cestui scriitor din Moldova. Te va deza- Nu trebuie să se întâmple așa ceva.

colo. Florin Iaru. Așteaptă o primă corec- a doua lui carte. Limbaj dezinvolt; cindva ngăcios. Dar are post acum, acolo, la "C. . E bine!

Madi. La telefon. Cam ocupată. Ehei, pe a cind nu avea nici o carte tipărită sau abia ise pe cea dintii - altfel "iera". Vremuri!

dar te duci la George Stanca. Somnorosul orge. Se duce la serviciu. Dar rămii cu Ion cu. Simpat. Maramureșean. Cu multe umintești, "rupt" puțin de tot ce e nou într-ime sens. Două ore de vorbe. Ți-a dăruit ea lui, plus o culegere cu copiii poeți ad-ili de la Borșa. L-ai ajutat să-și ducă бага- Gara de Nord și la plecare v-ai îmbrăți-i și întreții cultul prieteniei. Ai mulți oaninunați pe pământ. Și Ion e unul dintre ei, o de toate lucrurile în care nu vă înțelegeți.

Un telefon Gabrielei Negreanu, seara, Dulce, atentă, altfel! După atacurile lui Care o dărîmă, zice, totuși! Dar ești soli- ea. Îți comunică lucruri rele, însă; Sîn-eanu a făcut ce-a făcut pentru ca să-nțrzie ia cărții tale, astfel că e posibil să mai apară trimestrul al doilea al acestui an, prin e. E pueril, desigur, dar nu te mai enervezi. devar, omul asta are apucături de... pitic. vei comunica d-lui D. R. Popescu. Și el.

desigur, trebuie să întrebe de ce procedează așa! Gabriela, parcă mulțumită de complicitatea ta întru ea, se arată la rindu-i complice doar cu dorința de a te și "bine, sănătos!" "Ești prea bun și prea blind", zicea! Afectuoasă. Prefăcută puțin, desigur, ca orice femeie cu funcție. Dar îți făceau bine cuvintele ei în aceste zile de plumb. Apoi noaptea, dincolo de pace și de război.

București, 13 ian. 1984

- Pe 13, deci vineri, te duci la Uniunea Scriitorilor pentru a vorbi cu D.R. Popescu. Ninge mărunț în Bucureștiul acesta plin de "figuri". Era-ntr-o sedință. Aștepti. Stai cu Ion Stratan, venit să-l caute pe Aug. Doinaș. Mereu uiți fizionomia lui Stratan. Mereu îl confunzi cu un anume Ștefan Mitroi. Să nu se mai întâmple! E la Ploiești, profesor. Volubil.

Te duci la Vasile Vlad (administrator la Uniune) și-i duci o carte de la Lucian. Te îmbră-țișează, bucuros să te revadă după atîta timp. Stați de vorbe. Simpat și amabil acest poet admirabil. Cea mai mare surpriza, acolo, așteptînd să termine sedința D.R.-ul: întîlnirea cu Octavian Paler. Te duci la dumnealui și-i spui cine ești. Te îmbrățișează, bucuros că te cunoaște, deosebit de plăcut și simplu. Te roagă să-l sune zilele acestea, să mai stați de vorbă. La rindu-ți, te bucuri sincer de cunoștință. Și cu Mihai Șora te vezi. Era la masă (cu Sorin Antohi). Tocmai se-ntorsese din Franța.

Apoi domnul D.R. Îi povestești ce se întîmplă cu tine și ALBATROS-ul. Pare destins, dar și obosit, poate suprasaturat de sedințe și complezențe. Va vorbi, cică, dumnealui cu M. Sintimbreanu, confidențial. Mai vorbiți de una, de alta, de viața ta în diagonală. Apoi pleci prin fulgii orașului, spre Casa Scînteii. Te întîlnești în mașină cu Marcela Mariana Milcu. Ajungi cu ea la Cezar Ivănescu, la "Luceafărul" (Dimineața mai fusesei pînă la casa Scînteii, la "Suplimentul Sc. Tin.", Ion Cristoiu te chemase, dar după amiază?!). Te bucuri de revederea acestui minunat poet. Și el se bucură că te vede. Vorbiți. Îți scrie ceva pe ultima sa carte apărută - "Doina". Mai erau pe acolo chipuri sterse. Apare și Dan David cu o fată foarte frumoasă. Rămii cu ei o oră și ceva, după ce începe sindrofia aceea de la ora 17. Vă plictisiți cumplit, totuși. Aveai să te întîlnești acolo și cu Șerban Codrin. Pleci cu Dan David și cu fata aceea minunată spre centru. Vă opriți la Capșa, după ce vă duceți mai întii pe la "Supliment". Acolo George Stanca, Ion Cristoiu, C-tin Sorescu, Aurelian Titu Dumitrescu, Vasile Morar, Victor Atanasiu, Cornel Brahaș. Spun fel de fel de vijieli și beau palincă adusă de Morar. Aurelian ți s-a părut trist și schimbat. George te trage pe un hol și-ți vorbește de schimbări importante, acum de cind Nicu Ceaușescu e prim-secretar al C.C. al U.T.C. etc. etc. Nu accepți însă nimic, să scrii tablete despre președinte, cum ți s-a sugerat, ca și cum voiau să te cumpere. Indiscutabil, ei sint versați, "terfe-liți", murdăriți, sinceri-falși, dar tu ești altceva și vrei să rămii tu însuși...

- După ieșirea de la Capșa și despărțirea de Dan David și frumoasa aceea, te duci la George Stanca. E cam obsedat de succes, acum de cind și cu acele "Poeme pricinose". E pentru prima oară cînd simți că nu-l mai stîmezi prea mult, în primul rînd fiindcă ți-a propus să scrii acea tabletă despre președinte, "pe furis", ca și cum ați fi pus la cale un lucru nemaipomenit... Ai rămas peste noapte acolo, cu George, Morar, Aurelian Titu Dumitrescu și soția sa (o activistă cam ștearsă). Au vorbit mult, povestind fel de fel de can-can-uri din lumea literară și politică, despre francmasoni și barbiști, despre E. Barbu plus securiștii lui, despre președinte și scriitori proști. N-am vorbit mult de Nichita, "n-am fost în literatură" - ci în păianjenii ei. Terifiantă lumea literară făcută de politici și interese meschine. Erau nemaipomenit de informați în chestii din astea, atît Aurelian (sau mai ales el) cît și George. Morar - cu care vei sta de vorbă mai mult a doua zi - ți s-a părut șters, manevrat de cei de la "Supliment", naiv în a crede că o revistă (și-ncă ce revistă!?) îl poate face mare poet.

De acolo, în zori, i-ai dat un telefon și lui

Mircea Sintimbreanu. Surprinzător, îți vorbește tare amabil, constructiv etc. Va veni o aprobare, o să-ți trimită și cartea în tipografie etc. Îi mulțumești că nu-ți mai poartă pica și-i dorești un an bun!

- Filme proaste pe ecrane. Doar unul cu Nikita Mihalkov - "Gară pentru doi" - dar nu reușești să prinzi bilete. În schimb, la Polivalentă, te duci la două filme "de spaimă" pentru a-ți innoda copilăria: "Godzila" - japonez, film oarecare, și "Loana", cu Raquel Welch, comercial interesant pentru trucaje, pentru trupul "lui Raquel".

- Duminică, 15 ianuarie 1984. Ziua Domnului Eminescu. Și 30 de zile de la acoperirea cu pământ a lui Nichita. Dimineața, trist, treci prin Piața Amzei. Te oprești la intrarea în curtea lui Nichita. Îl vezi pe Gică, plopul lui Nichita, zăbovesți puțin acolo la intrare. Mai târziu, pe jos, te duci la Belu. Nu găsești flori. Dar te duci. Mormîntul lui Nichita, la picioarele lui Eminescu, te înlăcrimează. Rămii acolo, țintuit, o oră. Și-n repetate rînduri lacrimile îți șiroiesc pe oboraji. Te întrebi din nou ce cauți Nichita acolo!? Coroanele, florile (o, cît de multe garoafe proaspete peste sutele vestejite!), crucea aceea masivă din Maramureș, numeroșii pelerini de la acea ora. Te-ai întors cumplit de răvășit și tot restul zilei n-ai mai fost bun de nimic. Ai evitat să te mai duci pe la Neti, deși așa stabiliserăți. Ai umblat pe strazi, ai tăcut!

- EA. Ce-o mai fi făcînd EA?! Te-ai gîndit mai puțin la EA acum, plecat. Poate și fiindcă plecaseri cu vestea unei minciuni de-a Ei. Să nu mai stai în genunchi, poete! Este nemaipomenit de profund ceea ce simți tu pentru EA, tocmai de aceea nu trebuie să fii la cheremul neseriozităților ei infantile.

- Á propos de principii! Citești în "Heliogabale ou l'anarchiste couronnée" de Antonin Artaud (imprumutată de la Luca Pițu): "Les principes ne se trouvent pas, ne s'inventent pas; ils se gardent; ils se communiquent; et il est peu d'opérations plus difficiles au monde, que de garder la notion, distincte la fois et fondue dans l'organisme, d'un principe universel".

București, 16 ianuarie 1984

- Dacă ieri ai rămas în București special pentru a merge pe 15 ianuarie la mormîntul lui Eminescu, azi ai rămas numai pentru a prinde un bilet la filmul lui Eldar Riazanov - "Gară pentru doi", cu Liudmila Gurcenko (admirabilă, o actriță de nota 10, o mare actriță a lumii), Nikita Mihalkov etc. Tot timpul cit o priveai pe Liudmila Gurcenko, ți-o amintea pe Linn. Seamănă atît de bine! Ai părăsit sala din nou cu sentimentul că cele mai bune filme pe care le-ai văzut în viața ta sint rusești plus "Blow-up". Pleci din Bucureștiul noroios mulțumit de acest film minunat!

(17 ian. 1984)

Miercuri. Acasă, în munți. Ar urma să vina EA. Îi duci dorul. Ascultă muzică și taci. E atît de bine acasă, întotdeauna! Nimic nu egalează deseori în mulțumire și împacare decît întoarcerea acasă. Ești din nou între cărțile tale, singur și, poate, mulțumit.

- În seara plecării din București, te sună de la Iași Viorel Arhire (e la "Opinia studentească") pentru a-ți comunica timp de jumătate de ora că e încîntat de ceea ce scrii etc. Bine!

- Neti, văzută seara, înainte de a pleca la gară, ți-a pus să ascultî o casetă pe care erau înregistrate poezii de-ale ei în propria-i lectură (ce exprimare!). Ți s-a părut oarecum snob gestul ei. Deh!

- La Piatra Neamț, la Radu, în zori. Apoi Raveca, fata asta care ți-a dat din nou o grămadă de cărți nou apărute... Apoi la Adrian. Fusesse la Iași. Ați mai zăbovit ensemble. Și ai plecat la ora 15 spre casă, cu escală la John. la Poiana Teiului.

- Aurelian Titu Dumitrescu povestește în acea seară la George Stanca un fapt, à propos de Sintimbreanu: s-ar fi dus la sus-numitul să calculeze preliminar suma ce-i revine de la publicarea "Antimetafiziceii" cu Nichita. Sintimbreanu i-ar fi spus: "Jumătate din bani imi revin!". Aurelian ar fi aprobat, dar se jura în seara aceea: "Băi, nu vede nici o țigară măcar pentru că a zis așa ceva, nu un pachet de Kent, nici o țigară...". Deh!

- O scrisoare de la Liviu Stoiciu. Îți trimitea și o intervenție a lui Sintimbreanu dintr-un "Contemporanul" (nr. 1/1984) în care directorul respectiv spunea printre altele: "După cum alături de acești și alți consacrați vom tipări poeți tineri, mulți debutanți, ca Victor Nița, Romulus Bucur, Daniel Corbu, Aurel Dumitrescu, Andrei Zanca, Gheorghe Izbășescu, Dinu Olărașu".

18 ian. 1984

- I. B. a trecut pe la tine, zilele trecute. Tu nu erai. Găsești și un plic pe masă, cu multe rînduri profunde, cu dor (!), așa că iar nu mai pricepi nimic din cochetăria asta sentimentală a pisicilor.

- Á propos de pisici: "Pisica lasă pe masă un bilet pentru motan. Dacă mă găsești în trei minute, îți dau voie să mă sâruiți. Dacă mă găsești în două minute, îți dau voie să mă îmbrățișezi. Dacă mă găsești într-un minut, îți dau voie să te culci cu mine... Și P. S.: Vezi că sint sub masă...!".

- Cîteva versuri ale unui anonim, înșirate în "Dictionnaire érotique moderne", "par un professeur de langue verte", Alfred Delvau (Paris, 1969):

"Le roi fout la reine - ou son page
Le veillard fout sa bonne - un peu
Et le pauvre fout - ce qu' il peut".

- Două poeme de Bataille (Georges, desigur):

Je te trouve dans l'étoile
Je te trouve dans la mort
tu es le gel de ma bouche
tu as l'odeur d'une morte

tes seins s'ouvrent comme la bière/ (sicriul!)
et me rient de l'au-delà
tes deux longues cuisses délirent
ton ventre et nu comme un râle

tu es belle comme la peur
tu es fblle comme une morte

și:
Bande-moi les yeux
j'aime la nuit
mon coeur est noir
pousse-moi dans la nuit
tout est noir
je souffre

le monde sent le mort
les oiseaux volent les yeux creves
tu es sombre comme un ciel noir.

Freud: "Libido denumește forța prin care se manifestă instinctul sexual, la fel ca foamea față de instinctul alimentării".

(Urmare în pag. 14)

DEDICAȚII INSOLEMNE

lui Virgil Ierunca

Poetul ajuns la maturitate scrie foarte puțin despre sine însuși. Persoana lui intimă, ca să zic așa, aproape că nu-l mai interesează. Persoana lui publică nici atât. S-a lecutit de tot și de toate. Cît a fost fînăr a iubit faima și alcoolurile insolente. Femeile mai puțin, chiar deloc. Odată însă ajuns la maturitate a realizat că extazul este o necesitate elementară. Și că el trebuie degustat puțin câte puțin, ca leacul-otravă, ca poezia-strychnină. Poezia înseamnă descriere lentă a lumii în descompunere, diagnostic perpetuu, jurnal de senzații, fișă clinică, oho... Restul n-are nici o importanță. Ba da, restul ne mănîncă viața și nu plătește. Poetul ajuns la maturitate se luptă piept la piept cu bivoul morții, pe care știe că trebuie să-l răpună. Altfel poezia lui va fi bună la-nvelit cadavre, la îngrășat dioptriile șobolanilor de seră. Adevăratul poem intră în noi ca o moarte frumoasă, ca un tirbușon de carne și diamant, ca un submarin tandru în Pacific. El țîșnește cu puterea lavei și arde tot ce-nțîlnește în cale, începînd cu ochii poetului însuși. Nimic nu i s-ar putea opune, nimic nu ne-ar putea salva, în afară de moartea care-l circumscrie adorîndu-l. Adevăratul poem stă ascuns sub maldărul cuvinte și-și așteaptă prada. Zi după zi, secol după secol, fără să miște, fără să respire, fără să clinească măcar o literă din camuflaj. Așteaptă prada virilă, cu mutră de zeu. Din cînd în cînd poetul ajuns la maturitate îi visează o jumătate de trup, o jumătate de față, o frîntură de piept. Dar nu mai mult. Niciodată mai mult decît atât. Dimineata se trezește cu un gust de moarte în gură. Îl cunoaște acum pe de rost. După zid aud cum cearcănele îi fac zorn, zorn. Și din nou pînda care nu va avea niciodată sfîrșit. Degeaba, vă zic, ascultați-mă pe mine, degeaba stați la pîndă! Adevăratul poem nu trebuie așteptat, implorat, cerșit, el trebuie pur și simplu dat dracului ca un copil prost crescut. El trebuie făcut să se simtă stingher și neubit, renegat ca ultimul orfan din lume, ca ultimul vierme, ca ultimul proscris. Nu-i dați nici o atenție, nu-l călcați pe coadă. Păziți-vă să-l atingeți. Păziți-vă să-l strigați pe nume. Uitați-l pur și simplu. Atunci, abia atunci, o să vedeți, va ieși singur din bîrlog și va veni să-și ceară iertare în genunchi. Și ne va implora pe noi, netrebnicii pămîntului, să-l mîngîiem un pic, să-l alintăm, să-i dăm de mîncare sau de băut și să-l învelim în cuvintele noastre de doi bani. Poemul, dragi somnambuli, nu trebuie așteptat, nu trebuie băgat în seamă. Ajunge să-i dați o farfurie cu apă chioară de două ori pe săptămînă și-o să vedeți cum vine ca o potaie sfioasă și vă linge tălpile.

lui Alex. Ștefănescu

E sîmbătă seara și ca-n fiecare sîmbătă seara poetul mecanic își repară poemul. Cu mînele inspiratiei suflecate pînă la cot, în șort și adidași puma se apucă voinicește de treabă. Iată cum procedează: mai întîi desface versurile bucată cu bucată și le așează pe o batistă proaspăt spălată. Deșurubează rimele care scîrțîie și le netezește ușor, cu foarte mare delicatete, pe roata polizorului, apoi le unge din belșug cu lapte proaspăt de bivolită (în cele rahtice pompează din plin hormoni de creștere). Apucă tacticos între degete garnitura de epitete, o verifică milimetru cu milimetru, element cu element, schimbă ce-i de schimbat și o pune cu grijă la loc. Apoi trece la capitolul metafore. Peste cele șleampăte și ruginite toarnă o găleată bună de spirt. Fără economie. Poezia e dușmanul de moarte al economiei, s-ar putea spune chiar că e risipa, excesul, nepăsarea prin excelență. După infernul din carburator cîrpește cureaua de transmisie a ritmului: aici mai lipește precaut o silabă, dincolo fasonează un troheu. Treabă de mare finete, operațiune de maxim rafinament. Vă rog să mă credeți, știu ce spun! Încet, încet pe fruntea lui încordată prinde să sclipească o coronită de diamante, veștejită și destul de murdară. Cerul miroase indecent al transpirație de înger. Iată însă că vine și momentul culminant. În fața eroului nostru poemul scli-pind din toate-ncheieturile huruie fericit cu cheia în contact. Ei bine, tocmai cînd el își potrivește oglinda retrovizoare și se pregătește s-o ia razna prin subteranele noosferei, să se lanseze mortal pe autostrăzile translucide ale cosmosului, să dea un benghi legilor gravitației și să chiuie la urechea zeilor, tocmai atunci, zic, își face apariția un domn în civil (stătuse probabil ascuns în boschet) care, declinîndu-și calitatea de pilot formula unu (în realitate, critic literar fără permis) urcă la volan, apasă pe accelerator și cu ochii ermetic închiși dă buzna în hala de pește.

lui Andrei Pleșu

Cafeaua cu lapte, cornulețele cu dulceață sau bisturiul ascuțit în tăcere. Hîrst, hîrst, dimineata cască de-i trosnesc fălcile. Prin teava caloriferului urcă buletinul de știri, proaspăt adunat cu găleata din abatorul secolului. Vești grase, crime incredibile, alegeri libere, *damacrafiia*. În Balcani vacile sterpe îl plîng pe Ceaușescu, în Vest copacii cresc direct din teava de eșapament cu o viteză medie de treizeci de centimetri pe minut; dincolo de Ocean nimic nu pare mai solid fixat în realitate decît barba lui Fidel Castro. Și iar vești, crime spectaculoase, alegeri libere, de tot, *damacrafiia*, *tavarășci*, *damacrafiia*. Mă bag sub duș, sub duș, sub duș, nevistica mea dulce pregătește samarul. Dimineata prelungim clipele de taifas pînă se înnoptează. Apa mă învelește în pătura ei caldă și nu-mi vine să mă duc nicăieri. Recapitulez numerele sacre de telefon. Fișez în memorie programul zilei. Fratele capitalist mă stropește cu apă rece. Fratele Oblomov vrea duș fierbinte. Nu-mi închideți, vă rog, robinetul, scoateți caloriferul din priză. Nu vreau să mai aud nimic, înțelegeți, nimic. Nu mă interesează veștile de pe Marte, puțin îmi pasă cu cine se tologește curva Occidentului, mă doare-n cot de superdetergentul balcanic, vreau să visez păduri în centrul orașului, ambalat în apă de ploaie, să-mi beau laptele cu cafea înconjurat de vrăbii, condamnat la fericire casnică; vreau să-mi văd nevasta plimbîndu-se goală prin opera mea și pe copiii noștri născîndu-se perfect lucizi din poemul acesta. Cer prea mult? Cer prea mult, domnilor? Răspundeți! De ce mă lăsați să vorbesc singur, de ce vă prefaceti că nu știți, de ce nu spuneți nimic, de ce tușiți pe sub mîină, de ce tăcerea voastră miroase a insecticid, de ce vreți neapărat să mă pozați cînd fac dragoste, de ce vreți să-mi fotocopiați ADN-ul, de ce țineți să mă reciclați, de ce vă este frică? Poftim, vă întind capul. Apăsați pe butonul din spate. În zece ani, trei luni și patru zile am să explodez. Acum însă, vă rog, lăsați-mă să-mi fac dușul în liniște.

lui Horia Patapievici

Nimic mai obscen decît o bibliotecă, o adevărată bibliotecă plină cu cărți măsluite în piața unui oarecare oras de provincie. Zilnic vin aici adolescenți miopi să-și hrănească șobolanii ambiției, să-și potolească dorul de absolut, să-și sugrume spaimile anonimului. Zilnic mor aici toamne și primăveri, peste cadavrele cărora nimeni nu va rosti nici o predică în latină, nici un necrolog în slavonă. Ochelariștii se taie-n citate, blondele spălăcite put îngrozitor a transpirație. Caloriferul emană vibrații erotice care îmbujorează doar copertile cartonate ale enciclopediilor de buzunar. Oare nu-i de ajuns? Ce-ar trebui să vă mai spun ca să fiți pe deplin convinși? Uitați-vă cu atenție, cu foarte mare atenție și veți vedea cum deasupra fiecărui creier arde o lămpită cu carbid. Cum în interiorul fiecărei cocoșe ofilite foșgăiesc cu miile embrioni de șacali. Cum de sub fiecare frunte palidă țîșnește o hoardă de bacante în delir. Uitați-vă cu atenție și veți vedea cum ziua începe să-și vomite ficiații îndată ce trece pragul acestei încăperi. Si nu-i nimic de făcut. Absolut nimic de făcut. Răul cunoașterii inutile a devenit biologic. Maculatura a intrat în codul genetic al speciei. Mestecăm, înghitim, înghițim, mestecăm, siesta se amîină *sine die*. Ajunge să pătrunzi într-o bibliotecă adevărată burdușită cu cărți măsluite ca să pipăi absurdul în exemplar de seară. Ajunge să stai o oră într-un asemenea cavou luxos, ca să nu mai scapi toată viața de cîinele bezmetic al neurasteniei. Oh, cititorilor fără permis, vă avertizez, dacă nu sînteti vaccinați împotriva turbării, aruncați imediat din mîină volumul acesta. O javră plină de purici agonizează sub fiecare silabă...

fără dedicație

Totul putrezește în afară de poezie. Totul se duce pe apa sîmbetei, totul e menit să dispară în afară de poemul acesta invadat de alge sărate. Totul intră în descompunere, totul miroase, totul devine hoit și antimaterie în afară de poezia care este și nu poate fi altceva decît antimaterie. Bucurați-vă deci și vă veseliți, Dumnezeu s-a făcut poezie și a locuit printre noi. Bucurați-vă deci și vă deșteptați, Dumnezeu este poezie și în afara ei ne vor mîncă păduchii.

Camil Petrescu pe front și în lagărele de prizonieri

ESTE CUNOSCUȚ faptul că tânărul Camil Petrescu a fost mobilizat la 1 august 1916, pentru ca la 16 august să fie trimis pe front cu Regimentul 22 infanterie. Participând activ la luptele din Transilvania, în noiembrie 1916 a fost ranit. După însănătoșire a primit misiunea de a comanda un pluton al Regimentului 16 Infanterie pe frontul din Moldova. Erou ranit în luptele de la cota 789 din 26 iulie 1917, Camil Petrescu a fost luat prizonier și internat în lagărele Sapronyek (Ungaria) și Plan (Boemia), de unde s-a întors la 10 aprilie 1918. În toată această perioadă, atât oficialitățile, cât și prietenii l-au considerat mort.

Anii de război și prizonierat au lăsat urme adânci. Iată-l pe Camil Petrescu în Moldova anilor de război, așa cum și-l amintește Tudor Vianu în 1944: "Ne-am întâlnit la Iași, în uniforme militare. Era vremea războiului. Camil Petrescu fusese ranit de două ori. Cine vrea să știe cum arăta Camil în vremea aceea să privească fotografia pe care o reproduce Călinescu în Istoria Literaturii române.

În cele ce urmează dorim să prezentăm câteva documente identificate în arhivele militare, menite să întregescă momente din biografia sublocotenentului Camil Petrescu.

Primele documente parcă vin să confirme sentimentul tânărului ofițer, explicabil de altfel în acele clipe de intensă uzură psihică, cum că "într-o vreme, plutonul meu furniza mai toate patrulele batalionului...". Astfel după câteva zile de repaus și de instrucții de

"Sublocotenentul Popescu Victor și Petrescu Camil din Reg. A6 vor recunoaște drumul din bivouac prin Negriștești - Ungureni - Movila Mare - Est Tecuci - Pădurea Dărasca. Pe lângă recunoașterea acestor direcțiuni de marș se vor recunoaște și alte drumuri paralele pentru a se forma coloana, arătând la ce depărtare se găsesc de la drumul direct sus indicat.

Pentru fiecare direcțiune recunoscută se va face un memoriu și o schiță conform regulamentului serviciului în companie.

Rezultatul recunoașterilor cu memoriul și schița le voi primi în ziua de 2 iulie la ora 12.

*Comandantul Brigăzii 14 Inf.
Colonel, indescifrabil"*

❖

1 iulie 1917 ora 16

"Sublocotenent Petrescu Camil și
- " - Popescu Victor
câtre

Regimentul Suceava No. 16

La ordinul confidențial nr. 2205 relativ la recunoașterea drumului bivouac - Negriștești - Movila Mare Est Tecuci - Pădurea Dărasca, am onoarea a raporta.

1) Zonă la cota 40 NE Tecuci drumul urmează șoseaua județeană Ghidigeni - Tecuci. De la această cotă urmează pe drumul de exploatare până la 300 m S cota 57 NE Tecuci. De aici se îndreaptă spre S pe sub deal până la podul de pe șoseaua Tecuci - Puțeni, apoi se continuă pe șoseaua comunală până la cartierul Diviziei 12 (Pădurea Dărasca).

Șoseaua județeană Ghidigeni - Tecuci e în bună stare, restul drumului de asemenea practicabil. Are un singur vad, pe drumul de la cota 40 la cota 57, pe care îl pot trece trăsuri și infanteria. Pante nu are decât una singură, chiar și Pădurea Dărasca și poate fi urcată de trăsuri. Pe întregul parcurs coloana se poate dubla, podurile sunt însă înguste.

2) Drumuri paralele, din cauza terenului mlăștinos și a culturilor nu sunt.

La un interval mai mare se poate urma însă un drum care ar duce tot la Pădurea Dărasca cu următorul itinerar: Negriștești - cota 106 E Slobozia - Băneasca - Movila Cătelei - drumul de exploatare de la Ultimul până la 400 m NE Movila - Ciocârlan, traversează 500 m porumbiștea și continuă pe la cota 96 spre S până în șoseaua Tecuci - Puțeni (400 m E Crucea lui Frâncu). Urmează apoi această șosea până la Puțul lui Chicerea (fixat greșit în hartă, cu 3,5 Km prea la S de la Puțul lui Chicerea) un drum de care duce la cartierul Diviziei 12 (Pădurea Dărasca).

Acest drum e mai puțin avantajos ca precedentul, e îngust, are trei pante lungi

(1 Negriștești, 2 Movila Cătelei, 3 Pădurea Dărasca), aceste pante pot fi însă urcate de trăsuri ușoare. Traversează câteva porumbiști și e prea puțin definită necesitând astfel o călăuză dintre ofițerii care l-au recunoscut.

Alăturat crochiu e conform celor de mai sus.

*Sublocot. /ss/ Petrescu Camil
Sublocot. /ss/ Popescu Victor*

❖

"No. 1

2 iulie 1917

sublt. Popescu Victor și Petrescu Camil
câtre
Regimentul Suc. No. 16

La ordinul confidențial No. 2205 relativ la însărcinarea de a recunoaște drumul Negriștești - Movila Mare Est Tecuci - Pădurea Dărasca, cum și drumurile paralele care duc la Pădurea Dărasca, am onoarea a raporta:

Până la cota 40 NE Tecuci drumul urmează șoseaua Ghidigeni - Tecuci, de la această cotă, merge pe drumul de exploatare până la 300 m S cota 57 (NE Tecuci).

De aici se îndreaptă spre S pe sub deal până la podul de pe șoseaua Tecuci - Puțeni. Urmează apoi drumul comunal Tecuci - Grivița până la cartierul Diviziei 12.

Șoseaua județeană Ghidigeni - Tecuci e în bună stare, restul drumului de asemenea practicabil, are un singur vad de trecut pe drumul de la cota 40 la 30 m S cota 57, pe care pot trece trăsuri și infanterie. Pe întregul parcurs coloana se poate dubla, podurile sunt însă înguste.

Pante nu are decât una singură chiar în Pădurea Dărasca, dar poate fi urcată de furgoane.

Drumurile paralele, din cauza terenului mlăștinos și a culturilor, nu sunt. La un interval mai mare se poate urma însă un drum care ar duce tot la Pădurea Dărasca cu următorul itinerar: Negriștești - cota 106 (E Slobozia Blăneasa) - Valea Lungă - Movila Cătelei - drumul de exploatare. La Ulmul, 400 m NE Movila Ciocârlan, traversează 500 m de porumbiștea și continuă pe la cota 96 spre S până în șoseaua Tecuci - Puțeni (400 m de Crucea Frâncu).

Urmează apoi această șosea până la Puțul lui Chicera un drum de care duce la cartierul Diviziei 12.

Acest drum e mai puțin avantajos ca precedentul, e îngust, trece pante lungi (1 Negriștești, 2 la Movila Cătelei, 3 Pădurea Dărasca). Aceste pante pot fi urcate de trăsuri. Traversează câteva porumbiști și e prea puțin definit, necesitând astfel o călăuză dintre ofițerii care l-au recunoscut.

*Sublocot. /ss/ Popescu Victor
Sublocot. /ss/ Petrescu Camil.*

trupă, s-a primit ordinul ca începând cu 1 iulie 1917 în cadrul Diviziei 7 Infanterie să se constituie un regiment de marș, care să se deplaseze spre zona frontului. Prin urmare, la 1 iulie 1917 se ordona ca sublocotenentii Popescu Victor și Camil Petrescu, din Regimentul 16 Infanterie, să execute o recunoaștere asupra căilor de acces de la est de Tecuci, pe unde urma a se dirija coloanele. Executând misiunea primită cei doi sublocotenenti înaintează primul raport în aceeași zi, 1 iulie 1917, orele 16, împreună cu două schițe, pentru ca a doua zi să-l prezinte și pe cel de-al doilea.

Dacă în primele documente stilul cazon nu ne permite accesul la sentimentele și trăirile sufletești ale unui tânăr sublocotenent întors din misiune, în următoarele două ni se dezvăluie omul Camil Petrescu într-un moment cu totul deosebit din viața sa: prizonieratul.

Redactate la întoarcerea din prizonierat în cele două memorii sunt descrise ultimele zile pe front, rănirea și, foarte interesant, aspectele cotidiene într-un imperiu aflat în pragul colapsului: suferință, lipsuri, manifestări sociale și ceea ce l-a impresionat, intensificarea mișcării pentru emancipare națională.

Fără nici o diferență de conținut, între cele două texte există deosebirea că pe unul dintre memoriile se găsesc mai multe sublinieri, fie cu cerneală (expresia "populația de jos"), fie cu creionul roșu (datele căderii și întoarcerii din prizonierat, subunitatea căreia i-a aparținut). Ce sunt aceste sublinieri? Situația deosebită a armatei române în acest război a făcut ca numărul prizonierilor să fie foarte mare însă, așa cum se știa din timpul campaniei unui militar s-au predat de bună voie. Ba mai mult, în lagăr au avut atitudini mai puțin demne, chiar antipatriotice, cum a fost cazul așa-zisilor "sturziști". O dată cu repatrierea s-a pus problema identificării unei astfel de situații prin urmare conform Înaltului Decret 783/05.04.1918 s-au cercetat împrejurările în care au căzut prizonieri și comportamentul în timpul prizonieratului. Astfel considerăm că aceste sublinieri aparțin ofițerilor anchetați membri ai comisiei prezidată de generalul Scărișoreanu, care în urma analizelor l-au absolvit pe sublocotenentul Camil Petrescu de delictul de predare la inamic și l-au repus în drepturi.

Memorii

Am fost făcut prizonier în ziua de 26 iulie 1917, în următoarele împrejurări.

Făceam parte din Regimentul Suceava Nr. 16, comandat de dl. Colonel Cezar Mihail, și eram comandantul secției I de mitraliere din Comp. 8.

Atașat Comp. 7 de sub comanda d-lui locot. Paplica - aveam piesele în sectorul acestei companii - pe Cota Ungureanu, Valea Oituzului.

Încă din seara de 25 iulie 1917 inamicul a început pregătirea de artilerie, care a devenit violentă în dimineața zilei de 26 iulie continuând cu cea mai mare intensitate până la ora 10 când s-a produs un atac general pe toată Valea Oituzului. Am respins însă ușor acest atac. A urmat o nouă pregătire de artilerie mai violentă, care ne-a îngropat cea mai mare parte din oameni sub dărâmurile tranșeelor. Auzeam focuri de armă când în spatele nostru în jumătate la stânga și cum treceau într-acolo întăriri, am bănuț că s-a pierdut o parte din tranșee.

Din cauza tirului violent - cu toate sforțările noastre, n-am mai putut restabili legătura telefonică - iar prin patrulare devenise extrem de greu.

La ora 13 30 a urmat un nou atac pe care l-am respins din nou Comp. 5 care ca întărire a avut și ea pierderi mari de tot.

Noua pregătire artileristică - de o violență extremă - care a urmat ne-a sfărâmat aproape complet tranșeele și bordeele, iar la ora 18 30 când s-a produs ultimul atac inamic - erau sectoare întregi de tranșee fără gamizoană din cauza pierderilor de oameni

La ora 18 30 am fost atacați din front și din spate, căci inamicul pătrunsese complet la stânga noastră. După o scurtă și violentă luptă de mitraliere aruncând grenade - culcați în pânii de obuze. Am aruncat cu două grenade pe care le-am găsit la îndemână și apoi am vrut să fug înăpoia crestei înțelegând că poziția e pierdută.

Am fost întâmpinat de un alt grup tot cu grenade - care urca la deal.

Am fost fugărit până într-un bordei - căci nu mai aveam nici o armă la mine - unde era să fiu omorât dacă un ieșeam - încercând din nou să fug. Am fost prins.

Făceam parte din Reg. 18 vânători alpini din Brigada 15 de Bavaria.

Trecând pe la Regimentul - Brigada - Divizie și corpul respectiv, am fost dus în lagărul de la Râșnov Brașov. Tot drumul am văzut cum treceau rezerve de infanterie și artilerie inamice, a început apoi a sosi un număr extraordinar de mare, ceea ce provoca îngrijorarea tuturor, mari transporturi de răniți care nu mai aveau loc prin spitale. Erau complet surprinși de rezistența românească.

Am fost dus apoi în lagăr de ofițeri prizonieri de la Sapronijek unde am fost aproximativ bine tratați, primind îmbrăcăminte, hrană, soldă și îngrijiri în marginile posibilității.

Ni s-a dat voie să ne procurăm cu banii noștri însă cât putem și cei bogăți nu prea o duseră rău. M-am întors din captivitate în ziua de 24 Martie cu trenul. Din gazetele nemțești ce le citeam zilnic și din conversațiile numeroase ce le-am avut cu ofițerii austrieci și germani, am căpatat un complet de impresii pe care mi-ar fi greu să le expun în câteva rânduri. În rezumat însă: toată lumea, mai cu seamă populația de jos care suferea groaznic, e sătulă de războiu. Conte Czernin, pentru tendințele lui pacifiste, era extrem de iubit de populație, care era foarte agitată împotriva "anexioniștilor germani".

În genere sunt mari nemulțumiri, mai cu seamă în Ungaria, împotriva așa zisului "deopotrivă german" grevele care au avut loc, însă din cauza disciplinei lor caracteristice nu cred să aibă vreo influență asupra războiului mai ales că de câte ori situația militară e favorabilă, curentul războinic devine din nou îndrăznet.

M-a surprins atitudinea dâră a naționaliștilor - din nefericire nu și a românilor, care declară că nu înțeleg să mai suporte jugul austro - ungar, în special cehii și polonii.

Pentru noi clasele de jos, nu aveau nici un pic de ură, prin ziarele lor citeam însă aprecieri asupra armatei române care trădau o mare ciudă și admirație în același timp.

Mi-aduc aminte de pildă a caracteristic și lung articol din suplimentul ziarului Contelui Czernin "Tremdemblatt" în care se vorbea despre luptele de la Oituz pe larg cu groază și admirație.

Armata are tot cei trebuie căci s-a rechiziționat tot - populația civilă însă suferă căci toate articolele mai cu seamă cele de manufactură s-au scumpit exorbitant (15 lei mosorul de ață - 30 lei un brici de ras care valora 2,50, 9 lei o pereche de ciorapi care valora 30 bani, 9 lei o mătură idem o pereche de ghete 180 lei - 40 lei o pereche de talpi. E o criză grozavă de tutun.

Ca să poți trăi comod ai nevoie de un venit de 1000 lei lunar pentru o familie de trei inși. De unde să-i ia micii funcționari cu familii numeroase?

*Sublocot (sic!) Petrescu Camil
Reg. Suceava Nr. 16*

1918 aprilie 15

Comunicarea textelor și prezentarea de
Iulian Stelian Boțoghină

TELE-

COMANDO

Dependență

M-A VIZITAT o doamnă - cu noștință a unei cunoștințe - care voia să mă consulte în privința memoriilor defunctului ei tată și a posibilității de publicare a acestui manuscris. Cum nu mă lăsa inima să rup lanțul slăbiciunilor, am ascultat un timp cu paciență povestea de familie a distinsei persoane - genul care poartă și pe caniculă ciorapi, taioară de in ecru și are copiii stabiliți în Elveția. Nu știu de ce își inchipua că ar trebui să mă pasioneze arborele genealogic pe care se cățara încet, zăbovind la ramuri colaterale și frunze. Abia imi rețineam căscatul, la o oră cind de obicei sint vioaie. Căutam o soluție politicoasă de a pune capăt întrevederii, cind musafira, consultându-și ceasul, a rămas cu fiica surorii bunicului în aer și a început să se foiască stinjenită. Apoi și-a luat inima în dinți și m-a rugat să dau drumul la televizor, pe PRO TV, că trebuie să înceapă *Tinar și neliniștit*. Nu pierduse nici unul din cele 1335 de episoade. Nu urmăriți? Nu. Pacat... Părea gata să mă pună în temă cu tot ce se întâmplase pînă la zi. Instinctul de apărare a funcționat rapid și am mințit că televizorul e stricat, sugerindu-i că mai are timp să ajungă acasă. Locuia aproape. A oscilat puțin între dorința de a-și relua povestea propriei familii și dependența de ficțiunea insoțită și a plecat în grabă, uitînd să-mi lase manuscrisul ce făcuse obiectul vizitei. E drept că nici eu nu i-am amintit. Mă gindeam la faptul că, după 1335 de doze zilnice de cite o ora, personajele cu destine cotate și incrușișate în toate variantele posibile îi intraseră în singe, dezlocuind rudele de singe pe parcursul vizionării. După ce a plecat ea, am deschis televizorul și am văzut un fel de păianjen dat cu ruj, care era probabil Reaua. Buna era în spital cu capul bandajat și plîngea. (A.B.)

Melcul prost, încetinel

CEA mai frumoasă reclamă pe care am văzut-o la televiziune este pe postul *Discovery*. Ea începe cu o imagine perfectă a vremurilor în care trăim: o stație de metrou, filmată accelerat. Oameni mulți, indistincți, o mișcare browniană oboșitoare, trenuri care vin și se duc, se opresc o clipă ca să verse oameni și să înghiță alți oameni, tot mulți, tot indistincți. Viteza pare a fi ispita lor cea mai mare, să meargă cît mai repede, cît mai departe. La un moment dat, cadrul se oprește pe un bărbat, care vede, în forfota aceea continuă, un melc. Merge și melcul, dar atît de încet, atît de lin, încît pare că stă pe loc. Atunci bărbatul pare că se trezește dintr-un vis urît, se uită la melcul încet și la oamenii rapizi și-i compară. Asta e tot. Morala acestui clip o găsiți în romanul *Încetineala* de Milan Kundera, în scena cu un bărbat și o femeie, aflați într-o mașină care rulează în viteză pe o șosea din Franța.

Dar reclama de pe *Discovery* este la concurență cu alta, avînd ca protagonist, tot un melc: de data aceasta melcul oprește la o stație de benzină de un anumit tip, ia o gură și apoi pleacă mai departe ca un supersonic. Este limpede că melcul din a doua reclamă este melcul timpului nostru, al epocii zapajului și nu cel cu care simpatizez eu, cel de pe *Discovery*. Melcul „prost, încetinel” și „O, clipă stai, că ești afită de frumoasă” sînt relicve ale epocilor nu numai fără telecomandă, dar chiar fără televizor. (I.P.)

Din Moldova lui Ștefan

DUPĂ vreo săptămîna de *nopti albe lîngă Biserica neagră*, timp în care bietul nostru cerb carpatin, îmbătrînit, cu carnea cîlțoasă și cu coarnele tocite după mai bine de treizeci de ani de răstîrși și tentative de restaurare, a fost hăituit fără milă de tot felul de braconieri cu arme improvizate sau de calibru mic și după ce a rămas, har domnului, în țara lui de obîrșie, a venit și momentul apoteotic, momentul postcinegetic de duminică seara, acea surpriză maximă pe care nici specialistul nostru în domeniu, Andreea Marin, n-ar fi putut-o anticipa, în fine, a venit și momentul de... *muzică populară*. Pentru că asta e, așa se cuvine, aceasta este cutuma care s-a instituit încă din neolitic și care a fost turnată în locuțiuni filosofice oleacă mai tîrziu, abia pe vremea presocraticilor, că orice festival internațional de muzică ușoară să-și facă siesta și să se reculegă postcoitum în leagănul aromitor al versului și al cîntecului popular. Este greu de identificat sursa imediată a acestei idei de o înduioșătoare ingenuitate propagandistică și de un kitsch desăvîrșit (între noi fie vorba, ea nu pare a fi o sursă culturală, adică nici arheologică și nici presocratică), dar este simplu de emis o ipoteză cu două variante la fel de credibile: 1. *Ministerul Culturii*, prin agenția sa de turism și prin proiectul *Să ne cunoaștem patria*, recent implicat și în scoaterea actorilor pe la mănăstiri, ambele conduse de către secretarul de stat Ion Antonescu, și 2: *comisiile pentru cultură* ale Parlamentului, în care lucrează neobosiți pentru binele poporului, de a cărui existență se prevalăază abuziv în bicisnicele lor făcături, doi guriști de o aleasă simțire românească și de un incontinent pelerinaj pe la nunți, cumetrii și tăieri de moț, pe numele lor Irina Loghin și Ion Dolănescu. Asta în cazul în care nu există și o a treia ipoteză, adică aceea care le implică simultan pe primele două. Argumente suficiente ar fi pentru toate variantele, fără nici o discriminare. Dacă e să ne luăm după faptul că Irinuca s-a produs în direct în noaptea albă a acelei duminici, chiar acolo, lîngă Biserica neagră, în tandem cu la fel de profund dotata ei progenitură și a cîntat cite ceva din binecunoscutele-i șlagăre cu *măicuțe* și cu *fetite*, putem presupune că impulsul ar veni hotărît dinspre Parlament, iar dacă luăm în calcul exclusivă miză retorică, dorința de geticulație, inadecvarea flagrantă și o anume jubilație de amator fără complexe, atunci Ion Antonescu, poate ajutat puțin și de Ionela Prodan, este cel mai aproape de concepția momentului. Dacă, în schimb, ar fi să aruncăm asupra întregului fenomen o privire ageră și integratoare pentru ca, mai apoi, să facem rapid o analiză globală, și dacă vom remarca astfel, fără nici un dubiu, parada naționalistă, lauda de sine, accentele agresiv identitare într-un spectacol construit exclusiv pe intenții patriotardo-propagandistice, atunci este clar că și *Ministerul Culturii* și *comisiile pentru cultură* ale Parlamentului au trudit în egală măsură la farsa folclorică de la coada *Cerbului de aur*. Punctul culminant al acestui dez-măz mediatico-muzical, în care aroganța sinelui național s-a înlînit cu aroganța sinelui interpretativ, l-a constituit, fără îndoială, apariția cuplului de circumstanță Laura Lavric - Daniela Condurache, altminteri interprete de multe ori decente luate separat, cu celebrul cîntec, izvorît din cele mai profunde fierbințeli creatoare ale neamului, pe numele său *Din Moldova lui Ștefan*. Cum nu i s-a pronunțat lui Ștefan decît prenumele, din felul în care s-a desfașurat întregul spectacol avem toate argumentele să credem că este vorba de... *Ștefan Gheorghiu*. Că toată seara de duminică a fost, la Brașov, din *Moldova lui Ștefan Gheorghiu* care, paradoxal, poate fi și Muntenia, și Transilvania, și Banatul. Cu mica precizare că acum, în Banat, Ștefan Gheorghiu se numește Iancu Muhi! (P.S.)

PREPELEAC

de Constantin Toiu

IMPERATIVUL CATEGORIC

IOWA-CITY, 19 septembrie 1978. Prima întâlnire cu ceilalți participanți la Programul scriitoricesc internațional, International Writing Program, căruia Paul Engle, consultant, îi zice în glumă *Eating Program*. Și într-adevăr, toți ne invita pe la casele lor somptuoase, oferindu-ne cu larghețe de mâncat și de băut, ca unora veniți din Răsăritul famelic. În America, nimeni nu poate să moară de foame, decît dacă ar ține morțiș. Problema rezolvată de mult.

Paul Engle, sotul directoarei Hualing, este un yankeu cărunt, cu ochi albaștri de porțelan. Băutura lui favorită este *Bourbon*, whisky-ul american pe care-l degustăm ori de câte ori se ivește prilejul. M-am amețit de câteva ori cu Paul, în timp ce discutăm rar, în poziții foarte scurte, despre decăderea imperiului roman, *fatal decay*, tema noastră predilectă. Știu că veți decădea și voi ca și imperiul roman - îi spuneam - și regret, regret foarte mult că nu avem ocazia să decădem împreună cu voi! Abia așteptam să mă întreb cum e pe la noi prin țară, dar Paul se ferea totdeauna să aducă vorba. Știa ce știa. Eram însă pregătit. Anglo-americanilor nu le place deloc să-ți bârfești țara, astfel încît nu eram sigur cum aveam să fac față, conformându-mă principiului lor, dar să mă fi și răcorit, cât de cât... O singură dată strigase spre mine, îndreptînd asupra mea un deget osos; îngălbenit de nicotină: *Youuu Criticimus!*... M-am mulțumit să dau din cap. Era ca o parolă.

Primul simpozion condus de directoarea Hualing, femeie fină, fermecătoare despre prințul-poet indian Bidhyalongkom. La un moment dat, nu știu ce spusese, tare, în auzul tuturor, iar Hualing, cum ședeam cu toții roată pe jos în stil oriental, se aplecă spre mine, fiindu-mi alături, îmi apucă mîna și fără a mai avea timpul să schițez vreo mișcare, a depus un sărut ușor pe dosul palmei mele stîngi, cu buzele ei vopsite într-un ton vișiniu, stins, o nuanță chinezească. Am fost surprins. Foarte surprins. Nu știam ce să fac. Toți se uitau la noi și rîdeau. Explicația veni repede din partea unui confrate orientalist. Că era vorba de un obicei feudal chinez, potrivit căruia, dacă într-o adunare publică, alcătuită din persoane din aceeași castă, un bărbat rostește un lucru extrem de important pentru toți, una din femeile prezente, cea care este mai aproape, trebuie neapărat să se ridice, să se incline în fața vorbitorului și să-i sărute mîna, cu un gest de supușenie absolută. Obicei complicat. Foarte complicat. După atîtea secole... Totuși, Hualing nu se ridicase de la locul ei, mimînd doar obiceiul. A trebuit să treacă un timp pînă să mă deprind cu ideea și s-o privesc drept în față pe directoarea Programului, ori de câte ori cerea protocolul. Fiind un admirator al femeii moderne, liberă și emancipată, astfel de întâmplări mă aruncau totdeauna într-un abis străvechi al feminității potrivită civilizațiilor de odinioară.

În America, proaspăt sosit, aveam tot timpul o senzație de inferioritate fi-

zică, în reacțiile mele zilnice. Odată, un poet american avea să-mi spună, sincer, că se vedea după ochii mei că vin dintr-o țară din Est. Că observase asta și la alții. De aceea, mă străduiam să privesc strada și oamenii cît mai cutezător. Trucul meu dădea greș. Întâmplările trăite în fiecare zi mă dădeau repede peste cap. Oricît m-aș fi silit să imit libertatea, curajul, îndrăzneala, ceva în mine imi tot aducea minte că e un lucru provizoriu și că, orice aș face, *am să mă întorc acolo...*

Odată fusesem invitat cu ceilalți membri ai Programului în casa unei familii bogate. Casa era construită în mijlocul unei păduri sălbatice. Prin pereții de sticlă se vedeau copacii, poienile, pădurea. Așa ceva nu mai întîlnisem. Să locuiești în mijlocul unei păduri, ca un om sălbatic, bucurându-te de confortul casnic cel mai sofisticat. Probabil că și asta declanșase în mine un resort ascuns... Fapt e că tîrziu de tot, noaptea, după cină, mă strecurasem singur afară, într-un fel de poiană-grădină, cautînd un loc mai ferit, să nu fiu zărit. Mă lungisem în iarba moale, mătăsoasă, o specie vegetală de import, durabilă, și mă uitam la cerul înstelat de septembrie, un pic răcoros.

Și, deodată, cum stăteam și mă uitam așa la cer, mă bătu un gând: ce-ar fi să rămân în America?... Confortabil întins pe blana continentului generos și puternic, îmi pusesem întrebarea aceasta. Într-adevăr, ce-ar fi?...

Un pitic, precis că european, din tagma kantiană a Imperativului categoric, apărui lîngă mine topînd și certîndu-mă foarte iritat. Glasul lui, pițigaiat, era insuportabil... Mă toca, mărunt și orgolios, cu argumentele cele mai năstrușnice și mai neașteptate și mai moraliste, în fond. Că, de ce așa și pe dincolo, tocmai cînd te bucuri de ce îți se oferă, să-ntorci spatele. Ia te uită, ce tip, ce teorii!... Drept să spun, piticul mă luase pe nepregătite. M-am răsucit brusc în iarba mătăsoasă, întorcînd spatele cerului riguros de deasupra capului, precum și *conștiinței din noi*. Îți dă mîna, m-am adresat în gând piticului, habar n-ai, îți dă mîna...

Să fii liber tot timpul. Să nu te mai prefaci. Să nu mai scrii, la doua capete... în mîntea mea răsări și generalul roman, nemulțumit că Roma nu-i acordase niște favoruri și care, înainte de a muri, spusese: "Patrie ingrată, tu nu vei avea oasele mele".

Rămas singur, m-am întors din nou cu fața spre cerul palpitînd de stele, și făcui un pariu. Dacă, în minutul următor, cerul imi va trimite un semn, un tunet, ceva, înseamnă că cerul m-a înțeles și că *imi dă drumul...*

Am stat cu ochii închiși, numărînd. Pe la cincizeci de secunde, am auzit un lătrat vesel. Un cățel alb, venit de nu știu unde, sari pe mine, pus pe joacă. La început am crezut că visez. Era chiar Bill, cățelul meu alb din copilărie, cu care mă jucam și care nu se despărțea de mine nici o clipă... Bill, am făcut... Bill, cățelul meu drag... țî-oi fi adus aminte de mine? Și luai în brațe cățelul familiei cumsecade din ferme-cata casă cu pereți de sticlă.

ÎN AFARA rubricilor de teatru permanente din ziare, reviste de cultură și mai știu eu ce, există în România și publicații de specialitate: *Teatrul azi*, *Scena*, *Semnal teatral*, *Ultimat* și *Okean*. Circulația lor este lunară sau trimestrială, continuitate clară având *Scena* și *Teatrul azi*. Aceasta din urmă este și cea mai veche revista, apărută în 1956 cu un colegiu redacțional care suna cam așa: Camil Petrescu - președinte, Horia Deleanu - redactor-șef, Aurel Baranga, Radu Beligan, Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Dan Nasta, Irina Răchiteanu, George Vraca, Liviu Ciulei, Șt. Aug. Doinaș, Florian Potra. Din sumarul unui număr din aprilie 1956 putem selecta texte și semnături: Camil Petrescu - *Despre unele probleme: Obiectivitate-obiectivism*; Tudor Vianu - *Shakespeare și antropologia Renașterii*; Lucia Sturdza-Bulandra - *Spiciuri din viața mea în teatru*; și cronici semnate de I.D. Sirbu, Ștefan Augustin Doinaș, Florian Potra. Coperta revistei era desenată de arhitectul și scenograful Toni Gheorghiu. După revoluția maghiară din '56, Doinaș și I.D. Sirbu au fost arestați. De-

a lungul timpului, aici au lucrat Radu Popescu, Ana-Maria Narti, Mira Iosif, Victor Parhon, Cristina Dumitrescu. După revoluție, echipa s-a schimbat: Dumitru Solomon, Alice Georgescu, Victor Parhon, Magdalena Boiangiu, Cristina Dumitrescu, Marian Popescu, concepția grafică - Adriana Grand. Nu mult după '96, din lipsă de fonduri de la Ministerul Culturii, finanțatorul unic, revista este nevoită să-și întrerupă activitatea. O situație bizară care a lăsat lumea teatrului fără nici-o publicație. În '98 - o altă echipă o preia, în frunte cu Florica Ichim. Dumitru Solomon înființează revista *Scena*, susținută de trustul Media PRO. Sigur, cele două apariții au puncte comune. În primul rând, cronicile curente la spectacole din București și din țară, la festivaluri, cărți de teatru, pe urmă, interviurile mai mici sau mai ample. Corespondențele din străinătate sînt mai numeroase în *Scena*. Tot aici există rubrici permanente pentru muzică și dans, teatru la televiziune, precum și profilul unui artist important, în fiecare număr. Dacă *Scena*

este axată puternic pe actualitate, cealaltă merge pe probleme de istoria teatrului și cercetare. *Scena* are în fiecare lună un top cu cel mai bun spectacol, iar la sfîrșitul fiecărei stagiuni, conform tradiției de acum, un top complex al celor mai bune producții analizate la fiecare palier: regie, actor, actriță, autor dramatic contemporan - român sau străin - scenografie, rol secundar ș.a.m.d. În ultimul număr, 8, apare, în premieră, un top al criticilor rezultat din perspectiva a șizeci și cinci de artiști. De asemenea, *Scena* organizează frecvent mese rotunde cu teme și probleme actuale, presante și variate, cu opinii diferite și chiar polemici: școala de teatru, stagiunea, premiile din breaslă, prostul gust, schimbul de mîine ar fi doar cîteva exemple. Multe din ideile dezbaterilor mi se par nu doar acute și pregnante, formulate transparent sau cu tilt. Mi se pare că formează o oglindă pentru imaginea fenomenului din România. *Teatrul azi* merge pe altă direcție. Publică dosare, unele inedite în jurul unor curente sau mari personalități: Grotowski, Strehler, Aureliu Manea,

Haig Acterian, Vlad Mugur, Pintilie și *Revizorul*, Toni Gheorghiu. *Teatrul azi* încearcă să dezvolte ideea unei reviste-carte pentru bibliotecă. Albumul cu fotografii, din fiecare număr, creează suportul vizual, documentul imagistic al marilor spectacole, marilor actori și scenografi. Mai mult decît atît, suplimentul revistei înseamnă cărți, editarea unor volume de teatru cum ar fi: *La vorbă cu Vlad Mugur*, *Ursit scenei* - Mihai Popescu, *El, vizionarul* - Aureliu Manea, *Un personaj tainic* - Elisa Petrichescu. Este o izbîndă în materie de cărți, studii, monografii de care lumea teatrului are mare nevoie, fiind destul de săracă în materie. Cele două reviste, cele mai importante ale breslei, string în jurul lor numele sonore ale artei spectacolului, precum și ale marilor critici, cronicari, cercetători, oameni de cultură. Aparițiile lor, cu chin, dăruire, tenacitate, efort și pasiune, oferă o imagine complexă și complementară asupra fenomenului nostru teatral. Cu bune și cu rele, cu lipsuri și împliniri.

Marina Constantinescu

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șuşară

MOMENTELE festive își au, inevitabil, dincolo de ceremonialul optimist și de jubilația obligatorie, stările lor de impas și de zadarnicie. Nici bietul Brâncuși n-a scăpat, chiar acum, în anul său oficial, de clipele grele în care mai tare decît sîrbătoarea a fost dimensiunea ridicolului. Spectacolele teletactice cu poezie și cu muzică, oratorii sterpe și prețioase, gesticulații aranjate special pentru obiectivul camerelor și multe altele de același fel au însoțit de nenumărate ori imaginea marelui sculptor și a lucrărilor sale. Ne-a intrat nouă în obișnuință, dacă nu cumva chiar în anumite gene, reflexul stadioanelor, fascinația paradei și tropismul ovației la comandă. În spatele acestor scînteii de artificii și pocnete de petarde, devoratorii lui Brâncuși s-au manifestat mai departe conform naturii lor și proiectelor aflate în plină derulare. Ion Iliescu a mai avut de spus cîte ceva calificat în legătură cu Coloana, Radu Varia se uită chiorș tot spre Coloană și abia așteaptă momentul în care va constata că ea este gata să se prăbușească, un colportor de falsuri grosolane, care în orice țară din lume ar fi așezat acolo unde îi este locul, la noi se plimbă nestingherit prin medii academice, iar un prefect care crede că poate face orice în județul lui s-a pomit să cloneze Coloana spre a o dărui, cu nesfîrșită mîrinimie... orașului Paris. Și totuși, dincolo de aceste aberații mai mult sau mai puțin festive, mai mult sau mai puțin bovarice și narcisiace, în anumite locuri, cu multă discreție și cu tot atîta răbdare, s-au făcut cu adevărat lucruri care pot fi așezate în vecinătatea memoriei lui Brâncuși. În ultimele două luni, două asemenea evenimente s-au consumat în județul Argeș. Este vorba de două simpoziioane de sculptură, unul de sculptură în marmură, organizat la Pitești, și unul de sculptură în lemn, organizat în comuna Bogați, în vecinătatea Piteștiului.

Primul simpozion, cel de la Pitești, inițiat de către primărie și consiliul local și coordonat de directorul Centrului cultural Pitești, istoricul Liviu Martin, a reunit un număr de șase artiști din generații diferite și cu preocupări formale diferite. Nume bi-

ne cunoscute în mediile de specialitate și chiar în cercuri mai largi, cum sunt Gheorghe Iliescu Călinești, Panaite Chifu, Dinu Câmpeanu și Radu Dumitru, cărora li se adaugă mai tînărul Mihai Marcu jr. și sculptorul portughez Joao Antero, participanții la acest simpozion nu au fost simpli invitați la o acțiune a cărei finalitate este doar lucrarea în sine, decontextualizată, ci agenții unui proiect mai amplu, care va fi, probabil, continuat și în anii următori, acela de mobilare a spațiului urban și de reconstrucție expresivă a unor zone insuficient puse în valoare pînă acum. Într-un oraș cum este Piteștiul, armonios construit din punct de vedere arhitectural și bine administrat din punct de vedere edilitar, prezența sculptorilor capătă o responsabilitate sporită și o puternică dimensiune morală. Integrate în situl urban, lucrările lor dobîndesc rapid o funcție publică și își asumă inevitabil sarcinile unui spațiu deja construit. Această perspectivă a determinat, în mod tacit, o anumită abordare formală și expresivă care situează lucrările într-un spațiu aflat oarecum la intersecția dintre atelier și simpozion. Prin condițiile obiective și prin determinarea timpului de lucru, ele se regăsesc în orizontul tipic al unui simpozion, în vreme ce, prin valorificarea imediată și prin exigențele spațiului public, ele împrumută ceva din premeditățile și elaborările unor opere de atelier. Aceste caracteristici, la o primă vedere simple abstractiuni teoretice, pot fi remarcate acum, cînd totul este finalizat, cu multă claritate. Competiția cu formele urbane preexistente, vecinătatea vegetației și personalitatea spațiului deja construit au funcționat ca premise în concepția și în elaborarea acestor lucrări. Accentul pus pe expansiunea formelor, combinația verticalei cu desfășurarea pe orizontală și gîndirea de tip arhitectural care poate fi descifrată în intenția artiștilor, plasează toate lucrările în perspectiva certă a unui ambient urban bine definit și cu o puternică personalitate. Din acest punct de vedere, cea mai amplă dezvoltare spațială, în care dimensiunea arhitecturală se întîlnește cu o anumită scenografie a dispunerii, este lucrarea lui Panaite

Chifu. Modulată, împletind orizontala cu verticala și cu traseele curbe, ea oferă privitorului unghiuri multiple de privire care sunt în măsură să elimine stimulii aleatorii de care va fi, inevitabil, înconjurată. Tot în acest registru sunt concepute și lucrările lui Radu Dumitru și Mihai Marcu jr., construcții monumentale ca proporții și volumetrie, dar și extrem de rafinate prin jocurile suprafețelor și prin dialogul componentelor. Lucrările lui Dinu Câmpeanu și Gheorghe Iliescu Călinești, puternic individualizate prin stilistică și prin expresia propriu-zisă au, totuși, în comun, o anumită concentrare a volumului, o energie launtrică pe care originea lor monolitică o conservă în mod evident, dar și recursul la anumite modele culturale, citatul discret din precedente acreditate. Lucrarea lui Iliescu Călinești, transpunere în piatră a unui motiv frecvent în lucrările sale din lemn, *căucul*, trimite către civilizația rurală și către forma etnografică, după cum friza de ocnițe și sugestiile arhitecturale pe care le con-

ține lucrarea lui Dinu Câmpeanu invocă fără ambiguități formele simbolice ale unor civilizații străvechi. Singurul sculptor străin, portughezul Joao Antero, deși se înscrie firesc în datele mari ale simpozionului, se individualizează, totuși, printr-o grijă extremă pe care o acordă suprafeței, dincolo de preocuparea evidentă pentru volum, realizînd expresiv o anumită ambiguitate între vegetal și mineral, între organic și anorganic. Într-un anumit fel, Antero afirmă imensa disponibilitate a materialului printr-o inițială provocare și printr-o intenție polemică.

Prin calitatea indiscutabilă a lucrărilor, prin claritatea proiectului și prin perspectiva practică în care a fost organizat totul, această primă ediție a simpozionului de sculptură în marmură de la Pitești este unul dintre cele mai importante evenimente ale genului din acest sezon.

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Dintre emisiunile Redacției Literatură-Arte-Știință vă invităm să ascultați: ● Miercuri 12 septembrie pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 12,30 - *Sub semnul filosofiei*. Mit și adevăr în discursul istoric profesionist. Participă Nicolae Manolescu și Eugen Denize. Redactor Valentin Protopopescu. La ora 14,15 pe CRC - *Atlas cultural*. Mănăstiri rupestre în Bulgaria. Calători pe mapamond: rubrică de Noe Smimov. Redactor Valentina Leonte. ● Joi 13 septembrie pe CRC la ora 12,30 - *Miorița*. Valori arhetipale ale satului gorjan și Constantin Brâncuși. Participă Corneliu Bucur, Valer Deleanu și Mirela Crețu, de la Muzeul Astra din Sibiu. Redactor Ion Moanță. ● Vineri 14 septembrie la ora 12,30 pe CRC - *Arte frumoase*. Mari maestri ai artei universale: Mantegna; Dublu portret aniversar: M.Paștină și Ion Minoiu. Redactor Aurelia Mocanu. La ora 23,47 pe CRC - *Poezie universală*. Înălțarea Sfintei Cruci. Sîhiri de Andrei, Teofan și Leon. Canon de Ioan. Lectura actriței Irina Petrescu și Traian Stănescu. Redactor Dan Verona. ● Sîmbătă 15 septembrie pe CRC la ora 9,50 - *Poezie românească*. Versuri de Emil Botta. Redactor Emil Buruiană. Pe Canalul România Actualități (CRA) la ora 19,45 - *Scriitori la microfon*. Nora Iuga. Redactor Georgeta Drăghici. ● Duminică 16 septembrie pe CRC la ora 12,03 - *Revista literară radio*. Editorial; Caseta cu poeme: versuri de George Pușcariu și I.R. Văcărescu; Ex libris - cronică literară de Constantin Cubleșan; Patrimoniul sonor: Emil Botta. Redactori Adela Greceanu și Dana Pitop. Emisiune coordonată de Liviu Grăsoiu. ● Luni 17 septembrie pe CRC la ora 9,50 - *Poezie românească*. Versuri de Maria Urbanovici. Pe CRC la ora 22,30 - *Ideii în noaptea*. *Literatura și artele*. Literatura și ilustratorii ei. De la Boticelli la Doré, mari artiști în slujba textului literar. Redactor Marina Dumitrescu. ● Marți 18 septembrie la ora 12,30 pe CRC - *Dicționar de literatură română*. Scriitori de azi: Constanța Buzea; Lexicon de personaje: Apostol Bologa din "Pădurea spânzuraților" de Liviu Rebreanu. Participă Elena Zaharia Filipaș și Dan Grădinaru. Redactor Eugen Lucan.

CU PUȚIN timp în urmă anunțăm în aceste pagini Concurusul Internațional "Haricleea Darclée" de la Brăila; acum când s-a încheiat încerc să împărtășesc câteva impresii. Ajuns la a III-a ediție, el s-a impus atrăgând concurenți din ce în ce mai numeroși. Anul acesta au fost 172 de înscriși din 21 de țări. Dintre aceștia 28 s-au urcat pe podiumul victoriosilor; nu prea mulți dacă ne raportăm la cifra inițială, dar destul de mulți în relație cu numărul finaliștilor, 39 rămași după două etape eliminatorii. Scriam și cu prilejul edițiilor anterioare că belșugul de recompense mi se pare o sabie cu două tăișuri: pe de o parte încurajează, atrage, pe de alta poate crea reputația de facilitare răscolind ambițiile deșarte ale unor nechemati și îngreunând selecția. Pentru moment, juriul (Președinte de onoare Mariana Nicolesco, președinte Nicolae Herlea și o serie de personalități internaționale - dirijori, critici muzicali, directori de festivaluri și teatre lirice) a ocolit pericolul printr-un fel de paliere ce grupează forțe destul de apropiate. În cazul "Premiului Primăriei Brăila" criteriul a fost obiectiv: "cel mai tânăr interpret" - care au fost trei (probabil de aceeași vârstă). În rest, juriului i-a revenit misiunea dificilă de a judeca nu numai performanța, ci și perspectiva unor tineri a căror viață poate fi propulsată înspre un viitor profesional valabil, sau care își pot vedea speranțele sfărâmate. Este riscul oricui concurs, dar pentru cei chemați să dea verdict este o răspundere apăsătoare. Poate de aceea la concursul "Darclée" prin tradiția instituită și prin dorința fondatoarei, Mariana Nicolesco, de a încuraja valoarea chiar dacă este abia întrezărită sau în curs de formare, generozitatea este cuvânt de ordine. De aici, numărul mare de laureați. Spațiul nu permite să mă opresc la toate cele 28 de nume, așa încât mă voi referi doar la ceea ce m-a frapat. Sunt datoare să precizez că nu am auzit primele două etape, închise asistentei, și că mi-am format părerea numai de la a treia începând și din celelalte manifestări. Astfel, "Mențiunea specială" a adunat opt concurenți, cam cei ce nu puteau aspira la un premiu propriu-zis, dar i-aș vedea pe soprana Cristina Simionescu și baritonul Massimiliano Viapiano (Italia) ceva mai bine plasați. "Premiul Fundației Darclée" a grupat cinci cântăreți de valori oarecum

egale, poate doar soprana poloneză Wioletta Chodowicz cu naturalețea cu care își conduce linia ar fi putut spera la mai mult. "Premiul special al juriului" a marcat preferințe diverse: ce se apreciază în primul rând - calitatea glasului ca atare, performanța cantitativă, știința cântului, inteligența stilistică, cea scenic-dramatică etc.? căci la fiecare dintre cei cinci concurenți se poate releva una sau alte dintre aceste trăsături - doar mezzo-soprana Julia Oesch (Germania) mi s-a părut a nu poseda nici una.

În fine, premiile: III și II nu mi-au ridicat semne de întrebare. Basul Metodie Bujur (Rep. Moldova) este o personalitate formată cu o voce deosebit de frumos timbrată, o dicție clară, dinamism și prezență scenică; baritonul Marco Cristarella Orestano (Italia) are verva și tehnica perfect adecvate rolurilor bufe din repertoriul Rossini, Donizetti etc. Premiul II s-a împărțit între tenorii Francesco Meli (Italia) cu reale calități vocale, sensibilitate, putere de comunicare și Kyung-Hwan Min (Coreea de Sud), foarte școlit, cu o fină muzicalitate și un timbru distinct. O oarecare nedumerire am resimțit (și nu numai eu) văzând numele sopranei Camelia Clavac la Premiul I. Voce curată, cânt îngrijit, delicatețe sunt merite certe, dar pentru primul loc nu este de ajuns. Și, așa cum spuneam, un premiu nu este numai încununarea momentului, ci și un cec în alb asupra dezvoltării viitoare, or, în acest caz am impresia că artista și-a atins limita maximă și că i s-ar fi potrivit un alt loc în spațiul recompenselor; cu atât mai mult cu cât partenerul cu care a împărțit ex-aequo distincția, contratenorul Romeo Cornelius este de cu totul altă forță prin muzicalitate, virtuozitatea și percutanța cântului. "Marele Premiu Darclée" i-a revenit, cu toată certitudinea Roxanei Briban - glas de perspectivă cu timbru nobil, condus impecabil și cu susținere interioară. Maratonul muzical al Galei Laureților - 28 de arii pregătite în doar 2-3 zile - a fost susținut cu vitejie și consistență sonoră calitativă de către Orchestra de cameră Radio sub bagheta neobositului Marco Balderi, vechi prieten al orchestrei, cântăreților și publicului brăilean. Dar Concursul "Darclée" nu este numai o competiție, de la o ediție la alta se îmbogățește cu mereu alte manifestări menite să dea configurație câte unei idei. De

data aceasta este vorba despre un proiect unic în România și poate și în Europa: s-a parcurs un florilegiu de fragmente din *toată* creația lirică verdiană - idee originală - prin care competiția a fost transformată într-un mini-festival verdian. Au putut fi auzite un concert de arii și duete și unul de coruri; ultimul, în aer liber, într-un decor frumos, pe esplanada Dunării a întrunit câteva mii de spectatori. În repertoriu au fost înscrise momente din opere necunoscute la noi și rar cântate chiar și pe alte meridiane.

În ambele seri, participarea extraordinară a primadonei Mariana Nicolesco a evocat pregnant prin ariile de prestață ale marile ei roluri din "Trubadurul" și "Macbeth".

Reeditând performanțele cu "Don Giovanni" și "Idomeneo", s-a realizat un concert-spectacol "Traviata" în care Roxana Briban a fost eroina principală, rol pe care-l cântă cu succes și pe scena Operei bucureștene. Sub îndrumarea Mariane Nicolesco - ea însăși o celebră Violetă - s-a încheiat o echipă de tineri: Francesco Meli, un Alfredo juvenil și pasionat, Ștefan Ignat, un Germont cam prea mândros (în cântul cu accente dure) și cu o participare proaspătă, calitativă în rolurile mai mici cântate de obicei șters, obosit în prag de pensie. Primele două concerte au fost dirijate de Marco Balderi cu competență și nerv; "Traviata" a beneficiat de excelenta conducere muzicală a lui Vlad Conta în pofida unui amplasament scenic foarte incomod pentru dirijor. În toate aceste trei seri, Orchestra și Corul Filarmonicii "Moldova" din Iași și-au dat concursul, bine pregătite, prompte.

O noutate a fost și simpozionul în care împreună cu publiciști apreciați, Ada Brumar, Dumitru Avakian, Sorin Bottez, Grigore Constantinescu, Mihai Cosma, Costin Popa, Costin Tuchilă ne-am străduit să descifrăm acele dimensiuni

1 septembrie 2001 - o parte din premianții concursului

ale personalității Haricleei Darclée care explică menționarea ei în "Enciclopedia dello Spettacolo" ca "cea mai mare cântăreață a lumii timp de 25 de ani".

Un moment emoționant a fost sărbătorirea-surpriză a baritonului Nicolae Herlea - una dintre cele mai nobile voci ale secolului - în ziua în care împlinea o vârstă pe care o poartă cu eleganță și înțelepciune. Ovații prelungite ale unei săli arhipline, flori, un tort cu lumânările, scrisori de felicitare de la președintele statului, de la directorul Operei din Viena, dar mai ales sunetul incomparabilei expresii pe care a dat-o unui moment verdian gravat pe disc, au impresionat până la lacrimi pe toți cei de față.

Ca și în alți ani, Mariana Nicolesco, amfitrioană cu darul ubicuității, cu generozitate și deschidere către orice îi solicită atenția a reușit să atragă în favoarea competiției și a tinerilor cărora le dăruiește toată energia, importante forțe financiare, organizatorice, prietenie și susținere canalizându-le pentru reușita unui proiect din ce în ce mai vast. Acela de a transmite noilor generații experiența acumulată într-o carieră de excepție pe scene importante alături de mari artiști, de a celebra arta cântului, așa cum se practică ea pe cele mai înalte trepte ale măiestriei.

Iar în orașul care participă din plin, umplând sălile până la refuz sau urmărind din stradă, sub ploaie, transmisia directă pe video wall, se vor forma cu siguranță iubitori și cunoscători de operă și poate, de ce nu, și cântăreți.

Elena Zottoviceanu

Festivalul Internațional "George Enescu" - imagine și realitate

"ORCHESTRE de Paris", excelent ansamblu simfonic aflat sub conducerea dirijorului Christoph Eschenbach, de asemenea tânărul nostru violonist Alexandru Tomescu, solistul concertului, laureat cu distincție supremă la precedentă ediție a Concursului Internațional "George Enescu", au oficial împreună, sâmbătă seara, deschiderea actualei ediții, cea de a XV-a, a Festivalului Internațional ce poartă numele celui mai mare muzician român.

Ziua următoare, tot la Sala Palatului, concertul aceleiași formații orchestrale a avut-o drept solistă pe tână pianistă Hélène Grimaud, o veritabilă vedetă, puternic mediatizată, a tinerei generații de pianști francezi. Hector Berlioz, a sa Simfonie Fantastică, a definit un final în adevăr fantastic al celei de a doua serii de muzică; în treacăt voi menționa faptul că stagiunile viitoare ale marilor ansambluri franceze, se constituie într-un grandios proiect național ce vizează repunerea în circulație a întregii creații a marelui compozitor, un creator de talie revoluționară, sărbătorit în anul 2003 cu prilejul bicentenarului nașterii sale.

În seara anterioară, seara de debut a Festivalului, celebra suită coregrafică "Ritualul Primăverii" de Igor Stravinski, a electrizat, literalmente, asistența; mă refer la un public împărțit între puținii me-

lomani, împătimiți ai marilor valori ale avangardei artistice europene de început de secol XX, cei puțini la număr care au putut, totuși, să-și permită luxul de a achiziționa costul exorbitant al biletului de intrare, pe de-o parte și, pe de alta, la numeroasa asistență a celor care practică o prezență conjuncturală condiționată de natura mondenă a momentului. Nimic grav. Snobismul cultural poate avea și rol benefic. Când nu este anchilozat în proiect. Când nu devine agresiv.

Duminică după-amiaza, la Ateneul Român, un eveniment de specială consistență artistică și sentimentală a fost rezervat prioritar, de această dată, publicului meloman. Mă refer la concertul acestei minunate - devenită legendară! - formații camerale de corzi, care este ansamblul "I Musici"; de aproape jumătate de secol artiștii italieni își dedica strădania promovării imensului tezaur al valorilor muzicii baroce din patria lor. Le-a stat alături violonista Mariana Sârbu revenită după zeci de ani pe podiumul primei scene de concert a țării. Este, în adevăr, o valoare de primă mărime a școlii noastre violonistice; este o valoare de o inestimabilă consistență spirituală în dinamica actuală a vieții muzicale europene.

În rest? Evaluările preliminare ce ne sosesc din surse ce preferă să-și păstreze anonimatul se referă la costurile imense

ale manifestării, la așa-numita suprasolicitare a fondurilor bugetare orientate spre un unic eveniment cultural artistic. Pe scurt ni se dă de înțeles că acest eveniment costisitor este suportat de o țară săracă. Așa apar lucrurile la o primă, la o simplistă abordare. Festivalul care abia începe este în adevăr supraaglomerat de evenimente; fiecare în parte păstrează o justificată importanță. Unele le-am fi dorit programate în cadrul obișnuitelor stagiuni anuale de concerte. Aceleași fonduri puteau fi redistribuite mai chibzuit pe parcursul a două sau chiar trei exerciții bugetare; puteau fi antrenați sponsori; putea fi căutat un mecena.

Că actuala ediție a festivalului păstrează o evidentă notă festivă, nu încăpe îndoială. Că o anume tendință populistă face ca un eșalon de vreo cincisprezece miniștri să se grupeze într-un așa-numit "comitet de organizare" a festivalului, persoane ce nu au nimic de a face cu muzica, cu arta în general, acest fapt este obișnuit la noi. Și nu de azi, nu de ieri.

Că marile concerte ale festivalului se desfășoară într-o incintă improprie, cu acustică artificială și inegală, anume la Sala Palatului, acest fapt pare a nu mai preocupa pe nimeni... principiul binecunoscut potrivit căruia "mulți privesc, mulți aud, puțini pricep", acționează și în acest caz. Ne preocupă imaginea, imagi-

nea configurată costisitor, o dată la trei ani, focalizată într-un eveniment supradi-mensionat, supraconcentrat... după care urmează, cum știm prea bine, o totală penurie de evenimente, de mijloace, mijloace ce ar urma să susțină viața obișnuită, chiar supraviețuirea instituțiilor de cultură, a vieții cultural-artistice în general.

Festivalul care abia a început nu se constituie într-o manifestare adresată doar elitelor, doar snobilor de ocazie.

Deși, fără elite, o știm la fel de bine, o societate este sortită pieirii în plan spiritual, își pierde identitatea, devine o amorfă însumare de indivizi. Fără snobi... o societate își poate pierde farmecul pitoresc al situațiilor conjuncturale.

Actuala ediție a festivalului enescian se definește, în liniile de forță ale acesteia, drept un eveniment de substanțială spiritualitate. Este prima ediție pe parcursul căreia creația lui George Enescu, prezentă masiv în programele de concert, este poziționată într-un strălucit context internațional, cu participarea celor mai importanți artiști, a celor mai renumite formații muzicale antrenate astăzi în dinamica vieții europene de concert. Este o realizare unică ce nu poate fi minimalizată, ce nu poate fi trecută cu vederea.

Dumitru Avakian

André Malraux (1901-1974)

[...]

MI PROPUN să alătur în analiza două scrieri care, prin materialul de inspirație, modul de tratare, particularitățile stilului nu se înrudesc în nici un fel. Ele se situează chiar, dintr-un unghi de vedere nu doar estetic, la poli opuși în concepere. Să asociez *Răscoala* de Liviu Rebreanu, tocmai de *Condiția umană* de André Malraux, pare la prima vedere o inabilitate. Apărute aproximativ în aceeași perioadă, dar în țări diferite, într-un context de preocupări și tendințe deloc similar, cele două cărți îmi înlesnesc însă o demonstrație. Mă voi referi ulterior la elementul decisiv de separare între ele, circumstanța că, la Malraux, în contrast cu Rebreanu, biruința nu a depins de o familiarizare prealabilă cu mediul descris, de o experiență biografică prielnică, ci s-a ivit din alte premise. Încep cu o distincție de viziune artistică ce iese în evidență în urma unui test. Ca factor de contrapunere utilizez erosul.

Dacă în *Răscoala* ipostazele preferate erau dezlanțuirea, neînfrinarea, trecerea rapidă, directă de la intenție la realizare, monocausalitatea, dincolo predomină mai curând abținerea, filtrarea, reprimarea pomirilor, distribuția polivalentă a energiilor. Un roman sugerează aglomerația de forță pînă la o iminentă explozie, iar celalalt indica străduința inversă, de curmare și amortizare a șocului. De aici, antagonismul relevant și în titlul eseului meu, între ușa care se deschide și ușa care se închide.

Malraux înfațșează zbaterea unui grup de militanți în China, între cele două războaie mondiale, hotărâți să spargă cercul resemnării și al pasivității, riscînd o înfruntare cu un regim barbar, avînd presentimentul eșecului lor și al morții. Pentru Kyo, junele personaj, suprainstruit, trecut prin Confucius și mistica orientală, fascinant prin consecvența în cugetare și prin lipsă de șovăială în acțiune, amorul e și un derivat al luptei pentru justiție socială. Ca să poată fi eficient pe baricadă, el s-a căznit să se restructureze interior, să asigure un alt loc ierarhic și educației sale sentimentale. Femeia e un aliat, un partener egal, liber, care solicită un spațiu de mișcare neîngrădit. Nimic nu poate fi obținut fără consimțămînt, fără deliberare în comun. Cum pasiunea se cuvine scutită de ambiția posesiunii ex-

O ușă se deschide,

clusive, pretenția de fidelitate devine o restricție, o reminiscență a unui drept anacronic de proprietate. Atît de dotatul Kyo repudiază convențiile și conservatorismul, e călăuzit de o moralitate severă. El nu pricepe totuși, în ciuda lucidității, că e prizonierul unei scheme moarte, pe care în cele din urmă n-o poate aplica.

Proba de foc a afectului îi va semnala acest impas. El însuși a îndemnat-o pe May, infirmiera pe care o iubește, să nu-i fie neapărat credincioasă. Era o permisiune abstractă, va înțelege

mai tîrziu că e o hibridă concluzie extrasă din doctrină. Pornim de la ceea ce Kyo o sfătuse, luînd în serios asigurarea lui că ea e slobodă în comportare și mai ales că el, bărbatul, a încetat să considere patima un sclavaj, May va face ce i s-a spus. Reacția lui va fi buimăcitoare. La auzul trădării ei, el, omul presupus descătusat, va tresări spasmodic. Are încă putere să mimeze indiferența, să înăbușe geamătul, femeia îi ghicește însă tulburarea.

Fiind tocmai culcat în pat, Kyo simte brusc că e bolnav, nu poate crede că suferă real, atît de ciuște. Ceea ce fortificase prin exerciții ale minții și inimii, blindajul teoriei, se arată, la o primă clatinare, nespun de șubred. A fost uluit de confesiunea ei, și pentru că n-o prevăzuse în liniștea pe care o gusta cînd scăpa de încordarea pregătirilor pentru revoluție, cu amenințările ce-l crispau, liniște izvorită din siguranța că nimic nu se poate întîmpla în acel sector intim. Înainte ca ea să vorbească și să-l prăbușească în prăpastie, o contemplantă îndelung, aminînd bucuria de a o mîngîia. Bereta ei era aruncată pe pat, părul flutura vilvoi, fruntea largă avea ceva masculin, cînd se apuca să povestească, parcă se feminiza. O scruta ca pe un obiect care satisfacea o aspirație spre frumos, deși grația ei nu corespundea criteriilor la modă. Kyo observa senzualitatea buzelor, transparența o-

chilor mari, cu orbitele prelungite, bucla năvășă care atîrna în aer. Voise s-o dezmierde, poreclind-o "mica mea războinică", era alintarea cu care Othello, în faza antecriză, încă relaxat, senin, nebanuind o derobare a Desdemonei, o răsplătea pentru simpla ei vecinătate. Ce coincidență, căci în acea clipă May îi va relata pătania ei, grea în consecințe tocmai pe versantul geloziei.

Ca să-i amortizeze suferința, femeia alege subiecte banale de conversație, îi zugrăvește arborele din fața ferestrei, care se strînge în sine. Kyo continuă să zăcă între perne, cu ochii închiși. Bărbatul se întreba cine îi dă dreptul de a fi furios, ce doleanțe putea emite cînd el se falise tot timpul cu deviza libertății asumate. Era tristă meseria lui de a înțelege cînd nu putea justifica legitimitatea sentimentului de nedreptate, care îl paraliza dintr-odată. Esențialul, ceea ce îl tulbura pînă la angoasă, se condensa în circumstanța "că era totodată separat de ea nu din pricina urii - cu toate că era și ură în el -, nu din gelozie (sau era tocmai gelozia factorul de dezechilibru?); era copleșit de un simțămînt fără nume, tot atît de distrugător ca timpul sau moartea; el n-o putea regăsi". Cînd deschise ochii îi zări trupul sportiv, ea era femeia care l-a trădat, dar și cea care i-a îndurat capriciile, slăbiciunile, iritățile, au vegheat împreună amicii decedați. Numai o înlănțuire oarbă, carnală, ar mai putea opri rostogolirea sa.

Se lovise de un zid, enigma muțeniei, a orbirii, a nebuliei. Și ea era o femeie, nu făcea parte din speța lui, a bărbatilor. Era altceva. Nu putea decît să conchidă că ea îi scăpa, aparținea unui alt resort al naturii. S-o atingă, s-o îmbrățișeze, s-o rețină în brațele sale, de unde își aroga dreptul la proprietate, pe care altă dată îl blestemase? Era dezamăgit profund de el însuși, biologicul din alcătuirea sa cîștiga cursa, instinctul îl confisca, nu altfel ca pe alții. Poate era un resort mai mult decît concretul dorinței, care îl ținea lîngă ea, evadarea lor împreună din singurătate, o comunicare neegoistă între doi semeni care vor să depășească umilînța animalicului.

Fuse neîndoielnic naiv că mizase pe o metamorfoză totală a psihicului propriu, descotorosit de superstiții. Ce constata? Un eșec stupefiant, nu anticipase cît de dependent e în continuare de

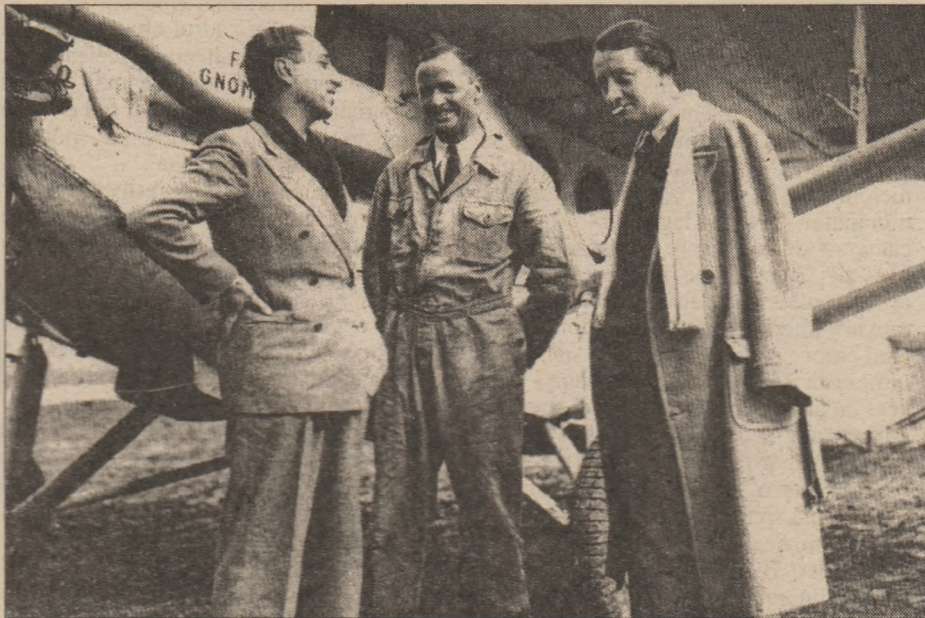
tradițiile sădite în el, de ceea ce e carne și sînge. Detestase morala ipocriziei convins că s-a smuls din captivitate. Probabil că felul său de a înlătura prescripțiile trecutului era doar o suspendare în vid, zadarnic crezuse că a sfărîmat lanțurile, ele erau în parte și naturale, firești. Nu trebuia să lupte în acest mod împotriva lor.

Femeia a sesizat cu întîrziere că interpretase greșit toleranța lui. Mica escapadă pe care și-o îngăduise nu fusese urmarea unui calcul, nu simțise nici o nemulțumire în traiul cu Kyo, tot ce năzuise era împlinit. Pur și simplu nu rezistase unei chemări, ruga unui pacient, pentru care nu avea nici o atracție. Deduse însă, cît de important era pentru acesta, în starea sa de deznădejde, consimțămîntul ei. Din compătimire îi oferise acest cadou, cu certitudinea că pentru Kyo chestiunea nu avea însemnătate. De aceea i-o și relatase. În contact cu devastarea pe care o provocase, o apucase disperarea. Nu știa dacă mai putea repara negliobia comisă. Dibuia chinul iubitelui sub masca pe care și-o pusese, voia de aceea să se poarte extrem de tandru cu el, numai că bărbatul nu mai putea suporta apropierea dintre ei, el care altă dată îi cerșea parcă să nu plece și se inviara lîngă ea, izbăvit de mohoreala adusă din celelalte activități.

Prezentînd scena excelent compusă de Malraux am insistat asupra contradicției în conduita lui Kyo. Dogma subordonării iubirii s-a năruit cea dintîi, el prevedea o zdruncinare în curînd și a altor fortărețe din sistemul său de supraviețuire. Era oricum abătut fiindcă decizia cu care se sacrifică în folosul cauzei pe planul politic nu era de ajuns, pentru a da randament lipseau împrejurările favorabile și un raport de forțe propice. Traia cu presentimentul eșuarii, inamicul era cu mult mai tare și ca număr decît micul lor nucleu. Pentru investiția de temeritate în acțiunea de combatant nu admitea dubii, demersul angajării era lipsit de fisuri (singura ezitare se menținea la nivelul tacticii celei mai eficace pe care urma s-o adopte întregul grup). Mai puțin deslușită se vădea educația sentimentală, își dădea seama că drumul e lung pînă să ajungă pe această pantă la soluții ferme.

Recapitulînd, la Rebreanu pasiunea e redusă la țîșnirea instinctului, nu survin motive de reținere, de tărăgănare. În *Condiția umană* situația e modificată. Personajele exprimă un studiu de conștiință mai avansat, ele s-au deprins cu obiceiul de a estompa izbucnirile brute, distilîndu-le uneori pînă la secătuire. Kyo e inițiat în filozofie, a asimilat mentalitatea Orientului, cu fatalismul, asceza, împăcarea cu moartea - caracteristice. Peste pasivitatea simțurilor, efect al unei discipline autoimpuse, a năvălit elanul revoluționar.

La lansare, *Condiția umană* avusese un răsnet internațional, nu numai cititorii tineri se simțeau cucerți de flamura utopiei, de ideile inovatoare care pluteau în văzduh. Critica de specialitate a întîmpinat romanul cu elogii, Malraux era salutat ca o stea nouă pe firmamentul prozei europene. De la apariție pînă în zilele noastre, șapte decenii, volumul n-a absentat de pe lista celor mai bune romane ale secolului. Era proclamat ca un model de clasicism de tip aparte în modernitate.

André Malraux (dreapta) în 1934, pregătindu-se pentru expediția în Yemen

alta se închide

CU ACESTE clarificări, vreau să mă întorc la teza schițată după analiza *Răscoalei*, repetind punctul din chestionar: poate fi ocolită regula care afirmă că autorii buni cunosc în prealabil dinăuntru universul descris, că se implică biografic ei înșiși în derularea subiectului?

Cum funcționează mecanismul în cazul lui Malraux? Să înregistrăm o surpriză de proporții! Citind cu răsuflarea tăiată *Condiția umană*, publicul a fost absolut sigur că tânărul autor a trăit mai mulți ani în China, că datorită șederii îndelungate s-a identificat cu modul de a gândi și vieții al unui băștinăș. Specialiști notorii în domeniul conjurației și insurecției, ca Trozki bunăoară, s-au considerat în măsură să ateste autenticitatea episoadelor și l-au tratat pe autor ca pe un confrate de luptă. Ilustrul companion al lui Lenin, exilat de Stalin, a trimis o recenzie din locul de surghiun la o revistă literară de prestigiu franceză, laudând perspicacitatea lui Malraux. El pleca de la certitudinea că scriitorul însuși e un rutinat conspirator politic și că experiența sa de viață e transpusă în traiectoria unui alter ego, Garine, unul din eroii volumului *Cuceritorii*, care a precedat *Condiția umană*. Nu doar alfabetul instrucției revoluționare ar fi vizibil în literatura tânărului prozator francez, ci chiar rutina unui exersat strateg și practician. Voi trece în revistă cu alt prilej aceste confruntări de opinie care au iscat rumoare în epocă. Deocamdată, subliniez doar atât: presupunerile date ca sigure au fost false. Lui Malraux, care agreea legenda și o dorea inclusă în viața lui închisă pentru ochi străini cu mai multe sigilii, i-a surris nu o dată putința punerii la cale a unor farse, pe care le socotea inofensive în fond. A întreținut singur ambiguitatea cu privire la trecutul său, complăcându-se în postură de erou al unei mitologii cu falduri moderne, incurajând voit confuzia. Nu s-a prea căznit să elimine erorile, chiar cele fantasmagorice, a refuzat să facă lumină.

Biografiile au fost lăsați de capul lor să se descurce, scotocind de zor prin arhive, adunând mărturii, multe contradictorii, comparând o sumedenie de versiuni, una mai exagerată decât celelalte. Pe cit de grav și implicat se manifesta Malraux în literatură, în angajarea prin scris, pe atât de disponibil pentru travestire se prezenta el în nararea propriei vieți (tolerând felurite identități care i se atribuiau). Îi plăcea jocul de a mima alte existențe, de a se transpune în pielea altora (amestecând chiar el cărțile), nu lua în serios exactitatea în relatarea unor scene din propria biografie, urmarea premeditată să șteargă urmele, să încurce piste. De unde venea această dispoziție pentru dedublare și multiplicare? Mă voi strădui să răspund la întrebare în alte secțiuni ale eseului.

Precizez doar că atunci când a început să lucreze la *Condiția umană*, Malraux era străin de comunism, abia răsofise câteva broșuri și studii de revistă consacrate agitației revoluționare. Ba mai mult, nici nu pusese vreodată piciorul în China, dacă facem abstracție de foarte scurte halte într-o deplasare turistică - și ea neconfirmată de unii biografi scrupuloși. Fusese în realitate pe continentul asiatic, dar mult mai la sud-est, ca membru al unei misiuni ar-

heologice, împins mai degrabă de imboldul aventurii și al scandalului. După o explorare plină de peripeții prin junglă, șterpelișe dintr-un templu din Banteai-Steii câteva statui khmere, cotate ca rarități. Fusese prins, condamnat la temniță și umilit... Abia după trei ani, sprijinit pe o petiție de protest semnată de cărturari de vază europeni, părăsise închisoarea, dar mai zăbovise în regiune, colaborând la reviste locale care duceau o campanie anticolonială. Nici vorbă, prin urmare, în pregătirea *Condiției umane*, de frecventarea unor medii chineze și de cistigarea unei experiențe de revoluționar de profesie.

Reiese că romanul era o construcție a imaginației, care purta pecetea unui talent narativ ieșit din comun. Performanța uimește, căci autorul dă senzația că stăpânește suveran materia. Cum a procedat? La ceea ce a extras din tradiția anarhistă franceză, s-a adăugat un simț neobișnuit al evenimentului, proiectând destine individuale, rod al fanatiei, pe un fundal istoric, fidel conturat. Totul corespundea. Mai întâi atmosfera de lincezeală orientală, bintuită de mirajul somnului, al reveriilor, de cultul extincției, de acceptarea fatalistă a ursitei date. Apoi zvicnirea de a vițt care rupe monotonia, odată cu pătrunderea ideilor de schimbare revoluționară. Și acest curent de innoire e străbătut însă de o aspirație de transcendere. Căutarea omenescului prin eliberarea socială e marcată de un scop mai înalt, desfăcarea din servitutea metafizică. Ca să compenseze deficitul de experiență, a recurs la alte resurse, cele ale invenției creatoare, simulind o prezență a sa care nu era reală, dar care putea convinge mai degrabă decât o reproducere foarte corectă.

Pînă atunci, în literatura europeană, puțini autori intuiseră cu atita perspicacitate sursa de eroism care putea fi găsită în puțerea de autojertfire a unor inși, convocați în slujba unei utopii sociale. Se naștea o nouă tipologie de martir, care nu pregeta să combată supunerea și umilirea, propagând recursul la demnitate și la ceea ce a căpatat, după expresia lui Malraux, denumirea de fraternitate virilă. Nu păruse predestinat pentru această strădanie de pionier, era un neofit, nefamiliarizat cu îndirjirea luptei clandestine, obsedat și de cu totul alte preocupări. În timp ce lucra la *Condiția umană*, răspunsese la o anchetă despre rostul artei, propunând definiția: "datoria scriitorului se exprimă în sentimentul tragic al solitudinii".

Cu valențe multiple, era departe de a se fixa. Abia după ce *Condiția umană* a fost încoronată cu Premiul Goncourt (1933) și pe toate meridianele se vorbea despre tânărul scriitor care aducea o tematică proaspătă, cu o acoperire în aur, Malraux a prins gustul politicii și a făcut ceea ce în principiu ar fi trebuit să facă înainte, s-a documentat sistematic. Nu doar din necesități de inițiere s-a apropiat de centrele de agitație antifasciste, a luat cuvîntul la mitinguri, era nelipsit la congresele intelectualilor, unde se strîngea floarea cu_etării progresiste, folosea imensul prestigiu cucerit ca romancier pentru a urni din loc mișcarea de protest și revoltă. Înarmat cu această experiență, a așternut pe hîrtie o nouă carte, *Timpul disprețului* (1936), care era inspirată din împotrivirea ilegală a unor comuniști germani la

dictatura lui Hitler. De data asta a respectat cu acribie recomandarea enunțată, a cunoașterii dinăuntru a fenomenului zugrăvit. Totuși, rezultatul a fost decepționant, el singur și-a calificat scrierea "navet" (rebut). Rămîne în picioare doar prefața doldora de idei, concepută cu fervoarea sclipitoare a inteligenței sale, în care pledează pentru "cultivarea diferenței". Iată, prin urmare, excepția de la regulă. Arta răstoarnă pronosticurile. Cînd s-a restrîns aproape numai la forța imaginarii, Malraux a oferit o operă de anvergură, cînd a studiat temeinic peisajul real n-a putut eschiva ratarea. Încă o dată precizez că nu folosesc întimplarea pentru a dezminți logica normală a creației, sugerez doar posibilitatea de a ieși din scheme ultraverificate.

NU POT încheia această parte a eseului fără să mai avertizez că romanul *Condiția umană*, dedicat unui efort de ameliorare a stărilor sociale, trebuie judecat astăzi retrospectiv și în lumina dezvăluirilor asupra erorilor revoluției proletare și ale comunismului. Despre o altă față a medaliei, Malraux n-a pomenit atunci. Era poate prea devreme. Răsturnările în veacul XX au dus la vîrsări de sînge și la compromiterea utopiei în exercitarea puterii, noii despoți au uzat de seducția suspectă a masei, de ipocrie și demagogie. Revoluțiile au degenerat în teroare și intoleranță. Ațintit asupra unui moment anterior, în preajma declanșării, cînd racilele experimentului nu erau încă vizibile, romanul lui Malraux păstrează totuși o actualitate neștirbită.

Abia zece ani după străpungerea literară efectuată cu *Condiția umană*, reglînd conturile cu Hitler, Malraux va avea revelația că a fost și el victima unei mistificări și se va decide să-și marturisească radicala convertire, declarîndu-se anticomunist. Se va consacra cu multă dăruire și vocație unei acțiuni de stăvilire a expansiunii ideologiei bolșevice. Sub de Gaulle va ocupa de două ori fotoliul unui ministru al contrapropagandei, mobilizînd conștiințele, îndemnînd

La tribuna Congresului internațional al scriitorilor pentru apărarea culturii, 1935

du-le la vîgilență. Tabara socialismului se va năpusti feroce asupra ereticului, retrăgînd brusc toate aprecierile vechi, va susține, după un ritual arhicunoscut, că și-a vîndut talentul, că a tradat. Etapele acestei altercații vor fi evocate ulterior. Nu voi eluda nici întrebarea dacă inversarea de optică impietează asupra gloriei primelor cărți (*Cuceritorii*, *Condiția umană*, *Speranța*). Anticipez doar că, în clipa cînd se va hotărî să dea o replică în creație propriilor nălciri din tinerețe, Malraux va conchide cu tristețe că vîna epică a secat, că e steril ca prozator.

S. Damian

(Fragment dintr-un eseu consacrat romanului *Răscoala* de Liviu Rebreanu și *Condiția umană* de André Malraux)

POLIROM

NOUTĂȚI
septembrie 2001

Clifford G. Christians,
Mark Fackler, Kim B. Rotzoll, Kathy B. McKee

Etica mass-media.
Studii de caz

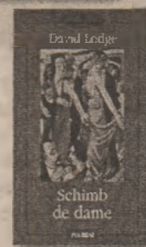
D.H. Lawrence
Amantul
doamnei Chatterley

David Lodge
Schimb de dame

În pregătire:

Anne Cheng
Jacques Le Rider

Istoria gîndirii chineze
Jurnale intime vieneze

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

SCRIIND ACASĂ

ÎNCERCÂND să găsec o formulare pentru volumul lui Alan Bennett *Writing Home*, am ajuns la o denumire destul de struțo-cămilească: monografie-jurnal-antologie. Ultimul termen trebuie explicat mai pe larg, pentru că doar citind cartea se poate înțelege că este vorba despre proză scurtă cu intruziuni diaristice (*The Lady in the Van*), fragmente de scenarii BBC (*On the Margin*), articole din "London Review of Books" (*Guilgud's Achievements*) și prefețe (*I'm Afraid of Virginia Woolf*). Volumul apărut în prima ediție la Faber and Faber din Londra în 1994 adună, deci, o multitudine de texte de factură diferite, descriind sau fiind scrise în diverse perioade ale carierei sale de scriitor specializat în scenarii de teatru și film.

Cartea lui Alan Bennett ar putea servi, în cazul în care se va traduce în română, drept cvasi-ghid de inspirație pentru micile companii teatrale inovatoare care au apărut la noi, căci autorul este un reprezentant al dramaturgiei engleze din a doua jumătate a secolului XX.

ÎN 1969 am primit o scrisoare de la un producător BBC care scria că a refăcut un vechi scenariu de-al meu și credea că există șanse pentru o piesă radiofonică. Mi-a plăcut ideea ca un producător din Portland Place să se chinuiască pe o gramadă de hârtoage pentru a scoate o piesă, dar apăsarea cu o întârziere de șase luni, și m-am grăbit să-i răspund pentru a sublinia faptul că piesa în discuție, *Forty Years On*, se juca deja în West End.

Sincer vorbind, versiunea piesei puse în scenă la "Apollo" în 1968 era foarte diferită de cea pe care o dădusem la BBC cu doi ani înainte. Nu se pomenea de Albion House, școala păraginită care reprezenta decorul, nici de director, a cărui pensionare este motivul includerii unei piese-in-piesă, *Speak for England, Arthur*. În scenariul original apar fragmente din memoriile lui T.E. Lawrence și Virginia Woolf, ca și vizita la casa de la țară din zorii Primului Război Mondial, dar ele sunt prezentate ca fiind amintiri ale lui Hugh și Moggie, un cuplu din *high-society* care petrece Cel De-al Doilea Război Mondial în pivnița casei Claridge. Călătoriile în timp și rememorarea, care sunt dificil de realizat pe scenă, sunt material indispensabil pentru radio, dar acum sunt mulțumit că BBC a aruncat acest scenariu pe un teanc de hârtoage nefolositoare, obligându-mă să îl rescriu în versiunea produsă mai târziu pe scenă. Scrisoarea nu a făcut decât să îmi amintească de lupta pentru a da o formă piesei.

La început, majoritatea parodiilor din piesă au fost scrise separat și aduna-

te, în speranța de a realiza o piesă pentru un spectacol de revistă. Atunci când am început să gândesc mai mult în termeni narativi, aceste parodii s-au dovedit un impediment serios, pentru că am considerat grea crearea unor personaje care să aibă în mod identificabil amintiri din, hai să zicem, vremea lui Oscar Wilde, Lawrence of Arabia și Bloomsbury. Drept urmare, am introdus perechea Claridge-Hugh și Hoggie. Atunci când a apărut (în mod evident) ideea unei piese care să se desfășoare în școală, școala fiind în sine o metaforă largă pentru Anglia, ea a risipit mult din nesiguranta mea. La început, totul era prea snob, dar odată ce am introdus contextul școlii, care aducea o notă de ridicol concomitent cu una de solemnitate, personajele Hugh, Moggie și Nursie, dacăda lor, au devenit acceptabile. Ele păstrau încă stilul *destul de snob*, bineînțeles, și, în mod cert, departe de omul obișnuit. Dar a pune o piesă-in-piesă înseamnă a adăuga o structură care să dea posibilitatea introducerii unui număr mai mare de glume, și, de asemenea, aduce mai multă ironie ca ecouri ale punctelor de referință din afara textului.

Piesa ridică pe piedestal câteva glume teribile. Un fel de a privi *Forty Years On* este a-l considera un sistem elaborat de resuscitare și reanimare a glumelor proaste. De pildă, unul dintre băieți se numește Lord ("nobil, domn", poate fi înțeles și drept "Dumnezeu" *n.t.*). Este adevărat că exista un asemenea băiat la Giggleswick School, din al cărei registru am furat câteva nume, dar el nu se numește așa în piesă numai

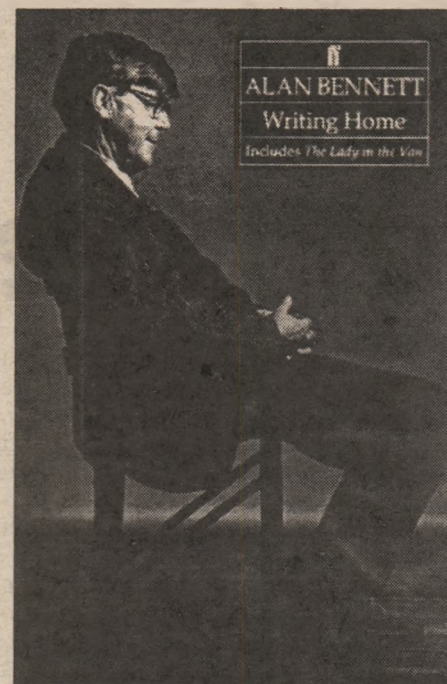
pentru a-i permite directorului, în timp ce acesta ține în mână o ceașcă goală, să rostească replica-blasfemie: 'Lord, take this cup from me' ("Doamne, ia-mi ceașca" *n.t.*). Copilul se execută. Thank you, Lord.' ("Mulțumescu-ți, Doamne", *n.t.*). Dar mie îmi plac glumele proaste și mi-au plăcut dintotdeauna, iar atunci când spectatorii mustăcesc la vreun calambur, asta se întâmplă de obicei pentru că ei nu s-au gândit la el mai înainte.

În plus, aceste glume proaste sînt cele care au supraviețuit, glume mult mai proaste au dat colțul pe parcurs. Atunci când piesa s-a lansat la Manchester, ea includea un fragment despre prima vizită a baletului Diaghilev în Londra la 1911.

"Un băiat reprezintă pe Nijinsky, deghizat în faun în L'Après Midi, dansând în spatele unei pânze, în timp ce pe scenă pianistul își aduce aminte: Ah, da, Nijinsky. Cred că sunt singura persoană care își mai poate aminti una dintre cele mai interesante piese de balet ale sale, fruct ale unei colaborări neobișnuite între Nijinsky pe de o parte și Sir Arthur Conan Doyle pe de alta. Era singura povestire polițistă transpusă într-un balet și se numea *The Inspecteur de la Rose*. Coregrafia era a lui Fokin. Nu era mare lucru de capul ei. Mizeriile obișnuite ale lui Fokin."

În mod obișnuit, bunul-gust personificat de Lord Chamberlain ar fi interzis această ultimă glumă. Dar ne aflăm în 1968, și *Forty Years On* era una din piesele aflate pe masa sa atunci când puterea sa era istorie și cenzura în teatru încetase să existe.

Existau alte glume, la fel de proaste, dar mai "satirice". La un moment dat, Contele Mareșal Haig se plimbă purtând niște mănuși roșii strălucitoare: "După cum știți, chiar acum m-am întors din Primul Război Mondial. Am venit de atât de puțin timp că nici n-am avut timp să mă spal pe mâini." Și multe altele în același ton. Piesa era un sac de zdrențe în așa de mare măsură, încât m-am gândit serios să adaug o poveste despre Contele Haig la Durham Cathedral. Mareșalul se plimba cu decanul și s-au oprit la mormântul Venerabilului Bede. Haig l-a privit gânditor pentru un

moment, apoi a spus: 'Bineînțeles, Bede. Era o femeie, nu-i așa?' Este un exemplu bun de memorie dezorganizată, dar explicațiile laborioase pe care a trebuit să le dau actorilor m-au făcut să renunț a o prezenta audienței.

Personajele Hugh și Moggie erau sugerate de - dar nu modelate după - Harold Nicolson și Vita Sackville-West. În 1968, jurnalul lui Nicolson tocmai fusese publicat, odată cu povestea sa pasionată a luptei împotriva Împăcării (în sensul de simpatizare cu spiritul german, *n.t.*) din anii treizeci și cu cea a unor oameni împăciuitori cum era Chips Channon care, odată cu venirea războiului, au uitat să își retragă cuvintele pe care le spusese despre Germania și au pretins cu naturaletă că au avut tot timpul dreptate.

[...] Forma finală la care am ajuns cu *Forty Years On* este mai complicată decât orice încercare a mea de azi. Este o piesă în piesă în care dimensiunea temporală a primei piese recuperează distanța față de cea de-a doua, una trecând peste anii 1900-'39, cealaltă, peste 1939-'45, ambele fiind încadrate de un al treilea cadru, al zilelor noastre. Ceea ce nu pare a mă fi îngrijorat în acea perioadă era instituția care ar fi putut realiza o asemenea producție. Lucrul acesta nu părea să preocupe audiența. În cele din urmă, este doar vorba despre o piesă. Sau despre o piesă în piesă. Sau o piesă suprapusă acestora. Oricum, o gramadă de glume (prea multe, spun unii), și e greu să dai greș atunci când ai pe scenă studenți de douăzeci de ani.

Prezentare și traducere de Tudor Vlădescu

Judecătorul Schlink

Cel de-al treilea roman al lui Bernhard Schlink, *Cititorul* s-a vândut în sute de mii de exemplare în original și traduceri (versiunea românească trebuia să apară încă din primăvara la Editura Univers, dar nu știm care va fi soarta ei). În Franța și SUA, cartea aceasta s-a remarcat cu strălucire în valurile uriașe de romane ce

inundă librăriile, autorul german fiind din această cauză foarte căutat de jurnaliștii din presa culturală, pentru interviuri. Pe care le refuză ferm. Pretextând în primul rând lipsa de timp, căci Bernhard Schlink e judecător la Curtea Constituțională, iar în timpul liber - scriitor. Într-unul din puținele interviuri pe care le-a dat, publicat în "Der Spiegel", el a explicat cum se completează cele două activități profesionale: "Literatura mi-aduce lumea, iar Dreptul - structura. Oare există cineva care să nu vrea să dispună de structuri? [...] Nu mă pot închipui ducind doar o existență de scriitor. Nu mă simt capabil să scot din mine, toată viața, mereu, lucruri noi".

Dorind să realizeze o convorbire pentru revista "Lire" cu autorul *Cititorului*, Catherine Argand s-a dus să-l întâlnească la Berlin, au stat de vorbă cu magnetofonul între ei, dar când a văzut transcrierea dialogului, Bernhard Schlink a refuzat să-și dea acceptul pentru publicare. Au trebuit multe insistențe și intervenții, între care cea a traducătorului său francez, pentru ca, în numărul dublu, de vară, din "Lire" să putem citi confesiunile "smulse" de Catherine Argand. Aflăm astfel că Schlink provine dintr-o familie tipic germană și protestantă. Tatăl - pastor și profesor universitar de teologie la Heidelberg, a fost îndepărtat din funcția în timpul celui de al III-lea Reich. Mama lui, originară din Elveția germanofonă, trăiește încă, dar fiul nu e sigur că-i citește cărțile. I le citește în schimb, cele două surori și fratele - cărora le dă manuscrisele pentru a-și spune părerea înainte de publicare. Îl interesează de asemenea opinia fiului său și a câtorva prieteni. De 13 ani e judecător la Curtea Constituțională a landului Rhenania-Westphalia și profesor de istorie a Dreptului public. Ca orice jurist, e un om al regulilor precise, a redactat lucrări academice în domeniu. Dar, de la un moment dat, când se apropia de 40 de ani, și-a dat seama că i-ar plăcea să scrie și literatură. A început cu un roman polițist fiindcă "plecam cu un bagaj de cunoștințe concrete. Într-un *polar*, pui o problemă și o rezolvi, de-a lungul unei povestiri care trebuie să fie precisă și coerentă, și care nu implică nici o considerație personală". A urmat încă unul, cu același detectiv particular, septuagenarul Selb, și de curând a terminat de scris și ultimul

volum al trilogiei. Cit despre vestitul *Cititor*, s-a gândit la el vreo cinci ani, l-a compus pe indelete în minte și, când s-a apucat de scris, știa deja tot ce avea de spus și cum o va face.

Întrebat dacă l-a surprins succesul internațional al acestei cărți, Schlink răspunde că, firește, nu se aștepta, dar își explică motivele pentru care oamenii au fost interesați de carte, mai întâi în Germania și apoi în lume: "Vocea nemților născuți imediat după război nu se prea făcuse auzită. În plus e vorba de un roman de dragoste care pune totodată și probleme de etică. Eu cred că cititorilor le place să fie confrunțați cu mari probleme morale, în acest caz cele ale culpabilității și responsabilității, să estimeze raportul între a înțelege și a judeca".

Între alte întrebări dificile pe care Catherine Argand le pune juristului-scriitor, se află și una la care istoria a dat până acum răspunsuri pesimiste: "Poate cultura să împiedice oroarea?". Iată opinia lui Bernhard Schlink: "Genocidul evreilor a fost comis de o populație care se putea mândri cu un înalt nivel de cultură. Cercetările istoricilor au relevat că execuția însăși nu se recrutau dintre oameni fără studii. Cultura umanistă tradițională n-a constituit un baraj, Auschwitz a dovedit-o. Dar eu cred în același timp că e o șansă oferită fiecăruia [...]. Pentru a ne construi o morală individuală, avem nevoie de instituții care să facă posibilă rezistența, precum Bisericele, partidele, sindicatele... Iar pozițiile morale ale acestor instituții n-ar reuși să se articuleze decât pomind de la o cultură." (Adaptare de A.B., după "Lire" nr. 297)

Portrete de femei

● Citind ampla cronică din "Magazine littéraire" nr. 400 la traducerea franceză a cărții lui Pietro Citati, *Portrete de femei*, ne-am gândit că volumul ar putea interesa și pe vreunul din editorii români. Căci femeile portretizate magistral - după opinia Diane de Margerie - de scriitorul italian se numesc Marina Tsvetaeva, Katherine Mansfield, Karen Blixen, Simone Weil, Anna-Maria Ortese, între altele.

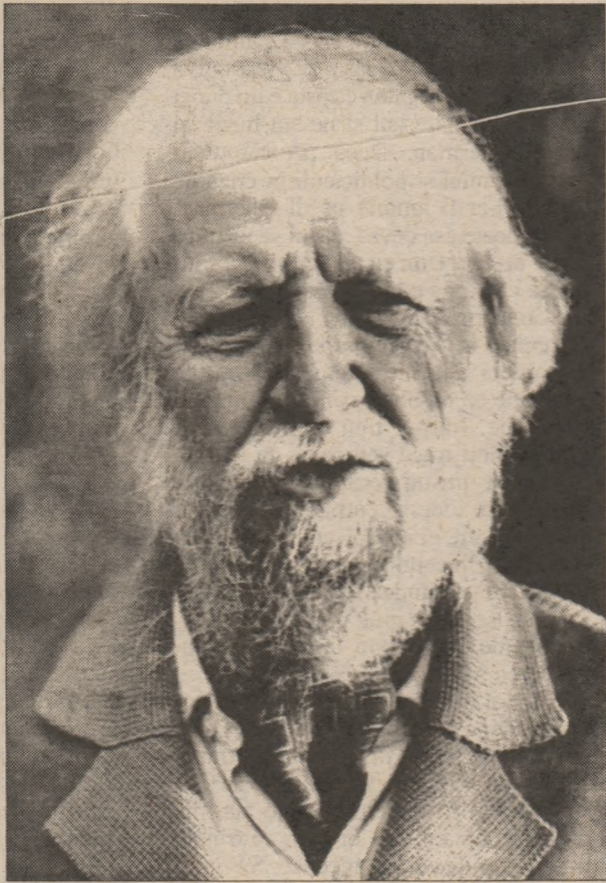
Surprinzător

● "Astăzi, cea mai rea și mai stupidă femeie poate să denigreze pe față cel mai bun și mai inteligent bărbat fără ca nimeni să protesteze" - s-a revoltat romanciera britanică Doris Lessing, celebră militanță feminista, care a ținut, cu ocazia festivalului de la Edinburgh, să ia apărarea bărbaților, deveniți, după opinia ei, "noile victime tăcute ale războiului dintre sexe". Atitudinea scriitoarei octogenare a fost calificată de "The Guardian" drept "neașteptată".

Reportajele lui Simenon

● Între 1931 și 1946, Georges Simenon a călătorit în cele patru zări ale pământului, ca "trimis special al lui însuși", pentru a scrie reportaje extraordinare căci, spre deosebire de un jurnalist obișnuit, el vede totul cu ochi de prozator, iar în oamenii întâlniți descoperă viitoare personaje de ficțiune. O bulimie a văzului și simțurilor în fața nouătății, un stil direct și trepidant fac din aceste reportaje o lume vie, după mai bine de o jumătate de secol. Ele au fost adunate într-un volum gros de 1054 de pagini, la Ed. Omnibus, sub titlul *Mes apprentissages*.

Golding postum

● Nobelul pentru literatură 1983, William Golding, a murit acum opt ani, lăsând o operă romanescă de mare diversitate (nu-i plăcea să scrie două cărți asemănătoare), dar unitară prin trăsăturile dominante ale personalității lui literare. Printre acestea - o cultură temeinică formată într-una din cele mai bune *public schools* și la Oxford și o pasiune constantă pentru Antichitate, în special cea greacă și egipteană. În centrul ficțiunilor sale, pline de incidente dramatice sau amuzante, se află totdeauna idei filosofice esențiale care dau sens romanțelor, deși sunt subminate de o ironie tipic britanică. Când a murit, la 82 de ani, tocmai lucra la un roman, apărut postum în 1995 sub titlul *The Double Tongue* ("Dublul limbaj"), tradus acum la Gallimard cu titlul *Arieka*, după numele personajului

principal. Acțiunea se petrece la Delphi, unde Arieka își petrece viața ca "phytie", purtătoare de cuvânt a lui Apollo, funcție pentru care fusese aleasă de marele preot Ionides. Relațiile complexe între aceste două personaje, precum și discuțiile lor filosofice și religioase, constituie substanța cărții, pigmentată cu savuroase întâmplări din viața celor doi. În cronică din "La Quinzaine Littéraire" nr. 811, e subliniată o trăsătură specială a cărții: Golding își cucerește cititorul fără să aducă în joc nici un fel de relație sexuală, doar prin povestirea antrenantă, colorată a unor întâmplări, dileme filosofice și evoluții psihologice din Grecia Antică. Acest roman postum - e de părere criticul Sylvère Monod - se aliniaza capodoperelor lui William Golding, deși autorul n-a mai avut timp să-l cizeleze.

Prea complicat pentru un creier de om

● Nu sînt prea multe femei care scriu SF. Una dintre ele este Connie Willis și are un palmăres de invidiat: șase premii Nebula și opt premii Hugo. Modelul ei este Robert Heinlein, autorul celebrei cărți *Vagabondul spațiului*. Într-un interviu din "Publishers Weekly", Connie Willis declară că "în SF-ul care nu-mi place, eroii traversează spațiul pentru a salva lumea. La Heinlein, eroul își petrece timpul întrebându-se unde naiba a aterizat și cum să supraviețuiască. Personajele mele încearcă și ele să înțeleagă același lucru, dar nu au niciodată informații suficiente. Totul e prea mare și prea complicat pentru bietele noastre creiere de primăte". O altă mărturisire interesantă este că, descoperind la 25 de ani că tatăl ei biologic e el însuși scriitor, Connie Willis a fost la început furioasă: "Era ca și cum mi s-ar fi spus deodată că eram programată. Nu suport ideea de predestinare. Vreau să cred într-un liber-arbitru absolut". Liberul-arbitru joacă un mare rol în noua ei carte, *Passage* (Ed. Bantam) care are drept subiect experiențele stranii ale celor care spun că și-au văzut moartea. "Credincioșii îi agasează pe necredincioși. Misticii îi irită pe oamenii de știință. Sînt ireconciliabili. Cu această carte a mea s-ar putea să infurii pe toată lumea. Și atunci aș câștiga partida, nu?" - își face reclama scriitoarea.

24/7

● Știți ce înseamnă "twenty four/ seven"? Înseamnă 24 de ore din 24, 7 zile din 7. Deschis zi și noapte, non-stop. "24/7" este mai mult decît o expresie. Este un seism care a schimbat modul nostru de viață" - scria recent ziarul "USA Today" într-un studiu detaliat asupra acestei culturi a lui "niciodată închis". De la sălile de fitness, care au mai mulți clienți la patru dimineața decît la patru după-masă, la creșele pentru bebeluși și de la ateliere auto la supermarket-uri și fast-food-uri, cinematografe, agenții de închiriere, de voiaj etc., 24/7 se extinde în mereu alte sectoare ale economiei și vieții americane, în care se doarme tot mai puțin. Ironizînd această adevărată obsesie colectivă de peste ocean, Martin Kettle scrie în "The Guardian" că, pentru el, 24/7 e un mod succint de a descrie infernul pe pământ.

Poemele regăsite ale tînărului Klaus Kinski

LA Eichborn Verlag din Frankfurt a apărut, la zece ani de la moartea actorului, un volum de poeme purtînd semnătura lui Klaus Kinski: *Fieber. Tagebuch eines Aussätzigen* (*Febră. Jurnalul unui lepros*), ediție de Peter Geyer, prefața de Thomas Harlan. Mai frumoasă chiar decît intensele poeme de dragoste e povestea descoperirii întâmplătoare a manuscrisului datînd din urmă cu 50 de ani, așa cum am aflat-o din "Der Spiegel". Ea începe în primăvara lui 1999, cînd realizatorul de filme documentare Peter Geyer din Berlin, navigînd pe Internet, a dat peste pagina web a unei case de licitație din München. Printre obiectele scoase la vînzare, figura și "Lotul nr. 192: Kinski, K., actor (1926-1991). Colecție de manuscrise și amintiri aparținînd unei vechi prietene". În manuscrise - o dactilogramă datată octombrie 1952, a unui ciclu de poeme. Geyer s-a dus la licitație și a cumpărat dactilograma cu 3500 de mărci. Odată ajuns acasă, a început să aibă îndoieli asupra autenticității poemelor expresioniste, pline de o forță tăioasă, scrise de tînărul de 22 de ani. L-a căutat pe regizorul și scriitorul Thomas Harlan, despre care aflase că a fost bun prieten în tinerețe cu Klaus Kinski, și i-a cerut

părerea. Acesta i-a confirmat că poemele sînt autentice, ba mai mult, fusese de față la scrierea lor, la Paris, la începutul anilor '50. Închiriaseră camere alăturate la un hotel ieftin. Kinski era însoțit de o norvegiană de 16 ani, pe care o poreclise Bergell, după numele unei frumoase văi elvețiene, - o creatură delicată, bolnavă de inimă. În timp ce fata cu păr lung și pielea translucidă dormea, Klaus îi scria aceste poeme, pe care le recita a doua zi, cu vocea sa inimitabilă, prietenului Harlan. Acesta i-a împrumutat mașina lui de scris portabilă și îndrăgostitul a bătut ciclul de poeme *Febră* în două exemplare pe care le-a dat la legat. Apoi, peste puțin timp, Bergell a plecat, luînd cu ea și unul dintre exemplare. Cum cei doi prieteni se pregăteau să plece într-o călătorie în Israel, dactilograma rămasă au pus-o într-o valiză împreună cu alte lucruri lăsate în păstrare unui prieten parizian. Abia în 1993, cînd Kinski murise de doi ani, Harlan a recuperat valiza, dar poemele nu mai erau acolo. Cit despre Bergell - n-a mai auzit niciodată de ea, dar n-ar fi exclus să fie "vechea prietenă" care le-a vîndut. Oricum, admiratorii marelui actor, care, dacă ar fi trăit, ar fi implinit în octombrie 75 de ani, vor putea descoperi o față inedită a personalității sale.

Vina de a milita pentru pace

● Dramaturgul egiptean Ali Salem, autor a 25 de piese, dintre care unele au avut spectacole de mare succes, a fost exclus prin vot din Uniunea Scriitorilor din țara sa. Conform comunicatului Uniunii Scriitorilor din Egipt, dramaturgul se face vinovat de... militantism în favoarea normalizării relațiilor cu Israelul. "Ali Salem s-a dus de mai multe ori în Israel și a publicat cărți despre aceste vizite, dar și numeroase articole susținînd normalizarea relațiilor, ceea ce contravine opiniei membrilor Uniunii și rezoluțiilor adoptate în adunările ei" - se spune în comunicat. Ali Salem (a cărui carte *Călătorie în Israel* s-a vîndut în peste 60.000 de exemplare, care s-a angajat din 1994 în activități inițiate de mișcarea israeliană "Pace acum" și este, din 1996, cofondatorul asociației "Cairo Peace Society") a contestat în "Cairo Times" această decizie, argumentînd că Uniunea Scriitorilor e o asociație profesională și nu o organizație politică, deci nu e abilitată să excludă un membru decît dacă acesta a comis o greșală profesională gravă, și numai după ce a ascultat și opinia lui. De aceea e decis să dea în judecată Uniunea, fiind susținut și de laureatul Premiului Nobel pentru literatură din 1988, Naghib Mahfuz.

La Bohème

● Francis Carco (1886-1958) este unul din autorii al căror farmec nu se demodează. Poemele, romanele și în special reportajele și amintirile lui despre boema artistică pariziană atrag și azi cititorii din toate generațiile și așa se explică faptul că biografia ce i-a consacrat-o Jean-Jacques Bédou, *Francis Carco au coeur de la bohème* (Ed. du Rocher) se bucură de succes. Biograful nu se mulțumește să reconstituie viața artistică din Montmartre, din primul sfert al secolului XX, binecunoscută din cărțile de amintiri ale lui Carco (*De Montmartre au Quartier latin, Montmartre à vingt ans* sau *Bohème d'artistes* traduse și la noi), ci aduce informații noi și bine documentate despre activitatea lui interbelică de mare reporter, despre anii exilului voluntar în Elveția și ultima perioadă a vieții, umbrită de noile mode literare care făceau din el un om al timpurilor revoluate. În cronică din "Magazine littéraire" nr. 400 biografia lui Francis Carco e considerată o carte "ce se citește cu infinită plăcere" fiindcă reconstituie cu minuție o lume opusă și o personalitate frenetică. În imagine, "M'sieu Francis", văzut de Barrère (1919)

Revista revistelor

Ficțiune, memorie, istorie

Revista "22" apare de 11 ani și jumătate și a ajuns la 600 de numere. Vîrsta unei reviste se împlineste în numere și, ținînd cont că, din varii motive, multe publicații dispar înainte de a cumula "rotunde" demne de sărbătorit, "22" merită felicitări pentru felul cum trece peste dificultăți și își păstrează cititorii datorită colaboratorilor de marcă. În chip de laudă colegială, Cronicarul mărturisește că uneori e gelos: și-ar fi dorit în paginile noastre anumite materiale cu teme literare. De pildă eseul memorabil al lui Mircea Martin, de acum o lună, intitulat *Rezistența prin cultură*, cel al lui Gelu Ionescu despre jurnalele Monică Lovinescu și al lui Virgil Ierunca, sau prefața lui Sorin Antohi la versiunea românească a romanului *Ravelstein* de Saul Bellow, publicată în "22" două numere la rînd, 34 și 35. ♦ Noua carte a laureatului Nobel - 1976 (recenzată în "Rom. lit." încă de acum un an) a fost tradusă într-un timp record de d-na Antoaneta Ralian și era pregătită să apară la Editura "Univers" astă-primăvară. Numai că noul patron al prestigioasei instituții editoriale, dl Sergiu Krupenschi, s-a dovedit o catastrofă din toate punctele de vedere. Romanul "cu cheie" al lui Bellow precum și alte cărți anunțate și așteptate n-au mai apărut, în ciuda faptului că se plățiseră drepturile de traducere și editorii obținuseră subvenții anume pentru ele. "Universul" a fost dus de ripă, traducătorii au ramas neplătiți, pasionații redactori cu experiență au plecat... O jale. *Ravelstein* va apărea totuși, cu o întîrziere de un trimestru, la Polirom, editura ajunsă, datorită calităților manageriale ale directorului ei, Silviu Lupașcu, în fruntea topului. ♦ "Notele pentru publicul românesc" ale lui Sorin Antohi despre *Ravelstein: ficțiune, memorie, istorie* conțin o multime de informații și idei incitante - despre personaje și modelele lor reale, despre contextul cultural și ideologic american - indispensabile înțelegerii cărții. O atenție specială da, firește, Sorin Antohi personajului ce îl întrușipează pe Mircea Eliade, Radu Griescu: "Imaginea lui Eliade ca «Gri-

elescu» este la fel de răuvoitoare ca portretul-sarjă central [al lui Allan Bloom, n.n.]: Griescu, dincolo de manierismele, bovarismele geoculturale și galanteriile sale *vieux jeu* [...] este un savant american de origine română, specialist în mitologie și religie, cu un trecut politic reprobabil (legionar, chiar nazist) de care nu s-a delimitat niciodată, deși frecventează evrei («Abe» sugerează că îi folosește pe aceștia ca paravan și alibi)". Sorin Antohi e nemulțumit, pe bună dreptate, de portretul cu "ficcionalitate minimă" făcut lui Mircea Eliade și profită de ocazie pentru a-și spune părerea în "cazul" ce a stîrnit atîtea polemici. Ei îi reproșează lui Bellow "colportarea unor acuzații nefondate, precum și tonul general de dispreț, condamnare și calomnie. În opinia mea, e destul de rău că Eliade a avut rătăcirii legionare juvenile, e poate și mai rău că nu s-a despărțit de ele convingător nici măcar la senectute. Dar Eliade nu trebuie incriminat și pentru ceea ce nu a făcut, iar ceea ce a făcut și scris trebuie minuțios reconstituit și explicat, nu judecat în lumina anacronică a timpului prezent. Nici măcar eroii neprihăniți ai trecutului nu rezistă unei reinterpretări pe baza «cursului scurt» de *political correctness*." ♦ Mai mult, lectura cultural-ideologică a romanului *Ravelstein*, (a cărui valoare literară e "puțin convingătoare"), îl duce pe autorul notor și în direcția celor ce se abțin să vadă în Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu niște antisemiți. Sorin Antohi a urmărit controversa cu mîhnire: "Liiceanu și Manolescu au fost imediat executați, în țară și în străinătate, pentru acești *faux pas* pe care eu îi consider doar asta, iar aripa «industriei Holocaustului» specializată în cazul românesc i-a considerat dovezi peremptorii de antisemitism, tocmai bune pentru a fi integrate în narațiunea anti-antisemită. Am urmărit și eu, consternat și mîhnit, controversa internă și internațională, care a avut cel puțin o consecință pozitivă - faptul că discuția a fost lansată în sfera noastră publică - și cel puțin o consecință negativă: blocarea imediată a discuției într-o bruscă extrapolare de la un caz particular la o înțeleasă simbolică universală: relativ obscurul, pînă atunci, anti-antisemit, George Voicu, cu sprijin extern, atacă doi corifei ai înaltei culturi românești contemporane, Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu; prin asta, întreaga cultură înaltă românească din toate timpurile e marcată cu stigmatul antisemitismului; toată lumea se gîndește la comploturi și mașinațiuni, ba antisemite, ba anti-antisemite."

Cazul Cozma și cazul Vadim

Felurile comentarii apărute în presa cotidiană despre refuzul președintelui Iliescu de a-l grația pe Miron Cozma păcătuiesc, după părerea Cronicarului, prin procese de intenție. Iliescu i-a refuzat grațierea lui Cozma după ce s-a consultat asupra acestei chestiuni cu reprezentanții Ministerului Justiției. Faptul că acest refuz a fost urmat de sugestia adresată lui Cozma, de a solicita un recurs în anulare, dacă vrea să scape, nu e mai mult decît un politicos sfat tehnic dat cuiva care și-a pus speranțele în această grațiere. Ion Iliescu e o persoană repezită în reacții, de foarte multe ori, dar nu e un om prost și nici unul care se joacă de-a uite popa, nu e popa. Chiar dacă de pildă ziarul *CURRENTUL* crede că Ion Iliescu a făcut o mutare tactică, pasînd cazul lui Cozma în ograda procurorului

LA MICROSCOP

Cum a ajuns Sabin Gherman ceea ce nu e

UN DOMN care pare serios atins de complexul nebagării în seamă a declarat odată, la Cluj, că s-a săturat de Transilvania. S-au găsit și vreo cițiva cetățeni care să spună că asta e un punct de vedere interesant și ne-am trezit cu cazul Gherman. Dacă profesioniștii patriotismului și politicienii în criză de discurs l-ar fi ignorat pe dl Gherman, dar se poate așa ceva?, cazul se dezumfla de la sine. Unii au ajuns chiar la concluzia că patria e în primejdie.

Conform unei logici de regătean, am crezut și cred că patria e în primejdie atunci cînd ne putem închipui că persoane ca dl Gherman o pot pune în primejdie. Într-un tren cum e România, nu poți trage semnalul de alarmă pentru că într-un compartiment cițiva cetățeni au idei excentrice, iar cel mai cu moț dintre ei iese pe culoar și le povestește. Obiceiul de a opri România în plin cîmp, fiindcă în tren se află pasageri suspecti, e mult mai grav în consecințe decît ce spun unii cetățeni în mișcarea trenului.

Dl Sabin Gherman, despre care lumea începuse să uite, a anunțat zilele trecute că vrea să facă un partid trans-ethnic, mai spre sfîrșitul anului. Patriotii s-au și repezit la semnalul de alarmă, deși România merge oricum cu frînele trase de la Revoluție încoace. Să ne oprim, să examinăm, nu care cumva să ne vedem deraiiați din drum!

Unde să mai deraiem cînd trenul nici nu apucă bine să se miște că îl oprește cineva. Nu e mai grav că pe roțile reformei în România au crescut plase de păianjen decît că Sabin Gherman visează să publice un partid în locul unui volum de versuri? Pînă nu demult acest Gherman se recomanda poet, de cînd s-a văzut în centrul atenției a devenit doar Sabin Gherman.

Am mari indoilei că Sabin Gherman va strînge numărul de semnături

de care are nevoie pentru a-și înființa partidul, chiar dacă își va duce campania și prin cimitire, după metoda știută, prin care în România morții reinvie atunci cînd e nevoie de ei. Totul e să știm să-i căutăm. Dar și în ipoteza că dl Gherman va aduna zece mii de semnături și-și va înființa partidul, va duce asta la "dizlocarea" Ardealului din granițele actuale? Să fim serioși!

În democrația autohtonă, Sabini ca acest Gherman vor tot apărea, lăsîndu-se răpiți de o idee sau alta. Important e să nu li se acorde o atenție disproporționată. Altfel, vor ajunge, ca dl Gherman, să se simtă obligați la un rol pentru care nu-i țin curelele.

Cristian Teodorescu

P.S.: Un microscop, în care scriam despre notari care își bat joc de onoarea meseriei lor, a stîrnit nemulțumirile Asociației Naționale a Notarilor Publici. Mai exact, purtătoarea de cuvînt a acestei asociații, d-na Ana Maria Surugiu, mi-a spus că notarii s-au considerat insultați de articolul meu. Cum n-aș vrea ca reprezentanții onesti ai acestei bresle, dintre care unii citesc *România literară*, să se simtă atinși de un microscop care nu-i viza, fac din nou precizarea că m-am referit la acei notari care își fac meseria de rîs, pretîndu-se la ticăloșii. Dacă e vorba însă de o reacție de corp prin care asociația vrea să-și apere și oile rătăcite - ceea ce am înțeles că nu e cazul - atunci acest gest de deferență față de notarii care își fac onest meseria și despre care cred că sînt majoritari în breasla lor s-ar putea să nu însemne nimic. Dar cum sînt convinși că și notari, ca și medicii sau profesorii, au tot interesul să tragă linia despărțitoare între cei care își slujesc corect rostul și cei care pun în pericol credibilitatea breslei lor, sper că ne-am înțeles.

Același

general Joița sau chiar dacă în *EVENTIMENTUL ZILEI* ni se spune cam același lucru, dar cu alte cuvinte, Cronicarul e de părerea că președintele Iliescu nu s-a spălat pe mîini de cazul Cozma, ci i-a pus punct în ceea ce îl privește. Un asemenea refuz net, cu explicația clară printre rînduri - Cozma n-are ce face cu grațierea președintelui cită vreme are alte procese pe rol și nici nu și-a recunoscut vinovăția - e un fel de a spune că Justiția își va face treaba înainte și că Președinția nu are cum s-o influențeze. Așa cum am mai spus, pentru Ion Iliescu, Miron Cozma e mult mai folositor în pușcărie decît dacă ar fi liber. ♦ Despre același caz Cozma, guvernul Năstase a precizat că lasă Justiția să-și vadă de treabă și că nu vrea să-l considere o problemă politică. ♦ Dacă procurorul general Joița Tănase va declara însă recurs în anulare pentru Cozma, atunci s-ar putea ca sugestia pe care Ion Iliescu i-a dat-o lui Miron Cozma să fie o indicație de traseu. Procurorul general nu e, din păcate, în România, omul care să poată fi considerat un personaj străin de presiuni politice. Foarte mulți comentatori vîd în Joița Tănase un fel de spălător al rufelor murdare ale actualului regim. Așa că dacă Joița Tănase va deveni susținătorul recursului în anulare cerut de Cozma, nici președintele Iliescu, nici guvernul nu vor scăpa de acuzația de a-l fi folosit pe procurorul general pentru a-și vedea atinse scopurile neprecizate. ♦ Mai multe ziare, vîdit sastisite că li s-au aruncat momeli dinspre guvern că va urma o schimbare serioasă în Ministerul de Interne, atacă acum și pe ministrul de Interne

Ioan Rus, dar și pe premierul Năstase sub patronajul căruia se desfășoară simulacrul de restructurare în acest minister. În *ADEVARUL*, Adrian Ursu atacă frontal Internele reproșînd acestui minister că nu-și face treaba și că, mai mult, reacționează numai la comandă, altfel mulțumindu-se să acopere ceea ce ar trebui să scoată la iveală. Un punct de vedere asemănător descoperim în *EVENTIMENTUL ZILEI*, unde Cornel Nistorescu ia la bani mărunți traficul de droguri și ajunge la concluzia că printre cei care pun umărul cu harnicie la acest trafic se numără și reprezentanții poliției. ♦ Un scandal uriaș - cel despre situația actuală a revistei *România Mare*. Două ziare, *Evenimentul zilei* și *ZIUA* produc pe întrecute dovezi despre vinzarea frauduloasă a fundației care editează această revistă. Proprietarul acestei fundații ar fi un cetățean iranian care, se pare că n-ar fi călcat în România. În acest proces de vinzare a fundației se pare însă că, potrivit cotidianelor *Ziua* și *Evenimentul zilei*, falsurile și fraudele sînt mult mai complicate și ele intrunesc deja datele unor cazuri penale. Potrivit ziarului *Ziua*, președintele Partidului România Mare se află în spatele a numeroase afaceri pe care încearcă să le facă neștiute, iar potrivit *Evenimentului zilei* faptul că președintele PRM nu e luat la refec de Justiție și nici de organele de anchetă s-ar datoră relațiilor oculte ale lui CVTudor cu personalități marcante din Ministerul de Interne, printre care se numără generali precum Costică Voicu sau faimosul Bebe Tănăsescu.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pișera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2001: 3 luni - 104.000 lei; 6 luni - 208.000 lei;
1 an - 416.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
NAȚIONAL ROM

24 pag - 8.000 lei
La redacție: 6.000 lei